

абдулкарим баҳриддин ● томчидил

УЎК: 821.512.133-1

КБК: 84(5У)7

Б43

Б43

Баҳриддин, Абдулкарим

Томчидил / Абдулкарим Баҳриддин (Карим Баҳриев). –
Тошкент: Akademnashr, 2013. – 264 б.

УЎК: 821.512.133-1

ISBN 978-9943-4116-0-9

КБК: 84(5У)7

Шу вақтга қадар шеърлари кунда эълон қилинавермаган шоир Абдулкарим Баҳриддиннинг ушбу китоби оҳорли тасвир воситаларига бойлиги, туйгулар самимийлиги, энг муҳими, муаллиф сезимлари ифодасининг табиий экани билан эътиборни тортади. Абдулкарим Баҳриддин – йирик сезимларни кўрнакли ракурсларда тасвирлайдиган шоир. Унинг битганларида қувончу изтироб, топишу йўқотишлар ҳам йирик ва қабарик.

Китобни безашда муаллиф тақдим этган суратлар ва Акмал Нур аксидан фойдаланилди.

ISBN 978-9943-4116-0-9

© Абдулкарим Баҳриддин «Томчидил»

© «Akademnashr», 2013

© «Artiol», 2013

Тақдим

АБДУЛКАРИМ БАҲРИДДИН

*Чивинлар, чумчуқлар юрган жаҳонда
Менга жой йўқмикан, онажон?..*

Абдулкарим БАҲРИДДИН

Сен – Шоир, чорлайсан осмон хурларин,
Ойнинг сочларини суйиб тарайсан.
Кузларингга ютиб куннинг нурларин,
Болаликнинг кузлари-ла қарайсан.

Сен букун Манфред, банди ва банда,
Сен учдинг мусиқор оғзини боғлаб.
Чеккил, чексизликнинг чегаси санда,
Кул! Ҳайқир танингни ўтларда доғлаб.

Бошинг узра Румий дарвишу набий,
Қошингда – Навоий, Сен – Бобо Тоҳир.
Сен – Шоир, мангусен охират каби.

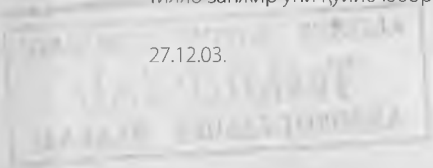
Шеърият – ибтидо, шеърият – охир,
Изтиробдан ўлмас шоирнинг қалби,
Шоирнинг онаси Изтироб, ахир.

Рауф ПАРФИ

P.S. Абдулкарим Баҳриддин – чин шоир.

Чин шоир юрагида тугун, қул-оёқларида занжир билан туғилади. У ҳеч қачон «шароит»га мослаша олмайди. У ёнга ҳам, бу ёнга ҳам юра олмайди, юрагидаги нурли тугун, қул-оёғидаги тилло занжир уни қуйиб юбормайди.

27.12.03.

сабр
қосасининг
синиқлари

ИЛТИЖО

Руҳим, энди шу саҳар тирил,
кузим, тоза гулларга қара –
улар ҳозир байроқдай қизил,
юрагимдай бағри қон, яра.

Руҳим, энди шу тонгда қўлла,
утиб кетар бошимдаги ғам,
қара,
утиб кетмасдан гуллар,
учиб кетмай баргдаги шабнам.

Пок нурларни тўйиб симиргин,
утиб кетар дайди шаббода,
куриб қолгин:
бир қатим ёғду
бир сен учун уйнар ҳавода.

...Тўхтанг, гуллар, шуълалар, сабо,
учиб битма, баргдаги шабнам –
утиб кетар, ахир,
сизларга боқиб
йиғлаётган ана шу одам.

1984

ТИЛСИМЛИ ДУНЁ

Бунда тунлар энг митти терак
усавериб юлдузга етар;
қувончига чидолмай куртак
новдаларда ёрилиб кетар.

Бунда сувлар шилдираб мангу
қучиб ётар тупроқни хушбахт;
бир тонг зангор гулбарг булар-у,
шовуллайди шамолда дарахт.

Бунда бари дилбар ва ширин,
тирикликка тўймас – дил ярим...
Юртдошларнинг қалбига яқин
йулни излаб утар кунларим.

Фақат оқшом жимирлаб само
хаёлимга қўяди бир ғам –
мен севган шу тилсимли дунё
кирмас сенинг тушларингга ҳам.

1984

ЭВРИЛИШ

Тургун даврга чизги

Бугун Азон эмас, уйғотар Гимн,
Масжидга киришга патта керакдир.
Совутларни қўйдик йўлакка тўшаб,
Куллиётни қозон тагига ёқдик.

Энди ўт тулпорлар югурмас кишнаб,
Отни сўйиб едик, шунақа ишлар.
Жанггоҳларга пахта экиб ташладик,
Музейларга тушди кескир қиличлар.

Кесилиб қоғозга айланди изсиз
Шоирлар «сарвқад» деб ёзган чинорлар –
Уларга битилди дунёқарашни
Шаклантирувчи илғор шиорлар.

Демак, сиз бекорга турибсиз ҳуркиб,
Ҳеч ким уйғонмади биз айтган суздан.
Бугун ўлтирибмиз чивинни қуриб,
Энди қўрқмаса ҳам бўлади биздан...

1983

ТАКБИР

Ғамангиз тушдан эзилиб уйғондим.

...Мен қорабайир от эмишман. Туёғимга тиллодан тақа қоқилган, заргарона эгар қошига осилган дубулға яғринимни яралайди. Тош йўлдан тақиллатиб чопаман. Ортимдан қирқ кокили судралиб ёш келинчак қувлайди: «Туркистонни адо қилдинг... Жалолиддин Мангуберди қани?! Ботиримни кимга ташлаб келдинг, жувонмарг тулпор?» Тинимсиз чопаман. Асабий кишнайман. Дарёга ташланаман. Бўғзимгача сув.

Эзилиб уйғондим. Бўғзимгача сув – терга тушибман.

Яхшиямки, тушим экан.

Йуқса, Жалолиддинни қайдан топиб бераман?!

Яхшиямки, туш экан бари. Тушагимнинг бир чегида аёл юм-юм йиғлайди: «Кечаси ҳам ҳаловат йуқ. Зоопаркми бу уй?! Одам ҳам кишнайдим, Аллоҳ?...»

Яхшиямки, туш экан.

Шукурки, инсон туши учун тегишли идораларда жавоб бермайди.

Шукурки, инсоннинг туши изчил эмас, яъни инсон ҳар куни бир хил туш кўрмайди. Агар ҳар куни бир тушни кўрганда, яна кечда ётиб кечаги тушининг давомидан кўра бошлаганида, тушлар ҳам кундузлар каби азобга айланарди. Агар мен ҳар оқшом тушимда гадо бўлганимда ҳам, ҳар кеч куз юмиб яна гадолик рутбасига миниш, дарбадарлик қилиш тунни азобга соларди. Агар мен ҳар кеча улкан мамлакатнинг шоҳи бўлганимда ҳам кундузги ишдан келиб уйқуга кетар эканман, бу оқшом яна салтанатни қабул қилиш, юртни

бошқариш кераклиги, муқаррарлиги тушни ҳам уқубатга тўлдириб юборарди. Чунки дунёнинг азоби ҳам бир бошга етарликдир, ортарликдир.

Яхшиямки, одам ҳар куни бир хил туш кўрмайди.

Эҳтимол, тушларимиз ҳам ҳаётимизнинг давомидир.

Эҳтимол, ҳаётимизнинг ўзи бир тушдир. Ҳар тонг уйғониб давомини кўрадиган, тунги тушлардан бир оз узунроқ, ўттиз, қирқ ёки эллик йиллик тушдир бизнинг ҳаётимиз...

1986

СОЧИМГА ОҚ ТУШДИ...

Чийрон сочларимнинг илдизи куйди,
Безовта шовуллар. Севгилим, боқ-чи:
Уч тола оқ тушди – қоп-қора юртга
Хуфиёна кирди уч оқ айғоқчи.

Қорақуз, силагин, тароқ қил қўлни,
Уйғот, қулоғимга сўзла уйғонч сўз –
Бўлмаса, ҳар куни қорасоч элни
Бир-бир йўлдан урар бу учта жосус.

Сочлар қаролигин охир унутар
Ва мангу юмилар сўздоннинг лаби –
Ястаниб ётади оқ-оппоқ бошим
Батамом енгилган мамлакат каби...

1983

УШШОҚ

*Яқинда тонг чоги тусатдан ноаён бир дард умримда
илк бор тушакка ётқизди. Сочимдан-тирногимгача
сирқирайди, қул-оёғимда мадор йуқ, фақат тийра
кузларим жавдираб дунёга термилади... Дард-ку бир
кечада утиб кетди. Қалбда бир оғриқ қолди: мени ҳам
бу дунёга боғлаб қуймаган экан...*

Шамоллар уйғонди. Барг ҳаяжонда...
Ҳатто ер тагида қузғалди илон.
Дунё тирилаётган шу тоза тонгда
Ўлгим келмаяпти, онажон.

Ўнгирларда кезар муздай ҳаволар,
Ишқалаб қабоғин кутарар осмон.
Дунё кузларини очаётганда,
Мен қуз юмайинми, онажон?!

Қайдадир силкинар томчидил ўтлар,
Баргида чумоли кезади ҳайрон.
Ҳали мен кўрмаган боғлар бор экан,
Ўлгим келмаяпти, онажон.

Қизларнинг овози жаранглар мунис,
Ишқ десам – дафтарга сачраб кетди қон.
Севмаса севмабди мени битта қиз,
Дунёда қиз камми, онажон?!

Қаёққа қочади бу иссиқ қоним,
Қулларни соғиниб сочларим ғужгон.
Кимга керак бўлди менинг ёш жоним?
Ўлгим келмаяпти, онажон.

Бегуноҳ биттадир – у ҳам осмонда,
Қулга чивин қўнди, қувмоққа йуқ жон.
Чивинлар, чумчуқлар юрган жаҳонда
Менга жой йўқмикан, онажон?!

Қуёшга термилдим – кузим қамашди,
Киприқдан шабнамдай ёш оқди маржон.
Нурларни соғиниб қақшар қовурғам,
улгим келмаяпти, онажон!

Гарчанд мен қайғули шеърлар туқидим,
Гарчанд азоб курдим мудом бепоён –
Мен ҳали дунёга туйган йуқ эдим,
Дунё туйдимикин мандан, онажон?..

1985

ЗАМОНАВИЙ ДАҲО

Чарчадик башорат қилиб бесамар,
 Буюк боболарга ҳавасда гоҳо –
 Дейлик, бу дунёга келди шу сахар
 Уша бизлар кутган Машрабдай даҳо.

Осон булармиди ул буюк зотга,
 Шам ёқиб, ғазаллар битгайми ёниқ?..
 Йуқ, кумиб ташлардик имзосиз хатга,
 Сунг узин ёқарди шам каби аниқ.

У тунлар боқарми фалакка масрур,
 То сахар битарми мустазод, тажнис,
 Кутиб турган булса уни кун буйи
 Минг бир идорада минг битта мажлис?

Ёзаверармиди утлуғ байтларни,
 Дунёга келгайми уйғоқ ашъорлар,
 Унинг ҳар сатрига кузини тикиб
 Турганда турфа хил зур идоралар?

Агар шундан сунг ҳам даҳо бор булса,
 Киндигига қадар осилган унвон –
 Унвонни қутармай буйни эгилган,
 Буйни эгилганга берилган унвон.

Унинг улими ҳам қизиқ бағоят,
 Одамлар термилар мурдага ҳайрон –
 Бўғзига тиқилар жимлиги учун
 Жумҳурият солиб қўйган нон...

МУВАШШАҲ

(ёки «Гувоҳнома»)

Бу саркашни танийсизми сиз?!
Ахир, унинг ақли йуқ сира –
Ҳар қадамда турганда «Газ сув»
Риёзат-ла Оролни сурар.
Ия, миллат, тил керак эмиш,
Етти мактаб таҳсили эсиз.
Вужуд – қалқон, бармоғи – қилич,
Кўзи чўғни танийсизми сиз?!
Ай, мен уни озроқ биламан,
Рост, йигирма йил булди, холос.
Иштон, куйлак, шимин кияман,
Минғирлайман қушиғин бир оз.
Бу қайсарнинг ғайир исмидан
Елдек қочмоқ истаб турибман.
Кун-кеч олтмиш кило жисмини
Ковушимга ортиб юрибман...
Ай, тинимсиз талпиндинг! Қайга?!
Бор-ку сенга бир ютум ҳаво,
Оё, шур булса ҳам сув бор-ку,
Қувонсанг булмасми, нотавон?..

1982

ИНСОННИНГ БАХТИ

(ёки «Ўлим ҳақида»)

Кўзғолон руҳимнинг қаърида,
Юрагим ёрилар ҳозир нақд.
Сезяпман, бир қадам нарида
Кўзимга кўз тикиб турар Бахт.

Талпинаман. Қайга? Билмайман.
Қуймайман васлига етмасдан.
Югурсам – қувади ортимдан,
Термилар – ҳансираб тўхтасам.

Бир куни дунёни англарман,
Термилиб чарчайди кўзларим.
Мен томон сафарга отланар
Ҳазрати Бахтимнинг узлари.

Бу қувонч юракка каттадир,
Пиёда бормайман уртада –
Бахт томон кутариб борадир
Танамни тобутда турт одам...

1984

1962 ЙИЛ 2 ЯНВАРЬ

Мен туғилдим. Кимдир қувонди.
Кулбасида ғаюр чекди ғам.
Энди юртга туй бераман деб,
Кукрагини кўтарди отам.

Замҳарир қиш тиш қайраган чоғ
Бир кишига купайди дунё –
Йуқ, урнидан қузғолмади тоғ,
Ўзанидан чиқмади дарё.

Отам хурсанд, уялар онам,
Мен йиғлардим, ҳамма куларди –
Тоғ ўрнидан қузғолмаса ҳам,
Бир силкиниб қуйса буларди.

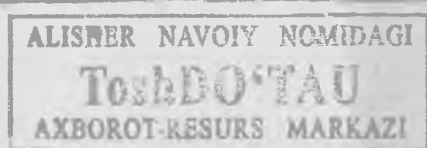
Кузларимни ҳайрат-ла очдим:
О, поёнсиз, нотаниш олам!
Бахтни севиб ортидан чопдим,
Мени эса севиб қолди... Ғам.

Йуқ, ҳаётга ҳали қонмадим,
Англинмасдан ётибди олам.
Бахтни излаб мен тополмадим,
Лекин мени излаб топди Ғам.

Мен кетганда, йиғлар куртаклар,
Тунги боғлар, қушлар билгайлар.
Шохи бешик бўлган теракнинг
Бир шохидан тобут қилгайлар.

Мен улганда, кимлардир куяр.
Тоғ қуламас. Тошмагай дарё.
Бу тун булар... Ё жимжит саҳар...
Бир кишига камаяр дунё.

1989

УРГУТ ҲАҚИДА ҚУШИҚ

Бир макон бу – Ургут аталмиш,
бошида – тоғ, теграси – чинор.
Қорлитоғда мангу музлар қиш,
Қизтепада абадий баҳор.

Севмай булмас ёниб, ҳайқириб,
қучогини тарк этган кунинг –
соғинчлари қайтарар тирик,
армонлари ўлдирар унинг.

Ғули алвон, чўққилари чўнг,
шамоллари топ-тозадир, оҳ,
Бундай юртда яшагандан сунг
ўтли шеърлар битмаслик – гуноҳ...

1979

ТУҒИЛГАН ЕРЛАРИМ, ТУҚҚАН ЭЛЛАРИМ...

Мен шаҳарга шеърлар сузладим,
туполонда толе изладим.
Худди шу пайт тоғли улкада
оёғимни қумсаб ётибди
тупроқ йулда қолган изларим.

Бунда куча титмасман ҳеч вақт,
саёқликдан ўзни тияман.
Беҳудага ёнмасман,
фақат
дазмолланган шимлар кияман.

Унда базмларда дусларга
булоқдек тинч, довулдек кучкин
давра сўзи айтсам уртаниб,
кулиб турмас ортимдан ҳеч ким.

Унда кезар дайди шамол, ел,
қабристонда унар лолалар,
тобут тутиб кифти қотган эл,
йул чангитиб чопган болалар...

1980

БОҒДА

Ранги учган уриндиққа чуққанча барглари тукилган намчил новдани томоша қиляпман. Шу лаҳзада ундан ҳам ёлғиз, ундан ҳам сағир ҳеч нарса йўқдай. Аллақайдан қаноти ивиган қора қарға дилдираган новдага келиб қунади. Новданинг етимлигига қайғуриб дилдираётган уйларим қарға учиб келган ёққа учиб кетдилар.

Қарғанинг уч юз йил яшаши ростмикин? Чумдугининг дарз кетганига қараганда шу қарға ҳам икки юз элликларга киргандир...

Новдасига қарға қунган заҳоти дарахтнинг мунғайиши барҳам топди, табиатнинг бу янги сурати аввалгисидан уқтамроқ эди.

Агар шу қарғанинг икки юз элликка киргани рост бўлса, Бобур замонасини кўрмаган эса-да, Машрабнинг ўлимига гувоҳ бўлган бўлиши мумкин. Мен милодий 1978 йилнинг кузида Ғавс ул-Аъзам зиёратгоҳининг боғида чинор новдасига қунган қарғани томоша қилиб турган пайт билан Қундузда Балх ҳокими Маҳмуд Қатағон томонидан Машраб осиб улдирилган милодий 1711 (ҳижрий 1123) йил орасида 267 йил бор. Билъакс, шу қарға дорга тортилган Машраб тепасида қағиллаб чарх урган бўлса, эҳтимол. Эртага бир куни уни ҳайвонот боғига тиқишар, улса – наботот музейига қуйишар.

1916 йилги Жиззах қўзғолони пайти оқ пошшо тувларининг тутунидан кузи ачишиб шаҳар деворига туртиниб кетгандир, балким...

Шунча таассуротни, тарихни митти жуссасига қандай сиғдирди экан?! Хотира юки эзғилаб қўймадимикин уни?!

Балким, унинг хотираси йўқдир, у икки юз эллик йил ҳеч қаяққа бормай, шу тоғ орасидаги боғда, зиёратчилардан қолган нон уволларига қуникиб яшагандир. Балким, бу ёқларга адашиб келиб қолгандир...

Эҳтимол, адашиб юрган менинг мана шу хаёлларимдир...

1978

ХАЁЛПАРАСТ УЧУН ДАРС

Руҳим,
хатарлидир бу қўрқиш,
ётаверсин уйқуда титроқ.
Орзу – қанотлари учқур қуш –
парвоз қилар тобора тикроқ.

Осон ўтаверар фурсатинг,
орзунинг беминнат карами.
Фақат сен ҳали ҳам
ердаги
икки оёғингга қарама...

1979

ДАНГАЛ ХУЛОСА

Вақт нимадир –
бир дамлик омад
ё ажалнинг вақтинча раҳми;
бу тилсимни тушуна олмай
утиб кетди умрнинг ярми.

Вақт кетди деб чекмагин афсус,
афсус чекиб ажрагайсан нақд.
Вақт нимадир – мана шу шеърни
уқигунча утиб кетди вақт.

1981

ЎЗБЕКИСТОН, АВАЙЛАГИН БОЛАЛАРИНГНИ...

Ўзбекистон,
авайлагин болаларингни,
бошин сила қошу қузи қораларингни.
Бугун омон қолса,
эртага улар
боглаб қўяр етмиш йиллик яраларингни.

Ана,
йиғлаб шу дунёга келди бир гудак –
бу дунёда яшашга жасорат керак.
Энди учмаса бас журъати, ўти,
Аёзларда совумасин қони, маслаги –
Ўзбекистон,
болаларингни асрагин.
Ҳали улар –

юксакларни қузлаган қушлар –
ғўза тутган бармоқларин қотирса шамол,
яралари битган қўлга қаламлар ушлаб
биздан яхши шеърлар ёзиб бергайлар ҳалол...

Тулпор миниб тўёғидан ўт чақнатган боболарини
унутмайди гул болалар, сафсар болалар,
унутмайди
элим деган ботирларнинг урҳоларини,
қовурғаси ичра қасос асраб ўсар болалар,
қайсар,
қажри қаттиқ,
ўжар болалар...
Ҳозирча пайкалга элтгучи йўлдан,
ҳув, этагин судраб ўтар болалар.

ҚАРОР

Энди Ғусда ҳар бутоқ, ёғоч,
дилдирайди ёлғиз, яланғоч.
Сувлар тиниб қолди Ургутда.
Бугун уфққа боқдим ноилож
осмонидан айру бургутдай.

Катта юртсан, биламан, Тошкент,
энди сенга сизсайдим, кошки.
Эсиб қолди еллар жонсарақ,
уч фасл мен қалбга буюрдим,
бу ёғи куз –
буюрар юрак.

Утиб кетди бепарво баҳор
хуснидан маст, бемехр қиздай.
Ғариб йуқдир дунёда куздай –
томоғимга тикилди соғинч
видо учун асралган суздай.

Энди булар юракнинг гапи,
аёл,
боқма бунча мутедай,
жонга тегар лутфнинг ҳам кўпи,
кетдим –
тоғни бир кўриб келай,
новдаларни қўяйин упиб.

Асрайверсин
хонашин,
бедард
заъфар куздан юракларини.
Мен кетдим,
бир кўришим шарт
Ғавс ул-Аъзам этақларининг
қуриётган чечакларини...

1988

ХАЗОНРЕЗ

Қип-яланғоч дарахтга қараб
баданингга киради титроқ.
Атроф жимжит,
«уф» тортсанг ётар,
йўталмаслик учун қаттиқроқ.

Эҳтиёт бул,
ётар хазонлар
қулаб ҳаёт тўп-талошида
шаҳид кетган жумард ботирнинг
бандаргоҳда ётган лошидай.

Аллақайда қузғалар исён,
тирилади қасос шуқуҳи,
юз-кўзингга урилар мезон –
жувонмарднинг улмаган руҳи.

Кўкрагингга тўлар интиқом,
яшайверсанг, демак, бўлади.
...Тушаётган қор учқунидан
буронларнинг ҳиди келади.

1986

ГАРСИА ЛОРКАГА БАҒИШЛОВ

Бор либосин ечиб, яланғоч
дарахтлар титрайди ҳавода
ва кузнинг девона ели оч
сунгги баргни отар ҳавога.

Рашкчи булутлар фалакда
чидолмай кўзини ёшлайди;
уятни унутиб дарахтлар
ёмғирда чумила бошлайди.

1987

ҚҰРИҚХОНАДА

Сим деворнинг қошида туриб
қалқиб кетди кузларимдан ёш:
мана шу боғ,
мавжудот, гиёҳ
ҳозир жуда мададга муҳтож.

Бугун йитди йиртқич бурилар,
Йулбарсларнинг таҳдиди – хаёл..
Бу ёнда мен,
у ёнда,
ана,
жониворлар юрар бемалол.

Лол турибман –
қаршимда тусиқ,
мумкин эмас утмоқ шу симдан –
бу оламини асрашар кимдан?!
...Қулларимга боқдим уялиб,
нафратланиб кетдим ўзимдан.

1988

ТОШТАРОШ

Ҳар тонг Киото тарафдан чиқадиган қуёш Шинжон ва Қандаҳор устидан ўтиб Киев ва Лондонга – Мағрибга йул олар экан, ўзининг иссиқ, сим-сим нурларини Туркистоннинг баланд-баланд тоғлари, ясси-ясси кенгликлари, какроқ саҳроларию шовуллаган боғлари қатори тигдор чуққилар пойидаги муъжазгина Ғус деган қишлоқдан, шу жумладан, қабристон ёнидаги тоштарошнинг ҳовлисидан ҳам аямайди. Ҳа, чексиз оламнинг бир чеккасидаги шу қишлоқ тепасида ҳам ҳар саҳар офтоб чиқади, Аллоҳга шукур.

Тоштарошнинг қишлоқ мазорига туташ, деворлари нураб бораётган лойсувоқ ҳовлиси бу тоғ қишлоғини дунё билан боғлаб турадиган ягона йўлнинг четида булгани учун, қишлоқдан чиқаётган ёки унга кираётган ҳар бир йўловчининг назари, албатта, тупроқ устида шошиб юрганларнинг сўнгги манзили – мазоротга ва шу маконнинг ягона қоровули, боғбони ва гуркови булмиш тоштарошнинг кунгай ҳовлисига тушади.

Унинг ўткинчилар билан иши йўқ, қишлоқда қазо булса, тонг-саҳардан гур қазिशга тушади, тушлиқдан сўнг эса тош тарошлайди. Бу жуда майда, заҳматталаб иш – қунига бир, нари борса, икки тошни тарошлайди, буюртма тушса, марҳумнинг исми-шарифини тиг билан ўйиб ёзади. Тўқмоқни чуқморга солган пайти учиб кетган тошчалар тиззасига сачрайди, гоҳо билагини тилиб ўтади, чилпиллаб чиққан терни қотма бармоқлари билан сидирар экан, кафтидаги кукун юқи пешонасида сомон йулидай из қолдиради. Унинг на бу из, на қараб кетаётган йўловчилар ва на бу дунё билан иши бор, аллақайда халқ қузғолиб мустақилликка эришгани, қайдадир жарроҳлар инсон юрагини бошқаси билан алмаштиргани, космик кема самога учгани ҳақида гапираётган радионинг

кўхна жавраши ҳам қулоғига кирмайди, тошни тинимсиз тарошлайверади.

Қабртошларга талаб бор – аҳолиси зич қишлоқда деярли ҳар куни кимдир туғилади ва кимдир қазо қилади. Айниқса, қишнинг охирларида улим кўпаяди, тош тайёрлаб улгурмайди. Ёзда бир оз нафас ростлайди. Ясаган қабртошларга «эга» топилишига ишонганидан олдиндан тайёрлаб қўяверади. Энди исми-шарифи ёзиладиган марҳум бўлса кифоя.

Унгагидаги терни сидириб, ивиган бармоқларини шурлаган этагига суртади-да, яна ишини давом эттираверади. Менинг термилиб турганимни ҳам сезмайди.

У ерни қазиб, мурдаларни кўмаверганидан мазорот ҳам улкан қишлоққа айланган. Қатор-қатор қабрлар ёнидаги навбатдаги гурни кавлаб, чуқурдан чиққан илиқ тупроқни сиқимлаб ҳидлаётганини курганимда у менга ўта нуроний, бу машғулотини кўп замонлар, минг йиллар аввал бошлагандай, бу кетишда қишлоқнинг ҳамма одамини кўмиб тугатадигандай туюлади.

Ёнма-ён териб қўйилган бети силлиқ уч-тўрт қабртошга термиламан. Думпайган қабрига бу тошлар қўйиладиган одамлар ҳали тирик. Улар ҳали ҳеч нарсадан беҳабар, ер босиб юргандир. Балким, гул ҳидлаб ўтиргандир, ухлаётган – бир ҳовуч сувни туш кураётгандир. Ёки мазор ёнидан ўтиб бозорга бораётган, ҳозиргина йулдан ўтаётиб ўзининг қабрига тош йўнаётган мана бу тоштарош устага қараб кулиб кетаётгандир... Эҳтимол, шу фикрларни ўйлаётган кимсанинг – менинг қабртошимдир бу эгасиз тош.

Бир-бирига оғаларча суяниб турган тошларга боқиб томоғимга нимадир тикилади: биламан, одамлар шу тошлар тайёр экани учун ўлмайди. Лекин нима учун бу тошлар айбдордай бир-бирига мингашади...

Тоштарош навбатдаги тошни олиб текислай бошлади. Токио томондан чиққан қуёш Кобулнинг тепасидан

аллақачон утган, қишлоқнинг кунботар томонидаги бешикчининг томи устидан Новгородга томон кетаётган эди. Дунёда на Токио, на Новгород борлигидан беҳабар бир ўзбек тоштароши яна бир қишлоқдошининг қабри учун тош йўниб ётарди.

1982

ҚАБРТОШГА ЁЗУВЛАР

1.

Яна баҳорлар келар,
Жамбил исли ҳавони
Симиради кўк савсан.
Қари толнинг товонин
Қитиқлайди ёш майса,
Гуллар босар дунёни...
Сен ўрнингдан турмайсан –
Минг афсуски, улгансан,
Минг афсуски, кўрмайсан.

2.

Яна баҳорлар келар,
Тушар оғир кўйлақлар.
Дилга қутқу тўлади –
Кимнингдир шод кулгуси
Боғни нурга белади.
Сен севган ойдаи дилбар
Бегонага кулади –
Сен ўрнингдан турмайсан...
Яхшиямки, улгансан,
Яхшиямки, кўрмайсан.

1988

ДАФН

Мана,
кеча
унга узатилмаган қуллар
тобутига чузилди бугун.

У япроқдай титраб
ҳар оқшом кутган қоғозга
ажалининг хабарини битяпмиз тонгда
бармоқлар титраб.

Қизғаниб бетига айтилмаган эзгу сузлар
энди айтилар
тортинмай айтилган сузлардан улганнинг
қабри устида.

Сағана устида тебранар қизил гуллар,
кечикиб келган,
кечикканидан қизарган,
уятчан гуллар.

1986

* * *

Илк қор босган хазонни кечиб
боғ кезардим,
хаёлларим нек –
бир қиз келар
шу ёруғ кеча
юпун шохга осилган ойдек.

Билмам, сайд ким ишқий шикорда,
кузим, бу пок хусни ичгин –
тушларига кирмаган ҳеч ким,
покизадир мана шу қордай.

Ой ҳам чўқди қароқларига,
алланени шивирлар лаби.
Севсам, сунги япроқлар каби
тукилсайдим оёқларига.

Севсам... Ўтди. Мағрур. Бегона.
Телба қилма ишқни, ёруғ шаб.
Кузги боғда турибман якка
мунғайган чунг чинорга ўхшаб...

1986

АМИРҚУЛ ПУЛКАН

Қалб қуримни аямай
куйлайвердим, ёш эдим.
Эрмакка ёзганим йўқ,
куйиб-ёниб яшадим.

Қолдирмадим,
симирдим
қувонч, ғамнинг жомини.
Сотиб яшамадим ҳеч
боболарим номини.

Балким, яшашар узоқ
уртанмасдан,
куймасдан?!
Кетиб боряпман,
мана,
бу дунёга тўймасдан...

Бу дилбар тирикликни
мендан қура қаттиқроқ
севиб юрасиз дея
сизга ташлаб борар чоғ,

хавотирим – шеърият –
бир ўй дилни яралар:
кетсам, менга шеър битиб
кун қурманглар, журналар...

1988

ФАЛСАФАДАН КОНСПЕКТЛАР

(туркум)

1. ВОЛТЕР

Албатта, сиз ҳақсиз ҳаммадан:
Илоҳнинг борлиги – ёлғон.
Буни англаб етган лаҳзадан
Бушаб қолди тепада осмон.

Сиз биласиз ҳаммасини, ҳа,
Мен бағри қон кўҳна сўроқдан –
Худо йўқдир, лекин бир зумда
Дунё пайдо булган қаёқдан?!

Айтаяпсиз: молекула, атом,
Ҳужайралар, қон, энергия...
Ҳаммасини биласиз, айтинг,
Бу ақлни сизга ким берган?!

2. АБУ АЛИ ИБН СИНО

Яшил-яшил баргларга боқдим –
Кузларимга хазон кўринди.
Метин девор шаҳарга боқдим –
Ул ҳам бир кун вайрон кўринди.

Боқдим сумбул-сумбул толларга –
Тобут булар бир он, кўринди.
Боқдим шодмон юрган элларга –
Ич-ичида армон кўринди.

Одам танин англаб улгурдим,
Лекин қалби уммон кўринди.
Тирикликдан шартта юз бурдим –
Шунда улим осон кўринди.

3. АҲМАД ЯССАВИЙ

Озодлик нимадир – у кувонч эмас,
Агар шодлик булса сен курган дамлар,
Демак, ростлаяпти ғаниминг нафас,
Бир зумга ториқмиш ғаюр одамлар.

Озодлик нимадир – қадим ер узра
Таралиб турибди ҳали овозинг
Ва лекин тепангда тинимсиз титраб
Чайқалар минг йиллик кўҳна тарози.

Озодлик нимадир – тирикман дея
Беҳуда севиндинг. Бор булса жонинг –
Бу сени Яратган унутди, демак,
Эсидан чиқибсан, демак, худонинг...

4. БЛЕЗ ПАСКАЛ

Осмон – ернинг дупписи, тубсиз,
Мангуликда тун бир дақиқа.
Сиз ёр ила бахтли турибсиз,
Мен уйларман улим ҳақида.

Толтобутни эсламайсиз ҳам,
Уйламансанг, йуқ каби ажал.
Мен биламан – гилофида ҳам
Хатарлидир, кескирдир ханжар.

Жаннатдасиз, сиз учун улим
Айиради сафоли бахтдан.
Мен дунёдан кетарман кулиб
Кетаётган каби дузахдан.

Сунги йўлни ёдламай, хушбахт,
Дилингизда на ғам, на титроқ.
Мен улимни ўйлаган сари
Ҳаётимни севдим қаттиқроқ...

ТҮСАТДАН

тарсиллаб ёрилар куртак,
қизарар уятдан шафтоли гули,
қарсиллаб чақилар момогулдурак,
жарликлар хурсинар бехос қайгули,

гувиллаб саҳрода кезар эпкинлар,
чакиллаб сув келар асрий қорлардан,
сопол хумларидан чиқажак жинлар,
девлар ёпирилиб чиқар ғорлардан,

эртақлардан чиқар қанотли отлар,
кулларни титкилаб китоблар чиқар,
беланчакка сиғмас гудаклар туғар
ойдан-да, кундан-да хур паризодлар,

күр кўзлар очилар – қамашар нурдан,
гунгларнинг оғзидан тушар сақичлар,
қулфин дарвозалар очилар бирдан,
музей деворидан қулар қиличлар...

Воҳ, охир тугайди минг йилдан буен
нафасини ютган ернинг жимлиги –
куртаклар ёрилган шу тонг, ногаҳон
халқимнинг ёдига тушар кимлиги...

1985

ЗУЛФИ МОМО

Қарс-қурс синди шишадай музлар,
Шитир-шитир чечаклар унди.
Яна қушлар учар ер узра,
Зулфи момо,
Сиз йўқсиз энди.

Қалдирғочлар қайтилар бир-бир,
Чорбоғимиз булди шуълакон.
Мусичалар қайтди-ку, ахир,
Қайтмайсизми энди, моможон?

Юлдуз тула кечалар само,
Яна офтоб куйдирар кундуз.
Ўша фалак, ушандай дунё –
Куролмайсиз уни сиз, афсус.

Онам йиғлаб тортади қатим,
Отам мен деб хурсинар чуқур –
Сиз айтгандай одам бўлмадим,
Бу ҳолимни кўрмайсиз, шуқур...

1979

ГУЗАЛЛИК ҲАҚИДА ШЕЪР

Қиз ўйнар.
Кеманинг елканларидек
Унинг этагидан буронлар қупар.
Ўйнар –
Куйлагининг шаббодасида
Қулаб кетмасайди бу қадим шаҳар.

Оҳанги титрайди ўтлуғ қушиқнинг,
Шош-Қуқон йулига арава тушди.
Қовурғам остида бедор ошиқнинг
Қафасга урилиб қонайди мушти.

Мана, оғриётган юракни тутдим,
Сузяпман,
Келяпти оқ-ойдин шеърлар.
Елкам,
Кузларимга урилиб синар
Бир менга аталган ғанимат нурлар.

Раққоса рақсга тушяпти.
Гуё
Қаҳқаҳа уради бир шода урик.
Нега йиғламайман, нега кулмайман,
Нега куйламайман шу қизни куриб?!

Одамзод узини англаса, шояд,
Севолса соф, сулув аёлларини,
Қувиб юборарми эди
Бошидан
Турфа қилвир, фосиқ хаёлларини...

Дунёдан нолима,
Бағрим,
Нафас ол,
Эсяпти бир дамлик покиза шамол.
Ана,
Шоҳ Машрабнинг оҳанглирида
Силкиниб ўйнайди сен севган аёл.

У ўйнар,
Минг йиллар наридан келган,
Ўйнар
Оҳу каби ҳуркак, омонат;
Шу соғлом чеҳрага муносибмисан,
Қандай яшайпсан,
Шоири бебахт?!

Қурқаман,
Тутмаса унинг уволи,
Сунг излаб юрмасак йиллар, замонлар...
Ўйнар,
Чунг кеманинг елканларидек
Қизнинг этагидан қўпар бўронлар.

1985

РАҚҚОСА

1.

Уйнар Лондон, Париж саройларида,
каптар қанотидек силкинар қуллар,
забаржад либослар яшира олмас
титроғи исёнкор кукраklarини –
бошни қуйи солар бир туп фаранглар,
ҳаяжондан асраб юракларини.

Самарқанд, Фарғона саҳнасида завқ,
қарсақдан гувиллар саройнинг ичи,
қийқирар оқшомги шаробнинг кучи.
Қиз уйлар – зал ичра бир йигит бордир,
у уйнар силкиниб шу йигит учун...

Хонасидан чиқмас қолган вақтлари,
кўпдир қулин нуқиб йўл кўрсатгувчи.
Хонада кечаги концерт гуллари,
япон елпигичи, ҳинду сақичи.

Раққоса, оламда бор, бир йигит бор,
излагани шеър у топгани озор,
қувончи қўшиғу ҳасрати наво –
у сени саҳнага кўрмайди раво.
Биламан, унинг бу уйлари хато,
сени қизғанади узидан ҳатто.

Уйнагин чарх уриб, тошқиндай шух-шух,
шу қадар гўзалсан, тоза, яктосан –
сенга лойиқ йигит бу дунёда йўқ...
Шу учун дунёдан ёлғиз утарсан.

2.

Сен рақсга тушдинг –
гуё тонг саҳар
силкина бошлади инжабел утлар,
гуёки лопиллаб фалакка чиқар
кулга сув ичгани тушган булутлар.

Олам кулиб кетар, мен билдим, билдим...

Сен рақсга тушдинг –
мен терга тушдим,
намчил булутлардан ёғди ёмғирлар.
Сен гулдай кукардинг,
елкалар учди,
бармоқлар барг каби шитирлаб титрар.

Юрак тулиб кетар, мен билдим, билдим...

Сен рақсга тушсанг
парқанот қушсан,
бахт қуши, нурларинг кумди оламини.
Мен эса шу кеча йиғладим эзгин,
силкиб қуш қўнмаган озгин елкамини...

Одам утиб кетар, мен билдим, билдим...

1986

УЙҒОНЧ

Ситамгар шом. Қора самонинг
юзларини ювар пок сувлар.
Шу поёнсиз, чексиз дунёнинг
бир четида бурилар увлар.

Шу поёнсиз, чексиз дунёнинг
бир четида уйғоқман, борман –
бу кеча ҳам дилхунман, жоним,
яширмайман, мен сизга зорман.

Бу кеча ҳам бурилар увлар,
чирилдоқлар чириллар бир-бир,
қурбақани сувилон қувлар,
юваверар дунёни ёмғир.

Фамангиз шом. Дарахт шохлари
ой нурида сутга йўғрилар –
бундай тунда уйғоқдир фақат
ё шоирлар ва ё ўғрилар.

Бораяпман яланг, лой кечиб,
сизга зорман, қоши қийғочим.
Юлдузларга боқдим дилпарчин,
ой нурида қуриди ёшим.

Қоп-қора шом. Биламан, гулим,
бу йулларда бевақт юрмайсиз.
Келмагайсиз, майли, севиклим,
тушларимга нега кирмайсиз?

АЁЛ

Ана, ўйнаб елади аёл,
Мен томонга келади аёл.

Этаклари ҳилпирар – байроқ,
Ёрни нурга белади аёл.

Бу бахтиёр тунлар сўнгида
Тулин ойдек тулади аёл.

Дунёдан ҳам, мендан ҳам рози,
Кикир-кикир кулади аёл...

Ҳар не утса, узимдан утди –
Ҳаммасини билади аёл.

Ҳали паноҳ була олмаган
Қўлларимни силади аёл.

Эшиккача шивирлаб чиқди,
Ёруғ кунлар тилади аёл.

Ўзим сендан кетаётирман,
Энди нима бўлади, аёл?!

...Мана, ёниб тугаётирман,
Бир балони билади аёл.

Қўзим қуяр... Қўлоқларимга
Қиқир-қиқир кулади аёл.

1987

УЗР

Майлими, ой чиққан шу ойдин кеча
нафас олаверсам ютиниб, хурсанд,
майлими, дунёнинг битта бурчида
мен ҳам васлингизни қумсаб утирсам?!

Кеча сиз утганда ҳарир куйлақда,
эргашган шамолнинг боши айланиб,
телбадек увиллар ҳануз йулақда –
мен ҳам шу йулларда юрсам майлими?!

Майлими соғинсам ва тошса кунглим,
йиғласам майлими, майлими кулсам?!
Укситмайманмикин сизни, севгилим,
агар мен шу кеча бехосдан ўлсам?..

1986

ИШҚ МАРСИЯСИ

Нега кулай десам, сизиб чиқар ёш,
нега оҳ чекканда, сачраб кетар қон?
Ахир, топганим йуқ сизни, қаламқош,
йуқотганим ҳам йуқ, демак, ҳеч қачон.

Сиз узга қулбага булганда меҳмон,
фалак ёмғир куйгач гувиллаб бирдан,
қонсираб кучани кезганим ёлғон,
куйлагим ивиди шунчаки тердан.

Йуқ, севган эмасман сизни, чилвирсоч,
фақат бир нарсага буларман ҳайрон –
нега кулай десам, сизиб чиқар ёш,
нега оҳ чекканда, сачраб кетар қон?..

1989

ТАВАККАЛ

Учмоққа шай севги қушининг
Қаноти қайрилар тезгина –
Мен сизни севаман, тушунинг,
Мен сизни севаман, қизгина.

Баҳорлар келади, кетади –
Мен қайтиб келмайман, сезгин-а.
Фигоним фалакни тутади:
Мен сизни севаман, қизгина.

Бу кеча ҳам кечар, оқарар,
Сузласам, юз ишва, юз гина –
Тушунмоқ мумкиндир ошиқни,
Ошиқман, севаман, қизгина.

Ой нури шувиллаб чақилар,
Дилимдан шубҳани қуваман.
Жуда куп сузладим, на қилай?
Мен сизни севаман, се-ва-ман...

1979

И.Р.га

1.

Излардим, ҳансираб чоғиб келдим-ку,
Лекин охир сени тоғиб келдим-ку.
Муаззам ҳасратлар ортимда қолди,
Ишқим дафтарини ёғиб келдим-ку.
Рост, шунча йил кезиб сени тоғибман,
Аёғинг изини уғиб келдим-ку...

2.

Илоҳим, интизордурман – гулим қани,
Ломақондан сўрдим чуғиб қўлим, қани?!
Мунглиғ шеърлар ёғиб шамнинг ёруғида,
Ичим шамдай ёғиб битди, қўлим қани?!
Ранжу алам тугамади, ёр келса ҳам,
Аён, ўлсам қутулгайман – ўлим қани?!

3.

Ишқингдан озурда дил ҳазин садо асрагай,
Лабзингдан ўлсам, шеърлар тутгай азо, асрагай.
Мунис кечалар мени тонгга еткурди умид,
Исмингни шивирладим мисли дуо – асрагай.
Равзаи тош шаҳрингдан утиб кетиб бораман,
Асролмадим сени мен, энди Худо асрагай.

1990

ГҮЁКИ ҲАЗИЛ

Ҳамма хотинларнинг исми одмидир,
Ҳамма ўйнашларнинг исми муҳташам.
Ҳамма хотинларнинг иши – ош, кир-чир,
Ҳамма ўйнашларнинг иши – базм, ҳашам.

Хотинлар танингни асрар очликдан,
Ўйнашлар кўнглингни шодмон этурлар.
Хотинлардан қатор болалар қолар,
Ўйнашлардан эса... шунақа шеърлар.

1988

ТАҚҚОСЛАР

Сизнинг келишингизни эшитганда
отиш ҳукми бекор қилинган
махбусдай қувонаман,
рост.

Бошқалар учрашганда
тилло топган қашшоқдек
бахтиёрдир,
биламан.

Биз учрашгач
оғир аравага қушилган отлар мисол
ҳорғинмиз,
нега?

Сиз кетдингиз,
тушақда ётибман
сувга чуқиб кетган одамнинг
қирғоқда қолдирган кийими каби
эгасиз,
оқлов қоғозини йуқотган
махбусдай
махқум.

1989

МЕНИНГ ОТА-ОНАМ

Дунё – кенг.

Хув йулнинг кунгай бетида
қушни болаларни қошига йиғиб
достон айтар мўйсафид бир чол.
«Турналар негадир қайтмаётир...» – деб,
уфққа боқиб суради хаёл.

Ҳаводак қулига шикорга чиқиб
парига йўлиққан Авазхон каби,
олисларда юрган уғлини эслаб
кекса Ғуруғлидек қимтинар лаби.

Ой ҳам йитар Ғуснинг тоғига ботиб,
кампир палак тикар «ёруғлик кунга»,
ориқ қуллар билан ип, қатим тортиб –
бир орзу асрайди дилида ширин,
қишлоқнинг буй етган гузалларига
гоҳо ошкор боқиб,
гоҳо яширин...

Дунё – кенг,
жуда кенг,
ота,
онажон.

Сайёҳми, сайёдми, саёқми – кимман?!
Орзунгизни кумдим кўнгил қаърига –
бунда икки дунё рози бир аёл
уғлингизни осди ўз сочларига...

1989

ИШҚИНГ СУРАТИГА ЧИЗГИЛАР

1.

Гулим,
сигинаман,
ишқим илоҳий.

Бағрингни жаннатдай очгин бандангга:
лаблар олмасини тишлай ютоқиб,
бошимни қўяйин кўксинг – каъбамга.

Агар гуноҳларим кўп бўлса шунча,
қисматим бўлса шу қиёмат-қойим,
кузлар гулханига ташлагин,
кўрқма,
ёқиб юборавер,
гулим,
илоҳим...

2.

Энди тун чуққанда қадим дунёга,
совуқ тушакларга ҳарорат қалаб,
чашминг оловига исиниб, хушбахт,
хусну жамолингга камолот тилаб,
ақиқ лабларингга бежаб бўсалар,
чилвир сочларингни тонггача силаб
тунни адо қилар бахтли...
ушалар.

3.

Кеча ҳам кечмоқда,
қайғурма,
гулим,
қалқитма киприқда титраган ёшни,
бас, мағрур кутариб кетайлик бошни.
Мен ҳам сўкмайин шу тонгни, севгилим,
сен ҳам қарғамагин қуёшни...

ОҚ ШЕЪР

Севгилим, мен қаёқларда адашиб юрдим?
Чумилгим келмоқда сочларингнинг қаро

тулқинларида,
киприкларинг юрагимга қадалаётир.
Бу пайт нега яна бошим эгилди?
Инсоннинг узига жазоси – хотир.

Бугун сени топиб келгунча охир
чорак аср қаёқларда юрдим адашиб –
уйлай десам, идроким оғрир.

Худонинг меҳри йўқ, булса осмонда –
менинг насибамни Ургутга боғлаб,
сени яратибди шу тош қургонда.

Севгилим,
энди бу нигоҳга дош бериш оғир,
бу кўзларга қийин чидамоқ.
Билмадим,
шунча йил қандоқ яшадим
бу дилбар чиройнинг баҳридан йироқ?!
Наҳот, яшадим?!

Ҳайрон булиб термиляпсан,
Ўзни оқламоққа нима ҳам дердим?

Мен вақтга қалбимнинг қурини,
кузларимнинг нуруни бердим.

Воҳ,
иқрор учун энди кеч,
ҳожат йуқ дейсанми иқрорга, сўзга?
Наҳот, шу малоҳат менга ёт энди,
Бу соғлом чехранинг эгаси узга.

Кечирдингми,
оҳ, раҳмдилсан,
сен-ку кечирарсан,
мен узимни қандоқ кечирай?!

Севгилим, мен қаяқларда адашиб юрдим?!

1989

ГУЛШАНАНИНГ ТАВАЛЛУДИГА

Мен – қайсар бир одам,
ишонмай қўйдим
тақдир пешонамга ёзилган хатга.
Лекин сиғинмоққа тайёрман бугун
сизни яратгани учун
қисматга.

Заминда одам кўп,
чалкаш йўллар кўп,
инсон кириб кетмас қайси бир изга?
Бизни бир манзилда учраштирган шу
йўлнинг гардларини сурарман кўзга.

Дунёда турфа хил толе бор, аён,
тақдирдош бўлмасин қуён бўрига.
Гулим, сизни яратибдилар
кимнингдир бахтига,
кимнинг шурига...

1984

БОШҚАЛАРГА НАСИХАТ

Ёринг бевафо бўлса,
сабоқ олгин бардошдан,
ёзу қишга бепарво
йул узра ётган тошдан.

Айрилсанг айрилибсан –
қувонавер бу... бахтдан,
урган баргин йўқотиб
тикка турган дарахтдан.

Узгага кетса кетар,
сира қуйма, йиғлама.
Узимми?
Мени қўйгин,
мен нодонга қарама...

1986

БИЗГА КИМ ЖАВОБ БЕРАДИ?..

Она кучаниб пешонадаги терни артади: бир одам туғилди.

Момо кампирнинг қўлидаги гўдак чирқираб йиғлайди – олам нуридан кўзи қамашади, нотаниш дунёдан қўрқади, онанинг ботинига қайтиб кириб кетгиси келади.

Одам дунёга ёлғиз келади.

Одам яшашга маҳкумдир.

Гурков пешонасидаги терни сидиради: бир одам ўлди.

Одамнинг сира ўлгиси келмайди. Агар у ўзини ботирликка солса, ишонманг. Шарқнинг мутафаккирлари саройда шоҳни гийбат қилмаганларидай, ўлим ҳақида кўп сўзламайдилар, чунки олам ажалнинг саройидир, Мағрибнинг нуктадон донишлари ўлим ҳақида кўп фикрлаганлар, ўзларини ажалолди жасурликка тайёрлаганлар – бу сузамоллик ва тайёргарликлар ҳам ўлимнинг бу дунёда улкан ва муқаррар ҳодиса эканидан далолатдир.

Одам ўлимга маҳкумдир.

Одам дунёдан ёлғиз кетади. Ҳеч ким бировнинг ўрнига ўлиб бермайди.

Шу мулоҳазаларни ўйлар эканман, аллақайда бошқа бир дунё бордай, кимдир бизни битта-битта бу дунёга юбориб, яна битта-битта қайтариб олаётгандай туюлади.

Қайда уша рост дунё?!

Ким экан у соҳибқудрат?!

Бу Буюк Тажрибачи машғулоти қачон бошлаган?
Қачон тугатади?

Чархи кажрафтор айланар экан, ул Тажрибачи нега
мени айнан шу замонга, шу одамлар орасига раво кўр-
ди?

Ўзимдан сурамай айнан шу замонда бор қилган ул
Зот, ҳеч булмаса, кетар чоғда сурармикин, хабардор
қилармикин?..

1984

ИҚРОР

Бас,
бугун ўзимни алдаб не қилдим,
йўқ, шеърлар сололмас шодликни бошга.
Улар кўнгил учун бир юпанч, холос –
дунёда бахт йўқдир васлингдан бошқа.

Висол – муқаддас кун,
жонгинам,
тинмай
мусаллас қўймагин сархуш йўлдошга.
Мени маст қилмоққа қодир,
сероташ
шароби талх йўқдир чашмингдан бошқа.

Бежиз қувонмасин бадният фаним,
у мамнун боқолмас қабримда тошга.
Бағрингда ўлмасман –
ошигинг учун
қазои ҳақ йўқдир ҳажрингдан бошқа...

1978

ФИРОҚ ТУНИ

Фироқ тунӣ сен, йироқ юлдуз,
Хотирамдан боқарсан бесуз.
Шу қафасни бугун синдир, буз –
Қучоғимни тулдир қолгин.

Ёшлик – хушбахт кун ёнди, етар,
Ағёр шунча қувонди, етар,
Бир бор бахтга ишонтир, етар –
Кулдир мени, кулдир қолгин.

Қуя-қуя ой бўлди адош,
Қалба умид кутармоқда бош,
Садоқатда топмасанг илож –
Майли, ўлдир, ўлдир қолгин...

1977

БАЛОҒАТНИНГ ОСТОНАСИДАН РЕПОРТАЖ

Деразангни чертади ёмғир,
шивирлайди тинмай то сахар.
Сенинг ёлғиз ҳамроҳинг – ёстиқ,
суюк жазманларинг – курпалар.

Ел уйнайди пардани тортиб,
ётоғингга кирмоқ – шоҳният.
Сен эса оқ тушакка ботиб
оппоқ тушлар курасан фақат.

Тонг отади.
Бир қучоқ ёғду
тор хонага кирар югуриб.
Кукрагингни тулдирган туйғу
тушаклардан олар суғуриб.

Ташқарига чиқарсан, дилбар,
ошиқ дунё шод чиройингга.
Орзусига етишган барглар
хазон булиб қулар пойингга...

1979

ОШИҚОНА

Энди навбаҳорнинг шамоли – дайди –
чилвир сочларингни ўйнаб қочар шод,
ишқингда тун бўйи кутариб фарёд
остона ортида ёмғир тинмайди.

Энди ҳуснинг ортар яна минг бора,
оппоқ кукрагингда куклам ҳавоси.
Бундай малоҳатнинг топмай қиёсин
ёниб кетмасинми шоир бечора?!

Армон йуқ лойиқ сўз битмоқдин узга,
бу қадар латофат оламда якто.
Агар шу кунгил ҳам қилмаса вафо,
имкон йуқ куз юмиб кетмоқдин узга...

1978

ЎТИНЧ

Яна кукда ғолиб баҳор кўеши,
уйкусин тарк этди пурвикор тоғлар.
Нозик майсалардан меҳр суроқлар
булоқ – кетаётган қишнинг куз ёши.

Қадим боғлар аро инжа навбаҳор,
ёмғир савалайди адир сабзасин.
Чақмоқ ҳам айириб булут пардасин
кўпчиган заминга боқади хуштор.

Бугун куҳна дунё ёшдир нақадар!
Сен ҳам гиналарни унутгин, эй ёр.
Ҳаётни етаклаб келганда баҳор,
айро яшамоқлик гуноҳдир, дилдор...

1979

СИЗНИНГ БАҲОРИНГИЗ

Ерга ёшлигини қайтарган куклам
сизнинг чаккангизга тақди гунчалар.
Айтинг, шундоқ гўзал буларми одам,
ҳамроҳин ёққайми, айтинг, шунчалар?!

Лоладан ранг олган лабларингиздан
гулшанга таралар кўшиқларингиз.
Дунё аямаган борини сиздан,
энди куйиб ўлар ошиқларингиз...

1979

МАЛОҲАТ

Япроқларга боқарсан маъюс,
кўзларингда ўт ёнар, дилбар,
этагингга эргашади куз,
оёгингга йиқилар барглар.

Барг ҳолига ўксинма, гулим,
кузги япроқ нақадар майин.
Йиғласанг ҳам, боқсанг ҳам кулиб,
улар эрта тукилар тайин.

Қаро сочинг тортқилашиб шўх
рашким қўзғар дайди ел, кўчкин.
Аввал менга боққин, раҳми йўқ,
мендек сени севолмас ҳеч ким!

Аввал менга боққин, куз эзгин –
сарик барглар тукилди, ғариб...
Мана, сенга термилиб ичкин
охир ўзим қолдим сарғайиб...

1978

БАҲОРНИНГ ШЕЪРИ

Энди тунлар энг кичик терак
қул узатиб юлдузга етар
ва севинчга чидолмай куртак
новдаларда ёрилиб кетар.

Энди ўтлар дилбар чиройда
безар юртнинг дала-қирини,
ажабмаским, сув тошган сойда
айтиб қўйса тош ҳам сирини.

Энди кунлар бошланар ўзга,
ғамларини унутар олам.
Балким, буғзим тулдириб сўзга
шод қўшиқлар айтарман мен ҳам...

1980

УМРИМ –
тонг елидай омонат нафас,
қиличнинг тигидан сачраган учкун,
улимдан олинган қиёматли қарз,
йигирма уч мингу икки юз уч қун...

Куним – кипригимдан томаётган ёш,
юрагим – чирсиллаб синаётган тош.
Шу тошга бошимни уриб бешиқдан
токим тобутгача қилурман бардош.

1980

КЕТАВЕРГИН,
ортингдан ўқсиб
эргашади кунларим, дилбар.
Кузларингга юлдузлар чўксин,
оёғингга йиқилсин барглар.

Кетавергин,
кечадай қаро,
кундек ёруғ қош-қароқларни
ардоқласин садоқат, меҳри
мендан кура яхшироқларнинг.

Кетавергин
ўша шаҳрингга,
йиғлама, арт куз ёшларини.
Мен ўзимга тилайман энди
тоғларимнинг бардошларини.

1984

* * *

Қушиқ айтар дилбар шивирлаб,
Қушиқ айтар менга севгилим:
«Муҳаббат – бу дунёдек қўхна,
Муҳаббат – бу қуёшдек қадим».

Қароғингда кўрдим қуёшлар,
Сен бор – ёруғ кечам, кундузим.
Асло қадим эмассан, дилбар,
Сени бугун кашф этдим ўзим...

1979

ОРЗУ

(халқ йулида)

Хув тоғлардан сой келар,
Сой буйида қайрағоч.
Сой буйидаги дилбар,
Шўх сойга ювдингми соч?!

Сойлар буйингни тутса,
Мавжида чўмилайин.
Агар сени унутсам,
Қаърига қўмилайин.

Қанийди, мен сув бўлсам,
Оқиб кетсам йироққа.
Сунг оппоқ булут бўлсам,
Қор бўлиб ёғсам тоққа.

Эриб қуёш тафтида
Сой бўлсам шўх, беармон.
Тошдан тошга урилиб
Оқиб келсам сен томон.

Мен туганмас ёнингда
Бир умр оқиб турсам.
Юзингга сув сепганда
Хуснингга боқиб турсам...

1978

* * *

Кузакнинг шўх, дайди еллари,
йўлақларда эзилган хазон,
кучаётган турналар – бари
ёдга солар сени беомон.

Энди қалбда тошар бир тўфон,
етим каби маҳзун сузларим –
ёт чеҳрага термилар ҳайрон,
сени излаб топмас қузларим.

Суратимни ташлаб қочар жон
бегонанинг қучоқларидан.
Энди юрак қололмас омон
хотиротнинг пичоқларидан...

1982

САВОЛЛАР

Боғларга қор ёғди, музлар кумилди,
Йўлда биз қолдирган излар кумилди,
Қалбда айтилмаган сўзлар кумилди.
Қалб кечарми дала-тузлар кумилгунча
Ё ёнғайми токи кўзлар кумилгунча?!

Бир кун найсон етиб қорлар эригай,
Муз қотган булоқнинг кузи ёригай,
Майсалар бошидан туман аригай.
Турналар келтирса юртга баҳорни,
Тақдир яна дучор қиларми ёрни?!

Майли, хуршид етсин тоғнинг қошига,
Баҳор етаверсин боғнинг қошига,
Ёр келмасин бағри доғнинг қошига.
Энди ёндирмасми хуш дамларимни,
Шодмон кулдирмасми душманларимни?!

1977

***

Хотиралар – ёлғиз юпанчим –
Сиз гоҳида нечоғ бешафқат.
Тушларимга кирмагин, севгим,
Йиғламагин, олис муҳаббат.

Купирмагин томиримда, қон,
Бечора қалб, талпинмагин, бас.
Янгиликмас дунёда севмоқ,
Айрилмоқ ҳам кашфиёт эмас.

Суқмоқларинг куп кездим, очун,
Катта йулинг топдим-ку, ҳаёт.
Қолиб кетган гуноҳлар учун
Хотиралар жазодир, наҳот?!

Дилбар, сен ҳам соф қузлар билан
Бунча ҳайрон боқма шу оқшом.
Бағринга ол, қутқаргин мени,
Хотиралар ўлдирмай тамом...

1985

ТИЛЧНИНГ ҚАЙДЛАРИ

«Шабада» деган заҳоти ростдан ҳам тишнинг орасидан бир ютум ҳаво шовуллаб чиқиб кетади. «Шамол» сузидан совуқ изғириннинг гувиллаши эшитилади. Ишонмасангиз талаффуз қилиб кўринг-а: «Ш-ш-ш-а-м-о-л...»

Тил – табиатга тақлид, муқаллид.

«Тўқмоқ», «таёқ» сузларидаги «қ»нинг қаттиқлигидан биров бехос бошга тушириб қоладигандай бўлади. «Қамчин», «хивич» сузларидаги «ч» ҳавони чириллаб тилиб утади, чирсиллагани қулоқда садо беради.

Балким, шеър ёзиш шарт эмасдир. Анави қизчанинг ковуши остида қорнинг гичирлаши – ана шу етим товуш қаҳратон қишнинг аниқ тасвиридир. Баҳор келганда жилмайиш, куз келганда хурсиниш кифоядир. Шунинг ўзи шеърдир, эҳтимол.

Эҳтимол, шундайдир...

«Эҳтимол» сўзи бунчалар юмшоқ, бунчалар илиқ, киприкда сизиб турган, чуқурроқ уф тортсанг, тўкилиб кетадиган куз ёшига ухшайди тилнинг учидаги «эҳтимол» сўзи.

1984

РАҲМИНГ КЕЛСИН БОҒЛАРГА, ГУЛИМ...

Келдинг

субҳидамда барҳақ қуёшдай –
толеимга чиқдинг талпиниб,
кулиб.

Гуё эриб кетди пойингда тошлар,
чинордек йўлингда кўкардим, гулим.
Жилмайиб қуласан,
сумантар,

гулқад,
йиғлайсан,
қуласан мени қучоқлаб.

Ана, шовуллайти дарахт ҳам хушбахт,
бизнинг севгимизни тушунар боғлар.
«Севармиз...» – шу сокин қушигимизни
илиб кетган еллар энтикар,
қулар.

Жонгинам, қайғурма,
фосиқлар каби
ётга сиримизни сотмаслар улар.

Ана,
кукулади бир жуфт мусича,
севгимиздан шоддир ҳатто шу қушлар.
Бир исён бағрингда етилса, дариг,
фитналар уйғонса куксингни муштлаб,
кетма –

мен чидарман бу ғамга, балким,
лекин чидолмайди бечора қушлар...
Кетма,
раҳминг келсин боғларга,
гулим.

1986

ТИЛАК

«Мусаффо ҳаво», – деб сўзладинг,
Оғзингни очгин.

«Дорисиз тупроқ», деб ёзясан,
Илоҳим.
Кошки.

«Одамлар бахтиёр» экан-ку!
Айт, улар кулсин.
Озод Ватаним деб куйлайсан,
Айтганинг келсин...

1984

* * *

Яшнаётган гулим, гулшаним,
Соф кузингда дунёлар яшар.
Лабларингда жилмаяр бахтим,
Сенга фақат кулмоқ ярашар.

Тангри бахтга яратган сени,
Юракларга солгин деб титроқ.
Майли, ғамлар кулатсин мени,
Сенга зарра тегмасин бироқ.

Беҳишт эмас – бойлигим – умрим,
Лекин тилар тилагим ҳақдир.
Қароғингда муҳаббат курдим,
Кузларингда – муқаррар тақдир.

Қаршингдаман қувониб, тулиб,
Толган қалбга илҳом солгин, бас.
Яшар бўлсанг ёнимда, гулим,
Бошқа ғамлар қўрқинчли эмас...

1977

* * *

Нуроний тарихни титганда гоҳ-гоҳ
Идрокимга титроқ солади сирлар.
Юртга ёв келганда, дастида яроғ
Дуч келар
Шоҳлармас,
Мудом ботирлар.

Интиқом сунгида етганда зафар,
Балким, қазо топар марди сарбаланд.
Фалаба майини сипқорар беклар
Ботирнинг хушқомат беваси билан.

Адолатинг қани, эй қадим дунё?
Хиёнатдан хунмиз, кўз ёшига ғарқ.
...Майли, утаверсин шоҳлар бебақо,
Сен унутмасанг бас, омон қолган Халқ!

1980

БОБОРАҲИМ МАШРАБ

Мен ҳам шу дунёга келдим кўз очиб,
Кўрдим – номард кетар мардидан кечиб.
Тангрим, дейман, қалбим билан талошиб,
Шу байтул-аҳзонда яратдинг нечун?!

Золим эгаллабди давра турини,
Қўйларга шоҳ қилиб қўйдинг бурини,
Касу нокас ейди бири-бирини,
Иккисин бир онда яратдинг нечун?!

Тулкига кулибди бу ажаб замон,
Йулбарснинг пинжида қуёнлар омон,
Тангрим, ғазабланма, қилсам мен исён,
Йуқ эса, жаҳонда яратдинг нечун?!

1980

РАҲМДИЛ

(бир мунаққидга)

У жилмайиб шоир улдирар,
суйиб қуяр бирам беозор.
Йуқ, бу ўлим эмас – садоқат,
муминликнинг иқрори, холос.

Оғу берар бошингни силаб,
қазо вақти чекмасин, дер, дард.
Сўнгни йулга кузатар кулиб,
қотилликмас, йуқ бу – саховат.

Оҳ, унинг юз, кўзлари маъсум,
ажал эмас,
бу – оташ майдир.
Сен уларсан –
боз тирик қолиб
унга озор бергинг келмайди.

У мард –
сўнгигача қилар ишини,
қабринг узра зўр нутқ сўзлайди,
гул ҳам экар ерни титкилаб,
хотирангга битар китоб, битиклар.

...Фақат қабрингдаги гуллар унмайди.

1985

ЁЗУВЧИЛАР УЮШМАСИ МАЖЛИСИДАН РЕПОРТАЖ

Қараманг ва қарғаманг, қарға,
Йуқми ўзи сиздан ҳеч қарзим?!
Уч юз ёшга кирганмисиз, ҳа,
Гулханийни қурган чиқарсиз,
Қодирийни қумган чиқарсиз...

Мусичахон, бунча оро, зеб,
Майса ўтлар кимнинг қасдида?
Бизга соя соляпти деб
Хатлар ёзсин дарахт устидан.

Эҳ, ассалом, ҳурматли чумчуқ,
Зерикмадингизми дунёда, дўстим?
Нега бизнинг магазинда йуқ
Сизникидай табиий пустин?..

1986

* * *

Серёғду кун кечар – ёнаман,
Қоронғу тун кечар – ёнаман.

Ёнаман – куз етиб келганда,
Ёнаман – дўст алдаб кетганда.

Ёр ёниб қучганда – ёнаман,
Сунг тониб кечганда – ёнаман.

Ёнаман – кечади дамларим,
Ёнаман – ёқаман ғамларим.

Ачинмасман вақт, ҳавасларга,
Ачинаман... ёнолмасларга.

1979

* * *

Бурилар, қон тўлган кўзингиз тикиб
Шернинг боласига бақрайманг ҳайрон.
Тилка-пора қилинг, ғажиб, энтикиб,
Қора қалбингизга бу ҳам бир дармон.

Сиз, олчоқ тулкилар, тозилар, очкўз –
Ўвузга хушомад қилинг яхшироқ.
Шер боласин есин – у ҳали ожиз,
Аждодлар шонини унутмас бироқ.

У ҳали кучсиздир, митти, чалажон,
Ғарчанд эгмас сизга мағрур сарини.
Бугун емасангиз, эрта кўрасиз
Шербаччанинг шердек қилиқларини...

1990

ДИАЛЕКТИКА

Қоронғидан қурқадиган одам ухлашга ётганда ҳам чироқ ёқиб қуяди.

Чироқни шамол учирган заҳоти, қоронғулик чопиб келади. Яна гугурт чақиб чироқни ёқиб қуйсангиз, зулмат икки қадам қочади, чекинади.

Одамнинг ҳаёти ҳам ана шу чироққа менгзагуликдир. Қоронғиликда ёниб турган чироқдай дунё водийсида ё-н-и-и-и-б ётади инсон. Яна неча дақиқага, неча кунга, неча йилга етаркин чироқнинг пилиги, ёғи?!

Улим ҳақида гапирсанг, шу заҳоти улимнинг узи етиб келадигандай, шу яқин-атрофда изингга қараб тургандай туюлади.

Ажал талвасаси ўргимчак тури кабидир. Қурбон узини қанча кўп у ён-бу ёнга урса, ташласа, шунча қаттиқ уралаверади, боғланаверади, чиқиб кетолмайди. Тирикликни чўзиш нафас ютиб ўлимни кутмоқдир.

Балким, учиб бораётган ўқдир умр, тезликни тухтатса шу заҳоти тугар...

Эҳтимол, учаётган қушдир инсон, бир дам қалб қанотини қоқмай қўйса қулар.

Ким билсин?..

1979

* * *

**Майли, суратимга боққин-у қувон,
Лекин сийратимга ташлама назар.**

Абдулла Ориф

Қўзларингда илоҳий ўтлар,
Сазовори дўзах этма, ёр.
Боқишларинг ханжари билан
Дил қатини титмагин зинҳор.

Бугун сенга келгунча етиб
Йигирма йил тентидим жаҳон.
Тақдир озгин қўлимдан тутиб
Минг қучада айлади сарсон.

Қароғинга дучор бўлгунча
Минг қўлмакнинг лойига ботдим.
Сочинг ҳидлаб тўймадим, ғунчам,
Минг тиконнинг захрини тотдим.

Бозор каби турфа бу олам,
Аралашдир яхши-ёмони.
Бир инсондек яшадим, эркам,
Ўтолмадим четлаб хатони.

Умр йўли узун ва серчоҳ,
Содиқ йўлдош бунда жуда кам.
Омад кетса – кетар дўст, ҳамроҳ,
Омад кулса – кулар қизлар ҳам.

Йўллар аро кетмадим қолиб,
Ўтганлардан сурама, жоно.
Мана, кулиб турибман голиб,
Суратимга боққину қувон.

1989

УН ОЛТИ ЁШ

Сен ётибсан – тушагинг оппоқ,
Туш қурасан – тушинг ҳам оқдир.
Қузинг очгин, бу оламга боқ,
Наҳот, сенинг шафқатинг йуқдир?

Сен ётибсан – сочларинг учин
Шамол ўйнар йўлдошин излаб.
Ошиқларин ўлдирмоқ учун
Бу дунёга келарми қизлар?!

Сен ётибсан – кўзларинг беркдир,
Ёноқларинг энтикар, кулар.
Лабларни оч, тилларга эрк бер –
Эзгу сўзни айтсинлар улар...

Сен ётибсан – тушагинг оппоқ...

1978

ҚАДИМИЙ ҚҶШИҚ

«Муҳаббат – бу яшил дарахт,
биз барглармиз...
Хўп... Майли...
Тукилади яроқлар-у,
лекин шохлар синмайди...
Хайр...» – дединг.
Кумилди ишқ
туғилмоққа улгурмай.
Йироқ ҳовли.
Узун-узун
нола чекар қушсурнай.

Жаранг кулгу,
хушбахт қушиқ,
қуни-қушни шодумон –
улар кулмай нима қилсин,
текин булса дастурхон?

Кириб келдим,
мана, мен ҳам –
қушиқларим сойдайн.
Суйиб-суйиб... ётга бердим,
куйиб-куйиб айтайин.

Мен куйлайман –
қушиқларим
чиқар қалбнинг тоқидан –

успириннинг ушалмаган
орзулари ҳақида...

Кетдим,
етар, ёниб булдим,
кўпирма, бас, қалб қони.

Чироғи йуқ уйга кириб
ахтараман арқонни.

Қуйқутонга бошим суқиб –
озод насим – пок насим –
оқ кучқорни бўшатаман –
у ҳам озод яшасин...

Мана, ип ҳам топилди...
Хуш...
Мана, дарахт.
Хуп... Майли...
Яроқлари тўкилар-у,
шоҳлар – кучли...

Синмайди.

1979

ҚИЗ БОЛАНИНГ ҚУШИҒИ

Субҳидамда боғ оралаб ким утди,
хуштак чалган елми –
туннинг эртаги?
Чап куксимда нимадир дук-дук этди...
Вой ўлмасам,
шоир зоти тентаг-эй.

Тош кўзгуга боқдим –
сийнам тўлишиб,
кундан-кунга кўйлагим чок, қурама.
Энди ҳар кеч
тушларимда сут сўраб
тамшанган соғ чақалоқни қураман.

Ким не деса десин,
чикдим югуриб,
қасам ичма, шеър ўқима шу фурсат.
Ёлгон бўлса, бас, доғингда куймайин,
Рост бўлса ишқ – дийдорингни бир кўрсат.

Хавотирда тўрт тарафга боқма зиқ,
бундай бахтни ағёр фақат туш кўрсин.
Бевафолик қилсанг бир кун,
водариғ,
қарғишим шу:
урса
сени ишқ урсин!

1977

СУРОВ

Қўмсаб тургандирсан ишқнинг гаштини,
Кезиб чиқдингми ё жунун даштини?
Меңдек саҳройининг букма шаштини –
Субҳу шом сўрайман сендан, эй бебош.

Юкуниб турибман қаршингда – осий
Ё излаб кетайми лутфинг қиёсин?
Бир йигит умрими ҳуснинг баҳоси?
Бир оқшом сўрайман сендан, қорақош...

Қисмат судраб келди қошингга токи,
Қуксим ёқаётир қуркинг фироқи.
Ошиқ атайсанми, мухлисми ёки?..
Рост калом сўрайман сендан, ўтқарош...

Бугун кулиб турган чоғи дунёнинг,
Кел, ҳаётим бўлсин садқаи жонинг,
Йўқса, қаҳри келар еру самонинг –
Ишқий жом сўрайман сендан, бағритош...

1984

1. ОҚ ШОМ

Кеч. Дунёни тун босди совук,
Ташқарида эси оққан қор.
Менинг эса хаёлим ёруғ –
Уйда баҳор... Уйда аёл бор.

Дилим ойдин нурларга тулди.
Шу бахтиёр, шу телбавор тун,
Аёл, менга яна не булди?!
Титраяпман. Буляяпман хун.

Қайда юрдим йигирма беш йил?!
Кўзи – ханжар, қошлари – камон,
Сен ойнинг нуридай тозасан,
Мени ёққан шубҳалар ёлғон.

Кечир мени булоқдай кўчкин
Росту ёлғон сузларим учун,
Бу норасо дунёга боқиб
Хира бўлган кўзларим учун.

Шу гуноҳкор қорачуқлар-ла
Соф чеҳрангга термилдим ҳайрон.
Воҳ, бўғзимга тиқилди жоним,
«Жоним!» – деб юбордим ногаҳон.

Мана, гулдай очилиб кетдинг,
Гулхан тафти урилди юзга
Шу биргина томоқни йиртиб
Ташқарига отилган суздан.

Мен тепангда чуккалаб тушдим,
Бошим куйган оқ куксинг – қибла.
Қулаяпман... Танамга кучди
Киндигингда кўпган зилзила.
Терлар оқди. Хул булди бадан,
Сувга ботди титраб ич-этим.
Чукаётган кўҳна кемадай
Чайқалади иссиқ вужудим.

Бу тунгача не кунни кўрдим?!
Қулаяпман... Мени суягин.
Кучоқлайман. То саҳаргача
Қисир-қисир синар суягим.

Тонг отди... Эҳ, ойдин тонг отди,
Бу кечадан, наҳот, соғ қолдим?!
Бу кеча бир лаҳзадай утди,
Нега ўсиб кетди соқолим?!

2. ОҚ ШОМ

Шамол турди.
Барг учди хиёл.
Яна ботди уфқига кўёш.
Яна тушдинг ёдимга, аёл,
Кузларимни куйдирмоқда ёш.

Гарчанд йўқсан ёнимда, дилбар,
Чиқаверар ҳар саҳар кўёш.
Ҳали кўпдир умримда кунлар
Ҳали кўпдир кузларимда ёш...

1989

СЕВГИ ЙЎЛЛАРИДА...

Ҳамма унга қўз тикар беор,
у ҳеч кимга боқмайди, мағрур.
қузи – қора, юзи – шуълақор,
узи тоза – бамисоли нур.

Қамиш каби шовуллаётган
сочларига қўл теккан эмас.
У гул каби буй сочиб ётган
тушагига ҳўл теккан эмас.

Дилидадир муқаддас сузи,
кокилини уйнар шаббода –
шундай гузал,
шундай покиза...

Қиз бормикин узи дунёда?

1979

ТОПИШМОҚ

Мактуб битдим саҳар уртанган пайтим,
Унда тунлар чеккан ноламни айтдим,
Айтдим ҳажр деганнинг бесаслигини,
Зинҳор бу умрнинг қайтмаслигини.
Зинҳор қолганини айтмасман, чунки,
Ахир, муҳаббат – бу икки қалб мулки.
Мана бу шеърни-чи, уқишлари мумкин.

1985

ДОСТОНДАН СЎНГ...

Гарчи офтоб чиқар ҳали ҳар саҳар,
Гарчи безайверар баҳор дунёни –
Бугун Боботоғдан қолмади асар,
У ердан топилмиш тошқумир кони.

Гарчанд муҳаббат – бу минг йиллик хониш,
Гарчанд айрилиқдан ҳамма дилпарчин –
Ҳарбий хизмат учун кетди Алпомиш,
Пахтага эгилиб чукди Ойбарчин.

Майли, кунглимизнинг бир чети чўғли,
Майли, дил мозийни эслар энтикиб –
Офтобга исиниб турар Гуруғли
Нафақа пулига кузини тикиб...

1984

ШЕЪР ИЗЛАЎТИБ...

Бу Ватаннинг эгаси кимдир,
Кимникидир бу улугвор тоғ,
Куйидаги зангори ўтлоқ,
Баргида чумоли юрган отқулоқ?» –
Осуда йул буйлаб бораркан,
Томоққа тиқилар бир туда суроқ.

Мен – хотирни елкамга ёпинган одам,
Орзуни дуппидай бошга кийгайман.
Бугун лойшанг йулдан кетаётганда
Шарқдаги ярим тун тахтини ташлаб
Элнинг аҳволини билмоққа чиққан
Гадо ридосида шоҳга ухшайман.

Агар шундай булса, саройда не гап?
Балки, бундаймасдир... Мен бугун
Бирор-бир баҳона топишим керак.
Булмаса, лойшанг йулдан кетаётганда
Ёрилиб кетиши мумкиндир юрак.

1980

УШБУ ШЕЪРНИ ҲАҚИДА

Сиз шу шеърни ўқийдиган пайт
(ё мен уни ўқийдиган дам)
аллақайда букилди бир қад,
тобут тутиб эгилди одам.

Сиз шу шеърни ўқир маҳали
(ё мен уни ўқиган ўз куни)
араванинг тагида қолиб
бузилди бир чумоли ини.

Сиз шу шеърни ўқийдиган он
(ё мен уни ўқиган шу фурсат)
ҳиёбонда илк бор баргидан
айрилгандир ям-яшил дарахт.

Гузал дунё ҳайратга арзир,
гузал эди у барг ҳам жуда.
Демак, қулманг, демак, мен ҳозир
йигламаяпман, ахир, беҳуда....

1987

НАЧОРА...

(мустамлака кунларда)

Энди кунчиқардан чиққан кۈёш йўқ,
Вале кунни кутган қоши қийғоч йўқ.

Офтоб соя каби, совуқдир нур ҳам,
Дилда омонликдан қатра қувонч йўқ.

Сув шўрдир, ҳаво дуд, заҳардир тупроқ,
Тош бор-у, ёрай деб ургувчи бош йўқ.

Диллар озурдадир, тил ҳам бегона,
Дард кўпдир, енгмоққа сабру бардош йўқ.

Бу ғам сўнгсиз – минг йил йиғласанг арзир,
Йиғламоқ истармиз, кўзларда ёш йўқ...

1983

УЙҒОНИШ

Дунё яна баҳорга етди,
Фазоларда булут исёни.
Чақмоқлар ҳам аёвсиз йиртиб
Парча-парча қилар самони.

Энди булмас хонада ётиб,
Кучаларга отаман ўзни.
Орзу қуймас юракка ботиб,
Утли сўзлар ёқар бўғизни.

Ваҳшат солиб ўқрар қалдироқ,
Титроқ босиб сесканган боғдир.
Қувончига чидолмай ногоҳ
Шаррос қуйиб юборар ёмғир.

Шаршарада чўмилар дарахт,
Яланғоч тан сув ичра қолар.
Йўловчида саросима, шахд,
Гавдасини панага олар.

Кетолмайди боғ, кўча, адир,
Денгиз – боғнинг оқ танларида.
Бу ёмғирда чўмилганларнинг
Яра чиқмас баданларига...

1978

СУНГГИ АВТОПОРТРЕТ

Сукунатнинг қароргоҳига
келтирурлар совуқ вужудни;
бир вақт ёниб яшаган таним
қучоқлайди асрий сукутни.

Мен дунёга келганда йиғлаб,
кулиб қарши олган одамлар
бугун ерга узатар чоғда
украб-украб юборар ғамдан.

Кузлар ётар – кўриб тўймаган,
эзгу сўзлар айтмаган тилим...
Оқшом келар рост сўзлаб илк бор
тиригимда келмас севгилим.

Гарчанд укинч алами тахир,
бир кун маъюс унутар санам.
Кулиб юрсин тириклар, ахир,
муроди шул марҳумларнинг ҳам.

Бош устимда йиғлар аллаким,
шивирлайди оғриниб, эзиб.
Айтганимни шамолга бердим,
ёзганларим юрар юрт кезиб.

Оҳ, биламан, дафтарим ярим,
юрагимда қолар бир кучкин.
Сиз – ёзилмаган шеърларим,
энди сизни ёзмайди ҳеч ким.

Мен ҳам кетдим – юрагим зада,
сизга исм излайман – кимсиз?!
Сиз яшайсиз мангу азада,
ёзилмаган шеърлар – етимсиз...

1987

ЭРТАЧИ ХОТИРАЛАР

«Йуқолган кундалик»дан

Ўзи қишлоқда ўсган дўстимнинг шаҳарда туғилган ўғилчаси қишлоққа бобосини кўргани эргашиб борди. Товуқни кўриб: «Вой, буларнинг чумчуқларининг катталигини!» – деб юборди. Кейин дукур-дукурни эшитиб кўчага чопиб чиқди. Дарвоза томондан унинг қувониб қичқиргани эшитиларди: «Ана от! Тирик от! Юриб кет-япти!»

* * *

«Ўлди. Кечагина кулиб, юриб турган одам ўлиб кетаверса-я... Кечқурун қоронғи кўчага чиқишга кўрқарди раҳматли. Қоронғи гўрга, зах ерга қўйдик. Кўрқмаётганмикин?!»

* * *

«Нега метродаги одамларнинг мотам тутаётгандай боши куйи? Негача автобусга чиқаётган, автобусдан ташаётган одамлар бир-бирига салом бермайди? Негача?..» Биринчи марта қишлоқдан шаҳарга келган одам ҳайрон бўларди.

* * *

Мен ҳеч қачон енгимни шимариб юролмайман. Гуё ким биландир жангга, ёқалашувга тайёргарлик кўраётгандай бўлавераман...

Агар милтиқ сотиб олиб шунчаки деворга осиб қўйсанг ҳам, отилиб кетадигандай туюлади.

1974 – 1989

ЯНА ИЛТИЖО

Рухим, энди шу тонгда кўзгал,
кўзим, тоза гулларга қара –
шафақ ҳозир қонимдай қизил,
юрагимдай афғони яра.

Кўзим, тоза гулларга қара
шу фанимат, омонат чоғда –
ҳилпирайди қип-қизил гуллар
муассаса узра байроқдай.

Ухлаётган дунёдай қарахт,
вайрон бўлиб, нолиб утирма.
Шу покиза гулларга қара,
уйғонганлар юлиб улгурмай.

Очилинглар, эй гуллар, сара,
термиламан сизга ботинмай.
Булбул, сен ҳам бошимда сайра,
юрагимнинг товуши тинмай...

1989

ТУНГИ МУНОЖОТ

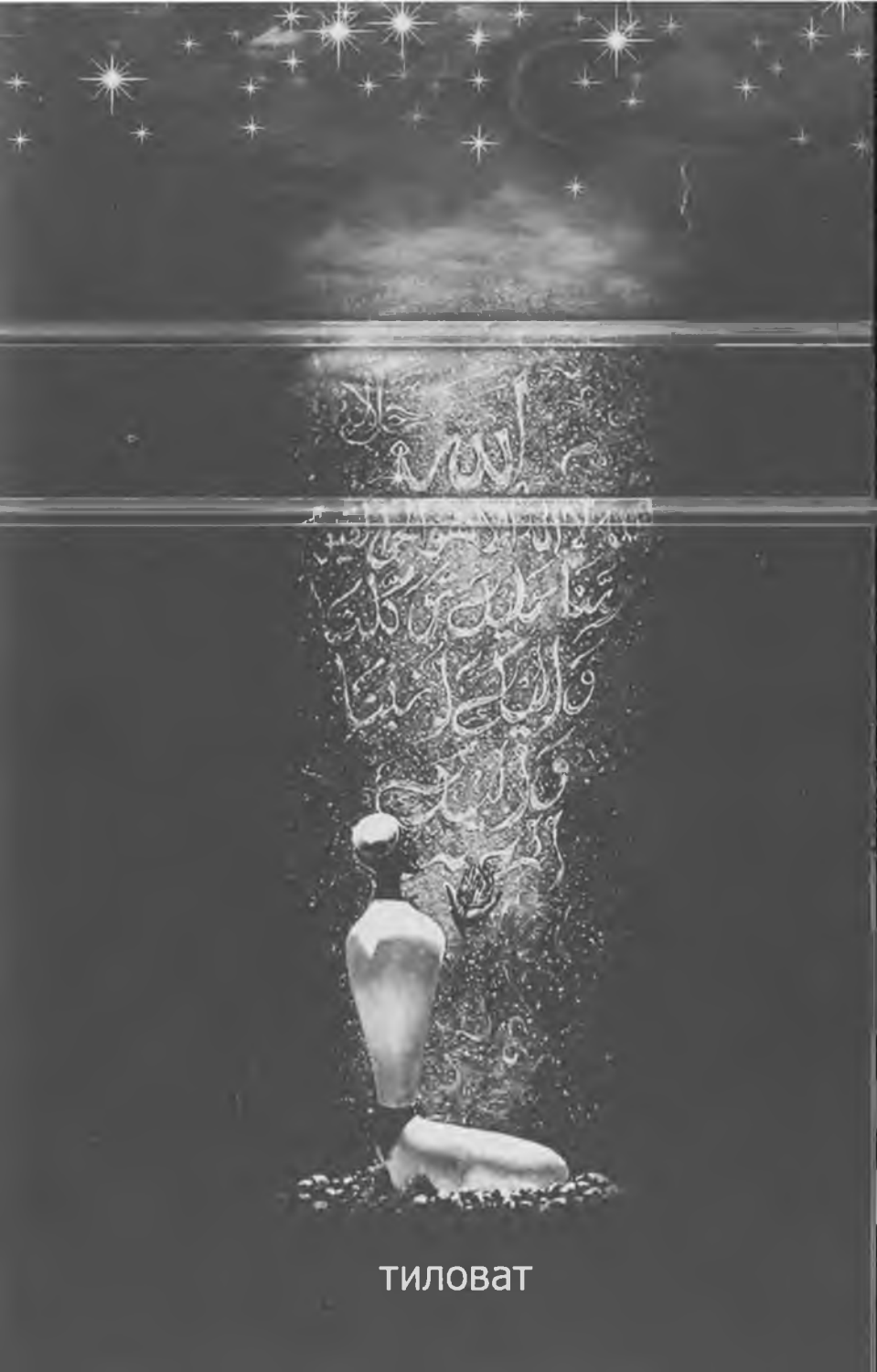
Хавотирга тула ер устидан ой
Сутдай нурларини қуяр ҳовучлаб,
Сочин шамол тортган боғлар солар вой,
Жарлардан чиқади эзгин товушлар.

Ерданми, қукданми келар бу наво,
Менинг ичимданми – билолмай қолдим –
Ё йиғлар куп яшаб чарчаган Дунё,
Ё оз яшайман деб йиғлайди Қалбим.

Танимда қон каби оқади оҳанг,
Куз юмиб тинглайман,
Юрагим – кумри...
Гуё куй тугайди, кузимни очсам,
Гуё куй тугаса, тугайди умрим...

1989

ТИЛОВАТ

ТИЛОВАТ I

Бисмиллаҳир роҳманир роҳийм.

1.

Тун буйи руҳимни чақирди қушлар,
Вужудимга инди илоҳий мажол.
Қулоғимга оқди тоза товушлар,
Этимни силади абадий шамол.

Кирди димоғимга тупроқнинг ҳиди...
Кузларимни очдим. Айладим дуо.
Танимда айланган хуш нафас чиқди,
Тилимда «оҳ» бўлиб тирилди Аллоҳ!

Илоҳим, субҳидам шавқидан қондим,
Тилим сўзга кириб булдим сасли ҳам –
Ташаккур, бу тонг ҳам яна уйғондим!
Ахир, мумкин эди уйғонмаслик ҳам...

2.

Аллоҳим, ташаккур дардларинг учун,
Бошимга тизгинсиз ғамлар ташладинг –
Бошим кўкка етди, азобларингга
Бандалар ичидан мени танладинг.

Ташаккур, тишимни тишимга босдим,
Жонимда товушсиз, нурли куласан...
Ғамлар юборибсан, демак, дунёда
Менинг борлигимни биласан...

3.

Бу озор сендандир, меники мозор,
Бўғзимда турибди инжа жон, титроқ.
Бугун мен улимдан қурқмайман зинҳор,
Ғар улим келтирса сенга яқинроқ.

Жоним сеникидир, олмоғинг мумкин,
Кузги япроқ каби омонат нафас.
Муқаррар бир ажал – бу менинг мулким,
Ҳаётим оларсан, ўлимни эмас.

Ва каттакон гуноҳ меники, Аллоҳ,
Дарё дил сеники, сабру тоқатсен.
Шу қадар улкандир мен қилган гуноҳ –
Кечира олгайсан уни фақат сен...

4.

Тонгдан дилга тушди бир маъюс ҳасрат..
Дуст сари отландим, йулдан қайтмадим.
Лекин дустим эди жуда ҳам хурсанд,
Мен ҳам кулиб турдим.
Дардим айтмадим.

Бориб сўзлай дедим отам, онамга –
Йуқ-йуқ, кўп озорлар етказдим ростдан.
Озроқ ақлим кирди.
«Бахтиёрман», – деб
Ота уйдан қайтдим дардим айтмасдан.

Кимга борсам, айтар уз қувонч-ғамин,
Мен фақат тингладим,
Сўзлай олмадим.
Бахтлиларнинг базмин келмади бузгим,
Бахтсизларга баттар қайғу солмадим.
Айтсам булар эди ёрим, боламга,
Қўнғлимни ҳасратим ялар бетиним.
Болам жилмаярди ёруғ оламга,
Тинмай кулар эди бахтли хотиним...

Билдим,
Ғамгин одам ёқмас ҳеч кимга,
Ҳеч қайси маконда ёқмас кўз ёши.
Аллоҳим,
Дардимни айтдим узингга,
Йуқдир сендан бошқа менинг дарддошим...

5.

Кечир, Қодир Аллоҳ, бандаларингни,
Офтоб тафтинг эрур, қаҳрингдур музлар.
Сен яратган гуллар – бизга муъжиза,
Муъжиза – оидинлар, тунлар, юлдузлар...

Кечир, Қодир Аллоҳ, мендай бандангни,
Шамол нафасингдир, пойингни ўпдим.
Сен яратган ерда узоқ кездим-у,
Кечир, мен ўзингни жуда кеч топдим.

Ишва қилиб келди ойдай парилар,
Соядай эргашиб ўтди ойларим.
Кечир, Каъба эмас, қизнинг этаги
Булди топинажак қадамжойларим.

Товонимга тинмай осилди майса,
Гулларга термилдим: «Ана бахтим!» – деб.
Кечир, бу оламдан ҳайратга тушдим,
Лекин сўрамабман: «Ким яратди?!» – деб.

Жилва қилиб келди маккор салтанат,
Ўзни санамликка чоғлаюр кимлар...
Кечир, гоҳи сени унутиб кўкда,
Ерда юрганларга сажда қилдилар.

Бугун сени топдим, Аллоҳ, севинчим,
Сигмайин борадур бағрим, ичимга...
Энди фақат сенга топинурман жим,
Энди сигинмасман ерда ҳеч кимга.

6.

Олис манзилларга термиламан зор,
Гоҳо еруғ олам фикримга тордир.
Уйлайман: «Юлдузлар ортида не бор,
Қуёшдан нарида нималар бордир?!»

Сенинг иноятинг – менинг ёдим ҳам,
Шууриим қаърида нурдай ёридинг.
Шамол ҳам йуқ эди, йуқ эди олам,
Офтоб ҳам йуқ эди... Узинг бор эдинг.

Нечун сени излаб кукка боққайлар,
Ахир, ерда ҳам сен, сувларда ҳам сен.
Оловда ҳам борсен – ўзни ёққайлар,
Одамнинг ичинда ҳам мужассамсен.

Қурдим – тўрт томонда ўзинг муҳайё,
Ёмғирда шафқатинг, покликда қорсан.
Биз ўтиб кетармиз дунёдан, илло,
Дунё турғунича сен ўзинг борсан.

Мунис бандаларинг йиғлаб ўтурлар,
Юракдан сизган ул нури жоласан...
Дунё ҳам тугайди, балким, бир куни,
Дунёдан кейин ҳам ўзинг қоларсан.

7.

Ё Аллоҳ, бандангман, дилафгор қилма,
Номард эшигида талабгор қилма.
Олам жамолига айлама ошиқ,
Шоҳларнинг нонига харидор қилма.
Хор қилма, хор қилма, хор қилма, Аллоҳ.

Дунё жуда гузал, гулдай санамлар,
Райҳоннинг баргида сузар шабнамлар.
Нозикбел майсалар эшилиб уйнар,
Ўтар ширин кунлар, ойдин оқшомлар –
Ўткинчи дунёга ёр қилма, Аллоҳ.

Зим-зиё коинот ичинда мен ҳам
Ёниб тугаётган милтироқ бир шам.
Ўзинг мадад бергил! Сен қутқармасанг –
Қутқара олмайди одамни одам,
Инсонни инсонга зор қилма, Аллоҳ.

Заифга сабр бергин ва парча нон бер,
Кимгаки куч бердинг, энди иймон бер.
Ҳамма ишимизни қуриб турибсан –
Қунгилларни кенг қил, дарёзабон бер,
Йуллар тор, дилларни тор қилма, Аллоҳ.

Борарман исмингни дилимда қутлаб,
Бошимда айланар нотинч булутлар,
Оёғимга тинмай осилар ўтлар,
Безовта силкинар тераклар, тутлар.
Дарахтни бешик қил, дор қилма, Аллоҳ.

Уткинчи дунёга ёр қилма, Аллоҳ.
Инсонни инсонга зор қилма, Аллоҳ.
Йуллар – тор, дилларни тор қилма, Аллоҳ.
Дарахтни бешик қил, дор қилма, Аллоҳ.
Хор қилма, хор қилма, хор қилма, Аллоҳ...

8.

Ноаён,
Бепоён,
Улкан дунёда
Инсон бир тўзиган гард каби, э воҳ.
Миллиард одамларга тулган дунёда
Ҳеч битта одамни унутма, Аллоҳ.
Кишини ғам билан қолдирма якка,
Ҳеч кимни йўқликнинг қаърига отма.
Номардга дил бергин, қул бергин мардга,
Мени ҳам унутма.

Токим қуёш чиқар ҳар тонг-саҳарда,
Коинотда ҳорғин ер кезар токим –
Бу кенг самоларда,
Қаро ерларда
Ўзингсан ҳоким,
Аллоҳим.
Беморга шифо бер, соғларга умр.
Ёлғизга йўлдошу юпунга тугма.
Очларга нон бергин, туқларга шукур,
Мени ҳам унутма.

Уйсизга уй қургин, йўлсизга йўл бер,
Саҳрога ёмғиру тоғларга – шамол.
Маддоҳ фаҳм топсин, гунгларга тил бер –
Муаттар сўзларни айтсин бемалол.
Борларга инсоф бер, ғарибга сабр,

Ботирга тулпору олимга рутба.
Ким улса, бер майин тупроқли қабр,
Мени ҳам унутма.

Ёзда нурлар сочгин, қишда қор ёғсин,
Кукда бургут, сувда балиқлар оқсин.
Кар қулоқлар ногоҳ очилсин, Аллоҳ,
Қур қузлар ярқ этиб оламга боқсин.
Сендан бошқа ҳеч ким бермас беминнат,
Кимдан ҳам тилайлиқ, воҳ, сендан бошқа?
Шафқатни ҳеч кимдан сен дариг тутма,
Адашган барчани ҳақ йулга бошла,
Мени ҳам унутма.

Нафсимни жиловла ва ҳирсни совут,
Руҳимни чархлагин, кунглимни кенг қил.
Бешиқдан тушганнинг тулпори – тобут,
Бизни ҳам азизлар қошида тенг қил.
Беҳишт ариғидан асал сут ичир,
Тириклик гулини асло сулитма.
Ғофилни кечиргин, ҳаммани кечир,
Мени ҳам унутма...
Кечир.

1984 – 1995

ТИЛОВАТ II

Хожаи жаҳонга эргашиб

I

Илоҳо, мен гуноҳдан тийилишга қодир бўлмасам, сен гуноҳларни афв этишга қодирсан-ку!

Яҳё ибн Муоз

Илоҳо, улуғвор сенинг жалолинг,
жасур шаҳидларинг қони хурмати,
пайғамбарларингнинг азаматию
пирларнинг нафаси-жони хурмати

Сендан тилайдирман илму камолот,
ризқда барокот, улмасдан тавба,
ўлар чоғ кечирим, дузахдан нажот
ва ул охиратда офият, илло.

Асра алданишдан, нашъаланишдан,
нафсоний туйғулар ҳирсин жиловла,
шайтоний васваса эшигин беркит,
орифлар йўлига эргаштир, бошла.

Энди ҳар нафасим тавбадир сунгсиз,
энди сабр бергил, адоқсиз сабр,
аччиқ ҳаёт сунги – ширин бир улим,
қотган вужудимга юмшоқ бир қабр.

Энди тавба қилиб яшай тоқатда,
поклайин кўнглимни – гуноҳқоримни.
Ҳаммани кечиргин, эл қаторида
кечир Ҳақим ўғли Абдулқаримни.

II

Аллоҳдан кўрқиб йиғлашим ва кўз ёшларимнинг юзимга оқиши танам оғирлигича тиллони садақа қилишимдан афзалроқдир. Қайси банда Аллоҳ таолодан кўрқиб

Йигласа-ю, куз ёшидан бир томчи ерга тушса, токи томчи осмонга чиқиб кетмагунча, унга дузах ути тегмайди. Ҳолбуки, ердаги томчи осмонга абадий кетмайди, қайта-қайта ёгаверади.

Каъбул Аҳроф

Аллоҳ, мен узингга келдим охири,
тавбамни қабул эт, гуноҳим кечгин.
Сабру тоқат бергин, нафсни совут
ва ҳирсни жиловла, кўзимни очгин.

Тавбамни қабул эт, гуноҳим кечгин,
кўнглимда имонни абад макон қил,
ҳаёт оғир бўлди, осон бўлмади,
энди охиратни узинг осон қил...

III

*Бу дунёдаги одамлар уйқудалар, улгач уйғонадилар,
надомат чекадилар, аммо надоматлари уларга фойда
бермайди. Улимни шу дунёда уйланг. Надоматни шу
дунёда чекинг. Тавбани шу дунёда қилинг. Дунё Аллоҳни
таниш учундир.*

Саҳл ибн Абдуллоҳ Тустарий

Балким, ҳали ёшман,
гоҳо бебошман,
балким, юксакларни
кўзлар тилагим
ва лекин қариди,
билдимки, тошмас,
чирпанди, чарчади
букун юрагим...

Биламан, бошланган
ҳар не тугайди –
япроқ хазон булар,
емрилар тоғ ҳам.
Сувлар оқиб кетар,

даре қурийдир,
охир утин булар
яшнаган боғ ҳам:

Аллоҳ, мен узинга
келдим оқибат –
равон эт тилимни,
очгил дилимни:
аччиқ ҳаёт учун
айтурман раҳмат
ва қақшаб кутарман
ширин улимни...

IV

Олам бир дарёдир, унинг қиргоғи охиратдир. Бу дарёдан омон олиб ўтувчи кемаси тақводир. Одамзоднинг ҳаммаси мусофирдир.

Абу Исҳоқ Зухрхурий

Кечир, Аллоҳ, кечиргин, кечир...
Шу ерларда юрганим учун,
утирганим, турганим учун –
кечир, Аллоҳ, кечиргин, кечир.

Ғар Каъбага томон бўлмаса,
гуноҳ босган ҳар қадамимиз.
Юракларда иймон бўлмаса,
гуноҳ олган ҳар нафасимиз.

Кечир, сени зикр айламаган
сузлар, чучмал лаҳжалар учун.
Кечир, Аллоҳ, ёдингиз кечган
ҳар сония, лаҳзалар учун.

Кечир, Аллоҳ, раҳмат айтмасдан
ичилган сув, дарёлар увол.
Кечир, шукур қилмасдан ютган
ютум-ютум ҳаволар увол.

Етар, энди ёдинг-ла яшай,
дунё ишқин қалбдан учиргин.
Кечир ҳамма бандаларингни,
шу қаторда мени кечиргин.

Ҳар қадамим булибди гуноҳ,
энди ҳар суз – арзу кечирим.
Сен буюксан меҳрибонликда,
кечир, Аллоҳ, кечир, кечиргин...

V

Қабрда ётганлар аллақачон пушаймон қилаётган ишлар устида тириклар бир-бирлари билан қирпи-чоқ бўлмоқдалар.

Абу Ҳомид ал-Фаззолий

Ёзиб турган эдим, Аллоҳ баҳикмат,
ноғаҳон гувиллаб эсди бир шамол –
дарахтлар чайқалиб силкинди беҳос,
кетма-кет узилди япроқлар беҳол.

Тинмай айланарди барги хазонлар,
ул хазон рақсида боғ турар ларзон.
Очиқ деразадан дафтарга тушди
бир сарғайган япроқ, барги заъфарон.
Аллоҳнинг бир барги бежиз узилмас,
бежиз тушмагандир хонамга хазон –
умр уткинчидир,
тугаб бормоқда –
қани, ҳаракат қил, шоири замон...

VI

Дунё биздан айрилмоқчи эканини хабар бермоқда ва биздан юзини буриб тезлик билан узоқлашмоқда. Бизга бу дунёмиздан бир коса сув ичилгач идишининг тагида қоладиган бор-йўғи бир томчи каби қолган, холос.

Утба ибн Ризвон

Келар яна моҳи Рамазон,
саҳар уйғон,
аҳли мусулмон.
Барг – бандидан чирт узилган жон –
кезар ларзон
ерларда хазон.

Чирт узилган баргдай омонат
буғзимда килкиллаб ҳалиққан бу жон.
Саҳар уйғон,
аҳли мусулмон –
келар яна моҳи Рамазон...

VII

***Курдим, умр ва дунёдан кўра тез утиб
кетадиган, ўлим ва охиратдан кўра яқинроқ,
орзу-ҳавасдан кўра бепойроқ, хотиржамлик-
дан кўра гузалроқ нарса йўқ, биродарлар.***

Нажмиддин Кубро

Шукур, Аллоҳ, оламини яратдинг,
унда отам, онамни яратдинг,
ва улардан мани яратдинг –
шукур, Аллоҳ, абадий шукур.

Шукур олган нафасим учун,
муҳаббатим, ҳавасим учун,
изтиробим ва охиратни уйлаб
ёшдай қалқиб турган юрагим учун –
шукур...

Борига шукур
ва йўғида берган
сабринг учун шукур,
шукур, Аллоҳ.

2005 – 2007

ФАҚАТ ИШҚ...

I

Севгилим,
севгилим,
севгилим, ахир,
уфққа чуқмоқда қадимий қуёш.
Севиш оғир,
ҳижрон ундан-да оғир,
ахир, нега керак беҳуда куз ёш?..

Гул хазон бўлади, емрилар тош ҳам,
сўнгига етади бошланган ҳар иш –
туғилган ўлади, бошланган тугар..
Фақат ишқ,
фақат ишқ,
фақат ишқ,
ахир...

Бир куни қурийдим жуш урган дарё,
балким, милён йилда емрилар тоғ ҳам –
бунёд бўлган ҳар не охири барбод –
фақат ишқ,
фақат ишқ,
фақат ишқ,
эркам...

II

Эй Худо! Ҳаммаси бунчалар оддий,
Бунчалар шунчаки, жун ва сафосиз.
Тонг отади шундоқ, шундоқ кун ботар,
Бундоқ ториқарли бу ҳаёт, эсиз...

Булиши керак-ку нимадир мангу,
Яшаш, ёниш учун муқим бир асос!

Эркинлик қайдадир? Қайдадир хурлик?
Қайдадир муҳаббат? Қайдадир қасос?

Юрак тарс ёрилиб кетар охири,
Томирлар шитирлаб тукилса, не тонг...
Илоҳий ишқ келса – ёнсанг қувониб,
Бир ишқки, жон дея жон берсанг осон.

III

Билдим, ҳамма йулнинг сунги – қабристон,
Қайдадир йулимни пойлар ажалим.
Тоғ охир емрилар, барг охир хазон...
Барибир,
Мангулик – менинг мулжалим.

Биламан, энг қаттиқ, тошдай нарсалар
Охири йуқ булар, емрилар тамом...
Барибир,
Барибир, боравераман
Талпиниб,
Туртиниб мангулик томон.

2007

ТУНГИ ҲУЖУМЛАР

Алпарслон Туркеш хотирасига эҳтиром ила

Сокина кечалар... Кучалар тингач,
Эшикка тизилгач ҳорғин кавушлар,
Сўзамол эл кириб уйга беркингач,
Эшитила бошлар эзгин товушлар.

У овоз кучаяр.
Тинимсиз.
Учқур.
Қошида ожиза овозим, сўзим.
Бутун халқ уйқуга ботганда чуқур,
Қайдадир бурилар увиллар узун.

Ерданми,
Кўқданми,
Менинг ичимдан –
Гурсиллаб ташланар оғир қадамлар.
Гўё шаҳарларга шахд қилиб зимдан
Келар саҳролардан отлиқ одамлар.

Уйқу босган элни яна не босар?!
Келарсиз даштлардан, олис тоғлардан –
Урҳолар тинглайман тунлар жонсираб
Энасой томондан, Дашти Қипчоқдан.

Олис аجدодларим, баҳодир хунлар!
Бўзқуртлар! Юраги ўтлуғ, бутунлар!
Оромини топиб уйга беркинган
Соғлар улқасига келинг, мажнунлар!

Димоғим ачитар туёқлар чанги,
Мудроқ танга тушсин қайноқ қонингиз.
Эркнинг қулларисиз, ваҳмининг шоҳи,
Шаробдай аччиқдир сизнинг жонингиз.

Ширин жонларимиз – садақа, билинг,
Шаҳарларни йиқинг, бузинг томларни.
Иссиқ тушакларни найзага илинг,
Синдиринг хапдори ичган жомларни.

Саройлар қошида утовлар тикинг,
Титрасин ороми ҳароми юртлар.
Роҳат қўшқларини безовта йиқинг,
Келинг, аждодларим – ботир бузқуртлар!

Авлодни уйғотинг, турсин тирик жон,
Саваланг қузгуга мафтуналарни.
Ёлғон китоблардан ёндириб гулхан,
Тарқатинг алдамчи мафкураларни.

Тозаланг йўлларни, маҳзун дилларни,
Югурар молини ташлаб савдогар.
Шоирлар ҳансирар осиб тилларни,
Бол томган тилидан чакиллар заҳар.

Ёқинг, йиқинг, санчиб қиличлар,
Текислаб, омочлаб, ҳайдангиз шудгор.
Қолса уч-тўрт ошиқ, тўрт-беш дарвишлар,
Уларга уй булар бирор дашту фор...

Сокина кечалар... Истайман хужра,
Тукилар сабриму ҳам ноаларим.
Секин чука бошлар хотин ҳам мудраб,
Негадир ухлამас шўх болаларим.

2010

УЯТ

Бу юртда чинорлар кукка чүзилган,
Ҳаттоки юлинган ғузалар тикка.
Узилган,
Ичимда недир узилган –
Барибир, күз тикдим мен юксакликка.

Бу заҳил тупроққа бир чүп қадасанг,
Осмонга талпинар, тик усар яккаш.
Дарахтлар аскардай тик турган юртда
Инсонга уятдир эгилиб яшаш.

Далалар бепоён, саҳролар сүнгсиз,
Адоқсиз, ҳадсиздир бу ер, бу борлиқ,
Бу чексиз оламда, бу кенг дунёда
Уят дили танглик, юраги торлик.

Чуққилар азалий, турар жойида,
Турар салобатли тоғлар минг йиллик.
Вазмин, оғир чүккан тоғлар пойида
Уят ҳовлиқмалик, уят енгиллик.

2010

ТОМЧИДИЛ

Шавкат РАҲМОН хотирасига

Гоҳ ердан, гоҳ кўкдан нимадир кутдим,
Ниҳоят, кутулдим қайғу, қурқишдан.
Эмраниб, соғиниб шу кунга етдим,
Улмай ўтиб олдим яна бир қишдан.

Менга ҳам аталган бир қатим нур бор,
Ҳаво бор – тўлдирдим кўкракларимни.
Яна етиб келдим узингга, баҳор,
Офтобинг иситди суякларимни.

Булди, адо булди тизгинсиз қувват,
Энди сигинарман мен ўз гоямга.
Энди ўз ёғимда қоврилгум фақат,
Салом бергум фақат мен ўз соямга.

Мени кечирингиз, ўқимас, майли,
Бировга ёқмаса ғамангиз сўзим.
Билдим, қутқаролмас одамни одам,
Агар қўл чузмаса Аллоҳнинг ўзи.

Тупроқнинг хуш иси, қушлар чуғури,
Майсалар шивири дилимга яқин.
Туғилган ҳар киши дам ўтган сари
Секин бораверар ўлимга яқин.

Туғилмаган ўлмас, улар туғилган,
Туғилган онингдан ёй тортди тақдир.
Кўз очган заҳотинг бир ўқ отилган,
Умринг шу ўқ келиб топгунча вақтдир.

Замин кетиб борар самода ўқдай,
Мен ҳам бораяпман омонат, гирён.
Нимадир кутарман ерданми, кўкдан...
Ўтиб олсам эди ёзгача омон.

2011

ЧАРОС, РАЪНО ВА ШАҲЛО

Бу дунё шу экан – розим қоладир,
Кўпим кетиб борар, озим қоладир.

Бобом шароб ичиб, пиёла куйган
Токчада мунғайиб созим қоладир.

Вақт отлиғ бешафқат юлиб кетажак –
На кибр, на қадди ғозим қоладир!

Ҳар тулки қошида турланганим йўқ,
Этим қолмаса ҳам, юзим қоладир.

Бу буз куйлагимни эгнимдан ечдим,
Эрта мени ечиб бизим қоладир.

Қалбимга етмади васлимга етган,
Дилимда тахланиб сузим қоладир.

Юрагим ёнадир. Кетар нурларим.
Ёшлар оқиб тугар... Кузим қоладир.

Тизимда чукмадим ҳеч бандага тиз,
Товонимда босган изим қоладир.

Изимда ут унар... Балким, мен оққан
Ариқлар сувида тузим қоладир.

Агар мендан ҳеч не қолмаганда ҳам,
Шу учта хаёлчан қизим қоладир...

2003

ЧАРОСНИНГ ҚҰЛИДА ҮЙИНЧОҚ КУРИБ...

Қизим, чарос кузларинг хайрон,
Термиласан уйинчоқларга –
Гарчанд чикди забонинг бийрон,
Лол боқасан қуғирчоқларга.

Мана «бешик», буниси «қарға»,
Улари «от», «машина», «жайрон».
Болаларга уйинчоқлар ҳам –
Жаҳон ичра бир муъжаз жаҳон.

Болам, бугун томошагоҳда
Яшамоқни машқ айлагин, бас,
Тепмас ҳали бу «ёғоч от»лар,
Қуғирчоқлар қувликни билмас.

Ҳали ҳаёт синовлари бор,
Урган чидаб, туриб, йиқилиб...
Урган, токим улғайсанг, дунё
Ҳайнатмасин уйинчоқ қилиб.

1995

КУЗ СЕЗИМЛАРИ

Дунё, дунё – қуҳна тегирмон,
ун каби элайди ҳар биримизни.
Нафасимиз – азон, танимиз – ларзон,
ёвшангуллар эзар изларимизни.

Рақсга тушади инжа япроқлар,
ададсиз самога қузимни тикдим.
Нафармон майсалар титраган чоғлар,
осмонга талпиндим. Куйдим... Куниқдим.

Соҳир нигоҳларнинг милтироқ чўгин
еллардан авайлаб қумиб ташладим.
Валийлар фикратин кунгилга тугиб
дарвишлардай сокин яшай бошладим.

Сокинлик истадим. Хаёлим – ҳамроҳ.
Ерларга эгилдим. Куклардан қурқдим
ва лекин ҳовуздан термиларди моҳ,
ариқларда осмон аксини кўрдим.

Яшил олам оқди нигоҳга ногоҳ,
ширин ифорлардан тирилдим, чоғи.
Ақиқ товушлардан қулоғим уйғоқ,
йилт этиб қошимга тушди бир сочим.

Лабимни ютоқиб босдим шохларга,
илдизларни силаб усди бармоғим.
Кўнглим, кўнглим энди тенгдир тоғларга,
керак яшамоғим, севмоқ, курмоғим...

2002

РАЪНО

1.

Раъно, сендан бошқа менинг кимим бор?..
Қоғозларни тешган мунглиғ уним бор,
Йўлларда тукилган синиқ кунларим,
Ялмоғиз ғорида утар туним бор,
Раъно, сендан бошқа менинг кимим бор?!

Онам кетган эди... Сенга суяндим.
Ўлиб ётган эдим. Севиб уйғондим.
Юрагимдан бошқа ҳаммадан тондим –
Дилимда сен дея ёнган хуним бор,
Раъно, сендан бошқа менинг кимим бор?!

Гарчанд тукилса ҳам хазон – шалдироқ,
Оний чечакларда азалий титроқ.
Борми жаҳон аро мендан ғамгинроқ?
На кечам, на эртам, на бугуним бор...
Раъно, сендан бошқа менинг кимим бор?!

Гуллари очилиб ҳам сўлиб ётган,
Одамлар туғилиб ҳам ўлиб ётган,
Хаттоки тоғлари емираётган
Дунёда илиниб турган жоним бор,
Раъно, сендан бошқа менинг кимим бор?!

2.

Қизим, сен ҳадемай учга туласан,
Йиғлайсан – ёшингда кипригинг сузган.
Куласан, дунёни очиб куласан...
Бир четда ненидир чизганинг-чизган.

Қачон қўлларингга тушди ранг, қоғоз?
Ёзувинг гоҳ ҳарфга кетади уҳшаб.

Бир қушча сингари қилади парвоз,
Бир илон сингари буралар қақшаб.

Ҳали кўзларингда барқ урар ишонч,
Ҳали нигоҳингда олам фақат боғ.
Кун келар қайғуга қоришар қувонч,
Хазонга айланар яшнаган япроқ.

Минг турда товланар фикр ва хаёл,
Дилдан жой талашар армон ва ҳасрат.
Болам, ёзувингни тўхтат, қўяқол...
Ўзингни асра.

Отанг ёзар эди... Жон талошида,
Ўттизга кирмасдан сочлари оппоқ.
Қизим, ёзувингни қўяқол энди,
Ўйна, қизалоқ.

Кун келар... Англарсан элни ва дилни,
Қалбингда қадимий учга туласан.
Ҳозирча ёзмагин – уйнагин, кулгин...
Қизим, сен ҳадемай учга туласан.

3.

Раъно, Раъно, жуда гузалсан,
жуда ёшсан. қўрқаман, Раъно.
Секин келдинг-у, сокин ҳаётим
булди пурмаъно.

Бу дунёнинг тарихи қадим,
дунё кўҳна, сен гулсавсан.
Дунё дағал, сен жуда инжа,
кўз ёшимдай тиниқсан, софсан.

Кузинг сеҳр, кипригинг ўқдир,
овозингдан эриб оққанлар –

гул олиб, пул олиб чопганлар
ниятидан хабаринг йўқдир.

Олам гулзор ҳам олам саҳро,
осон эмас яшамоқ, Раъно.
Боғда қайчи ушлаб кезарлар
ва энг гўзал гулни узарлар.

Одамзодда кўпдир жумбоқлар,
оҳуларни излар ва отар.
Турт томонда изғийди зоғлар,
сайроқилар қафасда ётар.

Гўзалликка қийиндир аслан,
мен қошингда ёшдай қалқаман.
Раъно, Раъно, жуда гўзалсан,
жуда ёшсан, Раъно, қурқаман...

1994 – 2003

ШАККОКЛИК

Чилвир сочларингни қўлим топади,
Лабингни қонталаш тилим топади.

Севгилим, оёғим толди ахтариб,
Энди изларингни йўлим топади.

Сен бировга зорсан, мен ҳам сенга зор,
Кўзларим топмаса, дилим топади.

Ҳамма бир-бирини ахтарар – топмас,
Ҳаммамизни бир-бир... Улим топади.

1992

130

абдулқарим баҳриддин

ЧУЛПОН ДАРДИ

Сен «Ватан» деб туриб овқат ютарсан,
Мен ютарман қон.

Тамаки чекарсан «Элим» деб сўзлаб,
Мен чекдим афғон.

Сен «Халқим» деб тошиб, осмонга учдинг,
Мен ерга тушдим.

Сен «Юртим» деганда рақсга тушдинг,
Мен терга тушдим.

«Комил Ватаним» деб мақтайсан тинмай,
Безайсан либос.

Туркистонни комил кўрайин дея
Сўзлайвердим рост.

Сен «Ватаним» дея яшардинг шодмон,
Кўзимда ёшим.

Сенинг кўкрагингга қадашди нишон,
Менинг кўкрагимда эса...
Кўрғошин.

1987

УЛИМ

Хавfli мавзу

Очилади гуллар... Сўлади.
Сувлар тиниб адо бўлади.
Бир кун инграб туғилган одам
Бирор кеча сассиз улади.

Ҳамма билар – аниқ келади!
Ҳеч ким билмас – келади қачон?
Одамзодга олам тўлади –
Эртагача ким қолар омон?!

Ҳамма унинг қошида тенгдир,
Ҳамма ожиз келганда очқин.
Бемор узра минг киши йиғлар –
Улолмади ўрнига ҳеч ким.

Қарамайди пулинг, молинга,
Даргоҳида тенгдир ҳар бир жон.
Бу дунёда шудир адолат,
Ҳақиқат шу, қолгани ёлғон!

Гапирмайди биров бу ҳақда,
Ғарчанд ҳеч ким қутулиб қолмас.
Тирик айтмас – улиб кўрмаган,
Улган билар, аммо айтолмас...

2002

ОДАМ

Буғиламан, дунёда борми
Буғилмаган одам,
Дарду ғамдан сувдай тукилиб
Ёғилмаган одам?!

Бойи улкан уйда ториқар,
Ғадо сахро кезиб зуриқар,
Шоир кенг дунёда зерикар.
Борми бир юраги ситилиб
Соғилмаган одам?!

Дилим, оғриқ хаёлдан чекин,
Аллоҳ раҳмин тилагин ичкин,
Кетарсан, ҳамма кетар бир кун,
Фақат улмаслиги мумкин
Туғилмаган одам...

1996

ИНТИЗОР...

Ё Аллоҳ, ҳар нега ўзингсан қодир,
Менинг қисматим шу – кутмоқдир мудом.
Қутаман – нимадир бўлгуси содир,
Қутаман – келгуси илоҳий пайғом.

Тоғларнинг пойидан ўтдим ҳалиқиб,
Дарёлар бўйидан шошиб ўтаман.
Қутаман – келиши керак аллақим,
Изиллаб ненидир мудом қутаман.

Ё Аллоҳ, шу ернинг, шу бир кучанинг
Шу овлоқ ерида турибман ғариб:
Ненидир қутаман, сўздан ҳам азиз,
Ненидир қутаман, жондан ҳам ширин.

Ненидир қутаман изиллаб, изчил,
Қутаман хокисор, нигорон, абгор...
Саҳро сув қутгандай ташна, қонбағир,
Ошиқ ёр қутгандай қақшаб, интизор.

Бу кутмоқ ёндирар, жондан тўйдирар,
Қибла томонларга юзни тутаман:
Агар айтиб қўйсанг – тилни куйдирар,
Айтмасанг – дил куяр Сўзни қутаман.

Қутаман – келмагай, излайман топмай,
Осмонга чўзилган шу озғин қўлим.
Аллоҳ, жамолингни жонда топсайдим,
Тоқим мени бунда топмасдан Ўлим...

ДУНЁ

Дунё, ноаён дунё, ростми ё ёлгон дунё,
Биздан ҳам қолғай охир ҳаммадан қолгон дунё.

Самовот қоп-қорадир, замин кетиб борадир,
Одам шамдай ёнадир, ёнмаган шамдон – дунё.

Айланар чарх-давронлар, келар-кетар инсонлар,
Ҳаммамизни кузатиб қолажак қўрғон – дунё.

Уйғонди дашт-ёбонлар, ер устида хазонлар,
Ер остида илонлар уйғонди, уйғон, дунё.

Тушимда замон ўзга, куз очсам, жаҳон ўзга,
Айт, қай бири сароб-у, қай бири аён, дунё?

Майса товоним тилди, сочимга ел осилди,
Жуда яшагим келди, эй бағри ўпқон дунё.

Кетмоқ бизни қўрқитмас, у дунёга қул етмас,
Боламизни асрагил, бизларни олгон дунё.

Карим, сенга йўл бўлсин, борар еринг гул бўлсин,
Биз кетсак ҳам, юрт қолсин, кузи ҳаросон дунё.

1992

МЕН СИЗНИ СОҒИНДИМ

Оқшом тушиб борар. Кимдир билдирмай
бир-бир териб кетар нурни дунёдан.
Йуллар адашади. Беркинар қирлар.
Деворга суянар дили хун одам.

Чироқ шуъласини ютар деразам,
даштларда бурилар увиллар узун.
Кўзларимни юмиб ичга қарасам –
оқ-ойдин чехрангиз чиқади сузиб.

О, исёнчи кўзлар,
покиза юзлар,
ғуборсиз кулгулар...
Сўзлайин қандай?
Тилимдан дув тушар ожиза сўзлар,
тутнинг мевасини шамол тўккандай.

Ай малак, келдингиз қайси замондан?
Жаннат ҳурларидай тиниқ куласиз.
Не учун тушдингиз тоза осмондан,
бу қаро ерларда нима қиласиз?!

Майда ташвишларга туладир олам.
Инсонлар югурар
тинимсиз,
абгор.
Кўра олармикин бирорта одам?
Сиз, балким, келдингиз минг йилда бир бор.

Сизга муносибдир гузал саройлар,
хазонлар эзилар изингизга зор...

Саройни талади бугун гадойлар,
гулзорларни босиб олди пахтазор.

Малагим,
кузимни очиб қарасам –
уша маҳзун рўзғор.
Юрак ёрилар –
чироқ шуъласини ютар деразам,
қайдадир даштларда увлар буриллар.

На қилай?!
Мен сизни жуда соғиндим.
Шу узун кечалар...
Кургим келади.
Шу узун кечалар чексиз дунёнинг
қайси четидасиз?!
Ким ҳам билади?..

О исёнчи кузлар,
покиза чирой,
яширдим эл қуриб қотган кузимдан.
Мен Сизни бировга курмадим раво,
мен Сизни асрадим...
ҳатто Узимдан.

Мен Сизни севаман. Олисдан. Сўзсиз.
Соғиндим. Айтолмам яқин дўстга ҳам.
Севаман. Қарайман жимгина. Сассиз.
Севаман...
айтмасдан ўзингизга ҳам.

1994

ОНАМ ХОТИРАСИГА

Йулларга мунғайиб боқдингиз нотинч,
Эшик гичирласа: «Болам келдими?!»
Болангиз очмаган эшикдан бир кеч
Ногаҳон мунғайиб Улим келдими?!

Хоксорга ёпишар бор барча дардки,
Куйдингиз, бизларга кунмай бир гардки –
Мана, сиз совумай мен едим туртки,
Юрак – қон, кузимга жолам келдими?!

Дердингиз гоҳида кувониб дилдан:
«Биз кетмондан нонли, сен эса тилдан!»
Сайраб юрган эдим ҳар бир манзилда,
Сиз кетиб бир сўзга тилим келдими?!

Бир куни айтибди Ҳақ Пайғамбари:
«Аёлнинг паноҳи – эри ё қабри!»
Кетганга – раҳмати, қолганга – сабри,
Паноҳингиз ердир, нолам келдими?!

Сизни Аллоҳ олди бир қиш оқшоми,
Шу кунда қиз берди менга иболи,
«Она қизим!» – дейман энди Раънони,
Онам кетган жойдан болам келдими?!

Дамлар утиб борар бир дам кетидан,
Одам кетаверар одам кетидан,
Аввал момом кетди, онам кетидан,
Секин-секин менинг галим келдими?..

ТАЖРИБА

Дунё – сирли бир жумбоқ,
Дилим тилган яроқчи.
Олам – қаро,
Шам ёқар
Аллоҳ отлиғ чироқчи.

Тафтим кетди юзимдан,
Нурлар кетди кузимдан,
Излаб юрар изимдан
Иймон отлиғ суроқчи.

Тизларимдан жон олди,
Сўзларимдан чанг олди,
Сочларимдан ранг олди
Умр аталмиш қароқчи.

Дунё шу: утар-кетар,
Одам бир қуарар, кетар.
Мени ҳам урар кетар
Ўлим деган уроқчи.

2007

ВАСИЯТ

Сиз бахт ҳақда ёздингиз тинмай.
Мен йиғладим. Секин. Билдирмай.

Жонингизга тегдим. Биламан.
Озроқ чиданг. Мен ҳам ўламан.

Чиқаверар шунда ҳам қуёш.
Қушлар учар. От кезар ювош.

Чумолиллар ўрмалар ҳайрон.
Шамол дайди. Эзилар хазон.

Чўккалайди зил-замбил тоғлар.
Қорлар увлар. Шовуллар боғлар.

Мен ўламан... Отаверар тонг.
Гул очилар. Сулар ногаҳон.

Дунё кенгдир. Гулга иши йўқ.
Гул сулди деб йиғлар киши йўқ...

ТУШ

Шомда куз юммоқни ёмон кўраман,
Тушимда бошқа бир замон кўраман.
Балиқлари учган бепоён само,
Қушлар тўкилетган осмон кўраман.

Дил қони ёмғирдай ёғар саҳарда,
Томирим чузилган – рубобга парда.
Бўрилар увиллар шўр кенгликларда,
Кемалар шўрлаган уммон кўраман.

Бемор узра Сино термилиб ётган,
Қўлда тиғ, дамида қора қон қотган:
«Инсон вужудини англадим, аммо
Кўнглин тополмадим...» – ҳайрон кўраман.

Ансорий қабрини супурар Ҳазрат:
«Ҳажга боролмадим...» – чекар хижолат.
Сўнг мангулик сари кетар бетоқат,
Ҳиротдаги қабри вайрон, кўраман.

Далага эгилиб бутун эл тинган,
Машрабнинг назари уфққа инган,
Таҳорат кўзаси чилпарчин синган,
Дор ёғочи гуллар – алвон, кўраман...

Жарнинг ёқасидан кетиб бораман,
Йиқиламан... ўзни омон кўраман.

Тонгда кўз очмоқни ёмон кўраман,
Кўз очиб бошқа бир замон кўраман.

1987

ҚАДИМИЙ ҲИКМАТЛАР

* * *

Ортимга қарадим – миннатдор бўлдим,
Олдинга қарадим – талабгор бўлдим.
Атрофга қарадим – босиб келди ғам,
Тепадан – жаннатдан умидвор бўлдим...

* * *

Ишламасак агар – келмас ошу нон,
Ишласак тинимсиз тўқмиз бегумон.
Агар ишламасак нени ошаймиз,
Тинимсиз ишласак қачон яшаймиз?!

* * *

Қўй, куйган қалбимга қўл солма, ахир,
Ўзимга аёндир, асли, кимлигим.
Билсанг, хотиржамлик кучлиликдандир,
Жуда жарангдордир, асли, жимлигим...

* * *

Фурсат топиб керак дам олиш,
Қўнғил уйин этайлик обод.
Тугамайди бу дунёда Иш,
Аммо тугар бир куни Ҳаёт.

***

Поёнсиздир чархи фалақ, коинот,
Сайёралар, буржлар, зулмат поёнсиз.
Биламан, заминда қийиндир ҳаёт,
Лекин бошқа жойда бу ҳам имконсиз...

* * *

Устоз айтар эди: «Сиқилма, бутам,
Дунёда мардлар кўп, аҳмоқлар кам-да...»
Лекин кам бўлса ҳам пухта жойлашган,
Нега йўлдан чиқар ҳар бир қадамда?

***

Эй биродар, чехрангга боқсам,
Юрагимни куйдиради чўғ.
Ахир, нега бунча қашшоқсан?
Пулдан бошқа бирор нарсанг йўқ...

***

Уртанади кўнгил ўртада,
Улгурмаймиз, иш чала ҳамон.
Қолдирамиз барин эртага...
Эртагача бормизми омон?!

***

Гоҳ олиб, гоҳ сотиб кетамиз,
Дийда қотар, қотиб кетамиз.
«Вақт утяпти», – деймиз ўксиниб,
Вақт ўтмас, биз ўтиб кетамиз...

***

Кўп қайғурдим, озроқ бўлдим шод,
Ерга қараб кўзим ёшладим.
Ёки эрта тугади ҳаёт
Ё мен кечроқ яшай бошладим....

***

Бу ҳаётда кўп ҳикмат – тилсим,
Юрак унсиз бузлаб ётибди –
Тушунганлар ўтирибди жим,
Тушунмаслар сўзлаб ётибди...

***

Ҳамма йўллар гўрга обора,
Одил бўлмоқ керак ҳар ишда.
Қандай йўлда юришда гапмас,
Бор гап йўлда қандай юришда..

***

Билмаганга ўргат билганинг,
Билганлардан ўрган, дил очгин.
Билишини билмаса – уйғот,
Билмаслигин билмаса... қочгин.

***

Инсон бўлиш асло кеч эмас,
Аямасанг бас ширин жонинг.
Ҳар кун эрта сен уйғонган тонг –
Янги ҳаёт бошлаш имконинг...

***

Ололмайсан гар сўрамасанг,
Ҳаракат қил – кўраверасан.
Агар олға қадам қўймасанг
Ўз жойингда тураверасан...

***

Ишлар қилдинг элдан панада,
Шодсан, ишинг юриб турибди.
Қилмишингни билмас ҳеч банда,
Лекин Аллоҳ қуриб турибди...

***

Қуёш чиқди – бир тонгим отди,
Дунё ётар қаршимда дуркун...
Юрдим, турдим, ёндим – кун ботди,
Ўтиб кетди умримдан бир кун.

***

Ёқтирса ким – бўлмагин хурсанд,
Ёқмай қолсанг берилма оҳга...
Элга бирдай ёқмоқлик қийин,
Етар ишинг ёқса Аллоҳга.

***

Инсон зоти шундоқ азалдан,
Қурмагунча асло ишонмас.
Аллоҳ эса иймондир буткул,
Ишонмагунингча қуринмас...

***

Мен кетар кун юртнинг сунгги кунимас,
Аён бўлса эди элга мардумлик –
Фалакнинг шовқини қўрқинчли эмас,
Қўрқинчлидир жуда... ердаги жимлик.

***

Учоқда қуш каби учмоқда инсон,
Балиқдай сузмоқни билди уммонда.
Фаннинг ривожини бу, ўрганса энди
Заминда яшамоқ илмин инсондай...

***

Дунёни тушундим, энди шошмайман,
Тошмайман, урмайман бошимни дорга...
Секин эшитаман гудак кулгусин,
Қарайман қуш каби қўнётган қорга.

***

Пайпоғим йўқ деманг, оёғи йўқ бор,
Боладан нолиманг – бор боласизлар.
Ҳаётдан ўксинманг – улганлар қанча?
Тириксиз, шукр этиб эл бўласизлар...

***

«Келажак» келмайди, дўстим, ҳеч қачон,
Ухлайсан, уйғонсанг – бўлади «бугун».
«Кеча» йўқ, «эрта» йўқ, ишинг қолдирма –
Ҳаёт бугун ўтар – умр ўтар, тушун...

***

Дунё бир қўрғондир, инсон бир меҳмон,
Абадий қолмоққа рухсатинг йўқдир.
«Кеча» ўтди, «эрта»нг борми – ноаён,
«Бугун» айт, бошқа бир фурсатинг йўқдир...

***

Аллоҳ бериб турса – кўпайтир шукринг,
Бермай қўйса бир вақт – оширгин сабринг.
Шу тахлит яшасанг мўмин, хокисор –
Кенгайиб, гулларга тўлгайдир қабринг.

***

Кучли сабр этадир, заиф сабр этмас,
Бизга кўп синовлар берган ҳаётдир.
Сабр этиш ҳеч замон енгилмоқ эмас,
Сабр этмоқ, аслида, буюк жиҳоддир...

***

Дарвешга дедилар: «Устингга қара,
Йиртиқ-ямоқ кийим, жанда хирқатинг!»
Дарвеш деди: «Дилни поклаш-ла бандман,
Устимни безашга йўқдир фурсатим!»

***

Заиф ғазаб этар, жўмард қилар сабр,
Ўзин енгган киши енгар оламни.
Оламда ҳеч кимса қўрқита олмас
Аллоҳдан қўрқувчи собир одамни...

***

«Кеча» «эрта» бўлган юз берди «бугун»,
«Кеча»га айланар бугунги иш ҳам.
Ҳаёт шу тахлитда этади давом,
Бу қадар ҳаяжон не керак, ошнам?..

***

Ҳадиқда боқамиз иш бошлай туриб:
«Одамлар бу ишга, э воҳ, не деркин?!»
Асли, ўйлашимиз керак қайғуриб:
«Барини кўрмоқда, Аллоҳ не деркин?!»

***

Бугун ўз юкини тартади ҳар ким,
Инсон дайр чулида юрган тевадир.
Бандадан тиласанг – кўп курар ёмон,
Аллоҳдан тиласанг – кўпроқ севади...

***

Инсон зоти ҳамиша жумбоқ,
Билолмайсан ҳеч афзалини –
Бой оёғин эҳтиёт қилар,
Қашшоқ асрар пойабзалини...

***

Бандалик умрини яшасак мўмин,
Керилмай кимсага ўз кучимиздан.
Ўйлаймизки, Аллоҳ тепадан курар,
Аллоҳ кўриб турар ич-ичимиздан...

***

Ҳаётнинг ҳикмати Тангрига аён,
Ўйлаб ҳеч тагига ета олмайсан.
Эмин-эркин яша, билки, Дунёдан...
Тирик ҳолда чиқиб кета олмайсан.

***

Раббим, дилдан йироқ кетсин ғам,
Иймон сари ҳидоят айла.
Мана шу сатрни ўқиётганнинг ҳам
Тилагини ижобат айла...

***

Ҳақгўй фанода хор, бақода азиз,
 Ҳақ йўли, аслида, осонми-қийин?!
 Ёлгон таскин бериб охир улдиран,
 Рост сўз оғритару тузатар кейин...

***

Бу ҳаёт қонуни азалдан комил,
 Адолат оқибат енгар беармон.
 Аллоҳ дер: «Зайфга жабр айлама,
 У мендан тиласа, ёрдам берарман...»

***

Ҳаммамизни Аллоҳ яратди,
 «Йўқотмайин сизни», – дема, бас.
 Йўқотмайди ҳеч ким ҳеч кимни,
 Чунки ҳеч ким ҳеч кимникимас.

***

Севгилим, мен сени кўрган лаҳзада
 Унутилди утган умрим маҳзани.
 Энди қолган умрим утар ғамзада
 Унута олмасдан ушал лаҳзани...

***

Бирови бошлиқдан тилайди шафқат,
 Бирови замондан турибди сураб,
 Бирови фалақдан кутади омад...
 Мен фақат Узингдан тилайман, ё Раб!

***

Имом Шофеъий дедилар бир он:
 «Ҳаётнинг тарзига назар сол ичкин –
 Жим туриб ҳаммани қўрқитар арслон,
 Ит тинмай вовуллар – қўрқмайди ҳеч ким!»

***

Румийдан бир ҳикмат англадим бу кеч:
«Болам, ғамда ёнсанг эзилмагин ҳеч.
Ўтин ёнган сари учокда кулдир,
Банда ёнган сари Аллоҳга кулдир...»

***

Илм дер: инсонда тўқсон фоиз сув,
У гоҳида оқил, гоҳида ёвуз...
Ғар ақли бўлмаса, бўлмаса қалби,
Инсон – рўпарангда тик турган ҳовуз.

***

Дунёда ҳар нарса уткинчи, билгил,
Қувонч етган бўлса, шодлан, етади.
Ташвиш келган бўлса, ташвишланмагин,
У ҳам мангу эмас, у ҳам утади...

***

Яшамоқ санъати чидамдир мудом,
Турт ёнда изғийди турли хил шарпа.
Оғриган жойингни кўрсатма, айтсанг,
Айнан шу жойингга берарлар зарба...

***

Бозорга айланди бугун ҳамма ёқ,
Биров олиб, биров сотаётгандир.
Шовқинда эшитмай қолдим, эҳтимол,
Омад эшигимни чертаётгандир...

1984 – 2013

***

Қор каби беғубор,
Қуш каби енгил,
Сув каби сокина
Булломадинг, дил.

Юрагим – қайроқтош,
Ёнди ишқ – қуёш.
Сув сепди қаламқош,
Синдирди чил-чил.

Тоғ қулар, боғ чукар,
Одам ҳам ўлар.
Қирғоқлар емрилар,
Сув оқар минг йил.

Юмшоқ бўл, қаламим,
Яшашни ҳам бил –
Қаттиқ тиш синди-ю,
Турар юмшоқ тил...

06.01.1995

ЭКОЛОГИЯ

Карвон утмас қақроқ саҳролар,
Нафаслари қисган ҳаволар.
Сувсираган сувларнинг узи –
Шўрлаб кетган шўрлик дарёлар...

Ай, дунёлар юввош, омонат,
Киприкдаги куз ёш омонат.
Гарчанд ҳали ялтираб турар,
Осмондаги қуёш омонат.

Олам маъсум, само бепоён,
Қоронғининг сунги, туби йуқ.
Ваҳимага тушади юрак,
Қовурғадан тер сизар совуқ.

Тентирайди маҳзун шаббода,
Бошин эгар майсалар ҳолсиз.
Минг йил, милён йиллик дунёга
Термиламан кечалар ёлғиз.

Кузин очсин қадим булоқлар,
Йўллар кезиб оёқлар толсин.
Коинотда қолсин момо ер,
Ер юзида одамлар қолсин.

Ер қолмаса, одам қолмаса –
Гарчанд само бепоён, кучкин –
Минг йил, милён йиллар фалакка
Қурқув билан қарамас ҳеч ким.

1992

ИШҚ ЖИЛВАЛАРИ

I

Қора рўмол каби ҳилпирайди соч,
Лабда қимтинади хавотир, қўрқиш.
Турибсиз Сиз гўё учиш олдидан
Нафас ростлаётган муштипар бир қуш.

Оҳиста хўрсиниш, ўғринча нигоҳ
Нурсиз шу коронғу дунёи дунда.
Кўзлар қамашади, кўнгил ёришар –
Мен Сизни кечалар ўйладим шундай.

Гўзалсиз, тозасиз, хурилиқосиз,
Санамсиз, сўз йўқдир чечан оқинда...
Олисдан шунақа кўринмоқдасиз,
Кўришга қўрқаман Сизни яқиндан.

II

Оқаяпман деб ўйламас сув,
Очилдим деб қичқирмагай гул –
Зимдан-зимдан қўзғалар ғулув,
Рухсат олмай севаверар дил.

Исмсиз ғам, номсиз қувончдир,
Улканлашар у йилдан-йилга.
Ваҳимали, қўрқинчли бир сир,
Айтиб бўлмас ҳаттоки тилга...

III

Дунё. Дунё. Бепоён дунё.
Яшаб кўрдим. Мен сендан тўйдим.
Қувончлари ноаён дунё,
Аён ғамдан адоқсиз куйдим.

Сувларингда оқдим – етади,
Шамолингни яладим – етар.

Уфқларингга боқдим – етади,
Ўтар. Ўтар. Барчаси ўтар.

Изларимни кўмди оқ қорлар,
Товушимни булутлар ютди.
Олов кўзлар, гули нигорлар
Ўтди. Ўтди. Барчаси ўтди.

Яшаб кўрдик. Англадик. Билдик.
Бешик, тобут – бақо дарчаси...
Айтинг, нега дунёга келдик?
Ўтиб кетар, ахир, барчаси...

IV

Чарос кўзингизда чақнар хавотир,
Асрамоқ истайсиз мени кимлардан?!
Муҳаббат – дунёда кўҳна асотир,
Тирилар юракда ёнган шамлардан.

Маккор шаббодалар, жодугар чақмоқ,
Бўронлар яшайди кўзи ҳаросон.
Жуда ҳам қийиндир Сиз деб яшамоқ,
Сиз учун ўлмоқлик жуда ҳам осон...

V

Ярқираб чақнагай нигоҳлар бирдан,
Лаблар пичирлайди ширин, беозор.
Жуда ваҳимали, покиза сирдан
Юрагим ёрилиб кетишга тайёр.
Мен Сизни севаман... Бу шеър эмасдир.
Ташбеҳлар ожиздир, сўзлар нотавон.
Бу бирам ёқимли, сеҳрли тушдир,
Уйғотманглар мени энди ҳеч қачон...

1992

***

Булбулни англадим, боғни тушундим,
Ерга ёнбошлаган тоғни тушундим,
Ҳаттоки, ойдаги доғни тушундим –
Сени тушунмадим, ёнимдаги одам,
Юрагиму қоним, жонимдаги одам...

Сенинг макринг мингта, менинг жоним – бир,
Отар ўқинг сонсиз, дил қалқоним – бир.
Сен ҳам одам бўлгин, одамжоним, бир –
Бир марта келганман дунёга мен ҳам,
Сени тушунмадим, ёнимдаги одам...

Сенга етмас ҳатто халққа етган сўзим,
На юзим ёқади, на босган изим,
Тушунади ҳали тили чиқмаган қизим –
Сенинг тилинг бурро, сўзларинг бекам,
Тушунмадим сени, ёнимдаги одам...

06.01.1994.

* * *

Тоғларга бош уриб борай, майлига,
Боғларга сўзлайин қувончдан, ғамдан.
Қорларга, музларга дучор айлагил,
Асрагин... одамдан.

Бош уриб борайин бужур дарахтга,
Садо чиқар ҳатто, чертсанг, бетондан.
Мени тушунади тилсиз қушчалар,
Бўрондан асрама,
Асра... инсондан.

Дайр дашти узра кезарман хомуш,
На осмондан садо, на ердан товуш...
Кўзимдан оқади эриб қалб тошим –
Бир ўғлим йўқ, йўқ тобуткашим.

Изимда бир аждар келади авраб,
Заҳар сочиб борар дамодам оғиз.
Тушимга киради ойдай париваш,
Ўнгимда... ялмоғиз...

20.01.1995.

ВАЛФАЖР

Тахайюл – осмоним,
 Уйдир тоқатим.
 Булутдан чакмоним,
 Шамол – овқатим.

Қувонч ўйнашимдир,
 ёрим – ҳасратим.
 Ер тобуткашимдир,
 Оҳ – ибодатим.

Сўзлар суратимдир,
 Товуш – сийратим.
 Онам ҳижратимдир,
 Отам – фикратим.

Ўзим бир шамдирман,
 Шуълам – шавкатим.
 Ёниб тамомдирман,
 Мангу тоатим.

Қолди на фарёдим,
 На-да рағбатим.
 Онам, момом кетди,
 Етди навбатим...

Тушлар ҳаётимдир,
 Қуш – ҳамсуҳбатим.
 Бўри аждодимдир,
 Иймон – рухсатим.

Қолар сойга томган
 Кўз ёш – раҳматим.
 Қорларга битилган
 Излар – дастхатим.
 Овозим форларда,
 Сиёҳ – давлатим.
 Ерлардан изламанг,
 Кўнгил – лаҳадим...

21.01.1995.

***

Бу қиз шафқат билмас,
Шакарлаб бол бор.
Банда ёрдам бермас,
Аллоҳга ёлвор.

Қошлари бурама,
Ёноқда хол бор.
Бу қиздан сўрама,
Тангрига ёлвор.

Юраги тош қиз бу,
Тили – қотила.
Ҳар нега ул қодир –
Худодан сўра.

Сени зор яратмиш,
Ёрни ўт кўзли.
Сенга сабр берсин
Эгамнинг Ўзи...

21.01.1995.

ЧАРОС МАРСИЯСИ

1.

Мен Аллоҳ ҳукмига бўларман таслим,
Борар жойинг бўлсин жаннати наим.
Чарос, Чаросгинам, менинг Чаросим,
Танинг ерга, ўзинг осмонга тушдинг,
Ўн саккизда ҳукми Раҳмонга тушдинг.

Дунёча орзулар қолди бир дафтар,
Учдинг у дунёга – оппоқ кабутар.
Ёзиб битмоқчийдинг боқий бир хатлар –
Ўзинг бугун хатми Қуръонга тушдинг,
Бобонг, бувинг кетган маконга тушдинг.

Бу олам боғида гул эдинг анбар,
Энг зўр гулни узар боққа кирганлар –
Кўп эди ҳуснингга ошиқ бўлганлар –
На Шер, на Диёр, на Давронга тушдинг,
Хурдай тоза ҳолда кафанга тушдинг.

Дейдилар, бу дунё – ожиза дунё,
У дунё – абадий мўъжиза дунё,
Ғамдану гийбатдан покиза дунё.
Аллоҳ севганини чорлар бирпасда,
Хорлик, зорлик тўла ерда қўймасдан.

Ҳали биз кимларга бўлармиз ошна?
Турмуш деб борармиз эгилган бош-ла,
Совуқда изиллаб, иссиқда ташна,
Қизим, сен абадий ризвонга тушдинг –
Иссиқ-совуқ ўтмас маконга тушдинг.

Чаросим, авжида узилган ғунчам,
Қалбимда хотиранг мангу тугунча,

Видо, охиратда юз кўришгунча –
Онангни юпатдим шундай деб, қизим,
Юпана олмасман, нетай, мен ўзим.

Аллоҳ ҳузурига кетдинг олдиндан,
Биз ҳам боражакмиз бешак ортингдан,
Умидимиз бордир Раҳми одилдан –
Бандаман чорасиз, обу гил аслим,
Қодир тақдирига турибман таслим.

Раббимнинг ҳукмига бўларман таслим,
Борар жойинг бўлсин жаннати наим.
Чарос, Чаросгинам, менинг Чаросим,
Танинг ерга, ўзинг осмонга тушдинг,
Ўн саккизда ҳукми Раҳмонга тушдинг.

2.
Гоҳида қайғуга тушсам беҳосдан
Ё эркалик қилиб дердим: «Болам-а,
Отангни авайла, юрагим хаста,
Эҳтиёт қил, бирдан ўлиб қоламан...»

Қизим, сен эркалик қилмадинг сира
Ва ё узун-узоқ ётмадинг хаста.
Жимгина яшадинг ва жим, оҳиста
Кетдинг бу дунёни ташлаб беҳосдан...

3.
Ой ер теграсида айланар титраб,
Қуёш атрофида айланади ер.
Жаҳон айланади коинот ичра,
Барини англолмай бош айланадир.

Замон айланади, ўтар кун-кеча,
Мана, аста-секин тонг ҳам отибди.
Олам ёришди-ку, Чаросдай қизча
Қоронғида,
ер тагида ётибди.

Ҳаёт ҳикмати шу: барглар ҳам хазон,
Хазонлар чирийдир – яна унадир.
Бинолар охири бир кун вайрондир,
Тупроғи фишт бўлар, яна бинодир.

Секин-секин келар, ана, баҳор ҳам,
Кўкча қабристони гулга ботибди.
Ер юзин гул босди,
ернинг тагида
Чарос деган қизча абад ётибди.

Ҳамманинг манзили охири шу ер,
Ҳозирча ҳаётнинг оҳанги оқар.
Жаҳон айвонида ҳаёт ҳокимдир,
Майсалар қабрга кўк сирға тақар.

Булбул сайрар тинмай гулнинг шоҳида,
Ишқнинг мажлисида шамол котибдир.
Ернинг усти шовқин,
пастда жимгина
Чарос деган қизча мангу ётибдир...

2010

***

О, она Ватаним!
Ватаним!!!
Юрагим сиғмайди сиқиқ танамга –
Эҳтимол, Ватанга оз хизмат қилдим,
Хизмат қилолмадим аммо... онамга.

Ватан аскарлари,
Ерни тепмангиз.
Сафингиз – мустаҳкам,
Қаддингиз – тикроқ.
Гарчанд оёғингиз остида ётар
Биздан улуғроқдир эзилган тупроқ.

Тоғларда кезади хуркак кийиклар,
Қумларга тўкилар ёмғирлар сокин.
Болалар, Ватанни севингиз, лекин
Онангизни кўпроқ севинглар...

16.03.1995

***

Воҳ, бунчалар шавққа, шахдга тўлганмиз?
Орзулар кўп, кибр ундан-да кўпроқ.
Асли, бир томчидан пайдо бўлганмиз,
Охир бўлажакмиз бир сиқим тупроқ.

ромиз равшан
улла хаан
баёт аббос
аббос туфарганли
исмихон муҳаммад
муҳаммад ораз
мартин опиц
фридрих логау
андреас грифиус
христиан гофмансвальдау
аргелус силезиус
костис паламас
янис рицос
никифорос вреттакос
михалис ганас
манолис анагностакис
аристотелис валаоритис
констан бюрно
мигель де унамуно
робер деснос
эҳсон таборий
шуканто бхотточаржо
иссам ҳаммад
эдна сент-винсент миллей
шавқи бағдодий

ҳайрат

ОЗАРБАЙЖОН

ОЗАР БАЁТЛАРИ

О, қушлар, оға қушлар,
Қўнибди боққа қушлар.
Дарахтларни кесдилар,
Учишди тоққа қушлар.

* * *

Дарахтда хазон йиғлар,
Тагида гўзал йиғлар.
Ёрдан айрилган ошиқ
Саргардон кезар. Йиғлар...

* * *

Йиғларман йиғлар каби,
Дардим бор тоғлар каби.
Хазон бўлдим. Тўкилдим
Шовуллаб боғлар каби.

* * *

Ой эмасман, юлдузман.
Келинмас, ҳали қизман.
Эшикда турган ўғлон,
Ёнимга кел. Ёлғизман...

* * *

Олчалар, ай олчалар.
Яшил чалар, ол чалар...
Қабримни чуқур қазинг –
Душман кўрар, қўл солар.

* * *

Омон фалак, дод фалак,
Ҳеч бўлмадим шод, фалак.
Менга тутган бодангдан
Ўзинг ҳам бир тот, фалак.

* * *

Обордилар гулимни,
Айладилар зулмни.
На сўзлашга қўйдилар,
На кесдилар тилимни.

* * *

Ошиқ, ночор йиғлама,
Кунлар кечар, йиғлама.
Фалак ёпиқ эшикни
Бир кун очар, йиғлама.

* * *

Булоқ боши туз бўлар,
Ён-атрофи қиз бўлар.
Мен сени гул демайман,
Гулнинг умри оз бўлар.

* * *

Бу йўлдан ўтган яхши,
Йўлингга кетган яхши.
Кезмоққа гурбат ўлка,
Ўлмоққа Ватан яхши.

* * *

Бу йўлдан кетиб келмас,
Билмадим – нетиб келмас.
Бу дунёдан кетганлар
Қабридан чиқиб келмас.

* * *

Бу нодон шартта урди,
Не ёмон вақтда урди.
Номард душманлар мени
Дўстандан йироқда урди.

* * *

Бундан бир отлиқ кетди,
Отин ўйнатди, кетди.
Қуёшдай шафақ сочди,
Ой каби ботди, кетди...

* * *

Бундан узоқ Ганжадир,
Зулфинг панжа-панжадир.
Ўлим осон – бир марта,
Айрилиқ ўлгунчадир.

* * *

Фунча эдим, гул бўлдим,
Бўй сочдим, сунбул бўлдим.
Бир тил билмас қуш эдим,
Севдим-у булбул бўлдим.

* * *

Тоғ ёнида дамим бор,
Боғимнинг бодоми бор.
Кел, эшиқдан кир, ёрим,
Десинлар: «Одами бор...»

* * *

Тоғлар боши туз боғлар,
Қирлари ялпиз боғлар.
Мени хотин тигласа,
Яраларим қиз боғлар...

* * *

Тоғлар туман бўлди, кел,
Ҳолим ёмон бўлди, кел.
Бир ой кетаман девдинг,
Йиллар тамом бўлди, кел.

* * *

Тоғлардан қуш келарми,
Келса ҳам бўш келарми?
Мен севсам, ўзга олса,
Аллоҳга хуш келарми?

* * *

Қўлингда созга дўнсам,
Ғамзада, нозда ёнсам.
Бош қўйиб тиззанга, воҳ,
Қиш ётсам, ёз уйғонсам.

* * *

Қўқдан туман босадир,
Қабрим йўлинг устидир.
Бир оқшом кел ё сахар,
Кўрган десин: «Дўстидир...»

* * *

У ҳам мени ёндирар,
Бу ҳам мени ёндирар.
Куйдим-у сувга тушдим,
Сув ҳам мени ёндирар.

* * *

Кел, қўйма дардга мени,
Ёр, кўр бир марта мени.
Номардга муҳтож этма,
Сўйдиргин мардга мени.

* * *

Сочларингни ўрмаслар,
Сени менга бермаслар.
Кел, ўпай оқ юзингдан,
Кеча қаро – кўрмаслар.

* * *

Сув келар, оқиб кетар,
Тоғ-тошни йиқиб кетар.
Дунё бир деразадир,
Ҳар келган боқиб кетар.

* * *

Хўроз бонг урганда кел,
Кўксим қон берганда кел.
Бемор бўлдим – келмадинг,
Энди жон берганда кел.

* * *

Узугинг тоши менман,
Устунинг қоши менман.
Ёр дея ким йиғласа,
Кўзининг ёши менман.

БАЁТ АББОС

***

Кўрсат қоматингни, эй сарви равон,
Дунё кўрсин ани, раъноланмасин.
Кир боққа, рухсоринг арз айла гулга,
Булбул ҳайрон бўлсин, шайдоланмасин.

Ориф бўлиб бу имога юрмаса,
Жононнинг йўлинда жонин бермаса,
Чор тараф боққанда сани кўрмаса,
Кўзлари кўр бўлсин, зиёланмасин.

Саҳардан гулшанга азми руҳ айла,
Зулфингни сунбулу рўйсиёҳ айла,
Бу чашми маст ила бир нигоҳ айла,
Наргиз хуморланиб шаҳлоланмасин.

Хати сабзу руҳи саман таб ила
Баробар айламиш кунни шаб ила,
Ширин гуфтор ила, шаккар лаб ила
Қил такаллум, тўти гўёланмасин.

Боқ, Баёт Аббосинг ёнсин ўтингда,
Зора, бир келтирсанг мани ёдингда,
Асло ёмон сўзни айтма отимга,
Таъна гоҳо-гоҳо садоланмасин.

ИСМИХОН МУҲАММАД

I
О, титраган дудоқларинг
Ҳасратига қурбон ўлам.
Ҳаёт берган нафасингнинг
Шафқатига қурбон ўлам.

Кўзимга чизгин суратинг,
Кўз юммоқ бўлсин захматим.
Тили боғлиқ муҳаббатнинг
Ҳимматига қурбон ўлам.

Юлдуз каби оқишингнинг,
Чақмоқ каби чақишингнинг,
Боқишим-ла боқишингнинг
Сухбатига қурбон ўлам.

Жавҳарисан тилагимнинг,
Қувватисан билагимнинг,
Юрагим-ла юрагингнинг
Ваҳдатига қурбон ўлам.

Сайроғисан бизнинг кўлнинг,
Фунчасисан бизнинг гулнинг,
Бу кўнгил-ла у кўнгилнинг
Улфатига қурбон ўлам.

У бахтимнинг азалининг,
У сухвати мазалининг,
Ўзбекистон гўзалининг
Исматига қурбон ўлам.

II

Бу бичимда бўлмас малак,
Ривоятдир, Аллоҳ-Аллоҳ!
Ундан жонни авайламоқ,
Жинойтдир, Аллоҳ-Аллоҳ!

Дириллаган бир симдир у,
Сеҳрландим, тилсимдир у,
Бу жамол-ла ҳар кимдир у –
Қиёматдир, Аллоҳ-Аллоҳ!

Ул кўзларда сингиб қолмиш,
Бир дostonга дўниб қолмиш,
Муҳаббатдан тониб қолмиш
Ҳикоятдир, Аллоҳ-Аллоҳ!

У ҳам суюк, мен ҳам суюк,
Бағрим бўлди ўйиқ-ўйиқ,
Боқишдан қолдим куйиб –
Шикоятдир, Аллоҳ-Аллоҳ!

НАРИМОН ҲАСАНЗОДА

* * *

Кел ёнимга, гўзал ёрим,
Изла мани, ахтар мани.
Юрагингда олиб боргин,
Кўзларингда қайтар мани.

Ман маст эмас, дили ўтман,
Муҳаббатга ман лойиқман.
Сен долғасан, мен қайиқман,
Эшгин, итар-қўтар мани.

Ичимдадир додим, кўзим,
Кўз бўлибди сирим, созим.
Ҳеч билмайман айтар сўзим,
Бу зорликдан қутқар мани.

Сен саҳарда бир саҳарсан,
Чечак каби тоза-тарсан,
Охир бир кун кечикарсан,
Кейин тупроқ ютар мани.

НИГОР РАФИБЕЙЛИ

***

Гоҳ асабий, гоҳ юрғундир,
Гоҳ тўфонли, гоҳ турғундир,
Гоҳ ошиқдир, гоҳ вурғундир
Менинг шоир қардошларим.

Ҳар суҳбатда сўзи бордир,
Гузалларда кўзи бордир,
Ер юзида бир баҳордир
Менинг шоир қардошларим.

Фурурнинг жонли ҳайкали,
Озодликнинг хур машъали,
Кечирмас ёвуз амални
Менинг шоир қардошларим.

Узоқлардан келар уни,
Саломлашар нурли кунни,
Халққа берар ўз умрини
Менинг шоир қардошларим.

Асрлардан берди сўроқ,
Зулматда ёндирди чироқ,
Тушди ватанидан узоқ
Менинг шоир қардошларим.

Қоронғуда нур айлади,
Халққа озодлик тилади,
Тарихларда шунақадир
Менинг шоир қардошларим.

Товонидан сўйилдилар,
Қўзларидан ўйилдилар,

Зулм дастида эзилдилар
Менинг шоир қардошларим.

Золимларга бош эгмади,
Гулнинг баргига тегмади,
Зулм юкини чекмади
Менинг шоир қардошларим.

Ўз юртининг нафасидир,
Замонанинг ҳақ сасидир,
Сўз мулкининг устасидир
Менинг шоир қардошларим.

РОМИЗ РАВШАН

БИР ОЗ УЗУН БЎЛДИ УМРИМ, ШЕКИЛЛИ...

Бир оз узун бўлди умрим, шекилли,
Эҳтимол, дўстлар ҳам торикди бир оз...

Мени едирмоқдан чарчади дунё,
сувлари чарчади, нони чарчади.
Мени кездирмоқдан безди йўллари,
қўзимга боқмоқдан осмони чарчади.
Излаганлар истаб чарчади,
Бадгумон ёмонлаб чарчади –
бир оз узун бўлди умрим, шекилли.

Йўллар товонимнинг остидан қочар.
Дейдилар туш бошқа,
бунақа бўлмас,
Шоирда иштаҳа бунақа бўлмас –
дўстлар ҳам ўзгача боқар юзимга.
Қанчалар дўстим бор,
шаҳар тўладир,
Кўпининг кўнглида қадар тўладир.
Жўрадан,
қардошдан,
ўзгадан ўксиб,
Бахтидан, ўзидан, кўзгудан ўксиб,
қўпи йиғламоққа баҳона излар.
Оз қолди, оз қолди, чиданг дегайман,
Дўстлар, чиданг, мен кетажак кун етар.

Ҳеч нарсага кучим етмаса-да,
қора кийим кийдирмоққа,
дўстларни йиғлатмоққа
кучим етар...
Лекин кучим етмас, на қилай, ахир,
на қилай, ахир, мен шўрлик?
Кучим етмаяпти бу дунёдан кетмоққа.
Бу дунё Дарбанд қалъаси,
На йўли бор, на йўлкаси,
Қардошим, одам боласи,
кучим етмас бу дунёдан кетмоққа.

Яшил-яшил майсалари
чирмашар қўл-оёғимга,
Рангпар булутлари босар бошимдан,
Сойлари сув олар кўзим ёшидан,
игна-ла гўр қаза-қаза,
тиззам-ла ер кеза-кеза
Ўтдим бу умримнинг ўттиз ёшидан –
кучим етмас бу дунёдан кетмоққа.

Кетимдан оғир бурганлар,
Шоирларнинг эҳсонини еганлар,
Шоир одам ёш ўлади деганлар,
Менинг шоир бўлмоққа кучим етмас,
Ўлдинлар мени, ўлмоққа кучим етмас –
кучим етмас бу дунёдан кетмоққа...

ҚАДРИМНИ БИЛМАДИ БУ ОДАМ МЕНИНГ...

Кўзгудаги аксим қаршисида

Билмадим, бу қайдан топди умримни,
Бир асов от каби чопди умримни,
Тоғларга, тошларга отди умримни.
Бу одам қадримни билмади менинг –
Аллоҳим, ол мени бунинг дастидан!

Кошқийди, умримни бу ер юзида
Бир ўзга одамга дуч айласайдинг,
Мени одам эмас, қуш айласайдинг
Ёки бир қоп-қора тош айласайдинг.
Мени бу одамга сен нега қўйдинг?
Аллоҳим, ол мени бунинг дастидан!

Ол мени, бер мени, ўзгаларга бер,
Синиқ ойналарга, кўзгуларга бер,
Бўлинай, юз бурда, минг бурда бўлай.
Бу одам юзимга боқа олмасин,
Мени ойналарнинг синиқларидан
тўплай олмасин ҳеч, йиға олмасин –
Аллоҳим, ол мени бунинг дастидан!

Бўлинсам, дардим ҳам бўлинар, балким,
ҳар дардим юз бурда, минг бурда бўлди.
Бир дардим қолмади ўзимдан улкан,
барча дардларимдан мен улкан бўлдим.

Бу ернинг устида, осмон остида
бўлинсам, ҳар бурдам ҳар ёнга тушса...

Қачондир, дилингнинг шод соатида,
Аллоҳим, қайтадан ёдингга тушсам,
Янгидан тўпласанг синиқларимни,
Синиқ қўлларимни, оёқларимни,
Оғзимни, бурним ва қулоқларимни,
Аллоҳим, янгидан яратсанг мени,
дунёда энг гўзал кўзгу бўламан.

Янгидан дунёга йўлласанг мени,
бу одам бўлмайман, ўзга бўламан –
Аллоҳим, ол мени бунинг дастидан!..

ЗЕРИКИШ

Бу қандайин чарчоқдир,
Ахир, бундоқ ким зерикар?!
Чўнтакда қўлим зерикар,
Оғзимда тилим зерикар.

Зерикар қошим-қовоғим,
Зерикар кўрпам-тўшагим,
Уйга кирсам, уй-эшигим,
Йўл юрсам, йўлим зерикар.

Йўлимга қизлар чиқсалар,
Кулиб юзимга боқсалар,
Ёқамга бир гул тақсалар,
Ёқамда гулим зерикар.

Қайга отай бу қайғуни?!
На боши бор, на якуни...
Биламан, жим пойлаб мени
Қайдадир ўлим зерикар.

ШАМ

Фузулий ёдига
Юз йиллардир бир шам ёнар,
Шамоллар сўндирга билмас
Минг-минглаб қўллар чўзилар,
Шуъласини тера билмас.

Қоронғидир сўлу соғи,
Ёнган шамнинг не гуноҳи?!
Эрийди, тўкилар ёғи,
Ўлар,
ўлар,
ўла билмас.

Томчи-томчи, зарра-зарра,
Кундан-кун узилган жон-ла,
Йиғлайди ҳар йиғлаган-ла,
Ҳар қулган-ла кула билмас.

Исинтирар шўрликларни,
Қўрқитади бўриларни,
Ёритади нариларни,
Ўз тубини кўра билмас.

ҚОРНИДА ТЎҚҚИЗ ОЙ КЎТАРГАН АЁЛ

Кеча-кечагача ёш боланг эдим,
бир ўйноқ, телбароқ ўғил эдим, она.
Кундуздан, кечадан,
чўлдан, кўчадан,
душман таънасидан,
дўст гинасидан,
неча қиз кўзидан, қиз юрагидан
узилдим, ситилдим, суғрилдим, она.
Қайтадан қайтдим мен ўз аввалимга,
бир аёл ичига йиғилдим, она –
тўққиз ой қорнида кўтарган аёл.

Бу хира кўзларим тиниқди бирдан,
бирдан юрагимнинг туби кўринди.
Дунёнинг йўллари узилди бирдан,
бўйнимда толенинг ипи кўринди.
Умрим коса каби тушди қўлимдан,
синмаган нарсалар синувчи бўлди.
Бутун йўлларимни олдинг қўлимдан,
бутун йўлларимнинг сўнги сен бўлдинг –
тўққиз ой қорнида кўтарган аёл.

Қорнида тўққиз ой кўтарган аёл,
бошимни тиззанга қўйиб йиғларман.
Бу ўтган умримнинг гуноҳларини
қўзимнинг ёши-ла ювиб йиғларман.
Юрагим минг ердан минг бир дард чекар,
дардиму ғамимни бўға билсайдинг.

Бу ўтган умримнинг устидан чизиб,
кошкийди, қайтадан туға билсайдинг –
тўққиз ой қорнида кўтарган аёл.

Балким, бошқа одам бўлардим шунда,
бу ғамни ўзимдан қува олардим.
Балким, севинардим, кулардим шунда,
балким, сени ҳам хуш сева олардим.

...Бир йўл бор
чўзилар то ўлимгача:
Бу йўл сабримдир менинг.
Қорнида тўққиз ой кўтарган аёл,
Қорнинг қабримдир менинг....

ФАҚАТ СЕНИНГ ЮЗИНГ КУЛСИН

Менинг юзим кулган эмас,
Фақат сенинг юзинг кулсин.
Мени кўрса: «Амаки!» – деб
ўғлинг кулсин,
қизинг кулсин.

Мен-ку сенга ярашмадим,
Сўз демадим, талашмадим,
Юлдузимиз ёнишмади,
Кел,
сенинг юлдузинг кулсин.

Юз йил ғам кўрма, қарима,
Бир саҳар чиқиб йўлимга,
Туз сепсанг эски ярамга,
Ярам кулсин,
тузинг кулсин...

ҚУРБОНЛИҚҚА ОЛИНГАН ҚҶЗИ

Бу ҳовлида ётган қўзи,
Уйқуда кўрганинг недур?
Нафасларинг тотли, узун,
Ўт каби терганинг недур?

Тотланиб, вақтинг чоғланиб,
Қизил бўйинбоғ боғланиб,
Туморланиб, безакланиб
Бу уйга келганинг недур?

Севинарсан, ҳозир тўқсан,
Яшил ўтдир қайга боқсанг...
Мен биламан – қурбонлиқсан,
Бас, сенинг билганинг недур?!

НОЗИК КАПАЛАК МУРДАСИНИ ТАЛАШАЁТГАН ҚОРА-ҚОРА ЧУМОЛИЛАР

Қора-қора чумолилар,
капалакни найладингиз?!
Тўпландингиз, тўп бўлдингиз,
қанот-қанот қўпордингиз,
ташидингиз, обордингиз,
капалакни найладингиз?

Айрилди кун ёруғидан,
кўкнинг камалак туғидан,
қулогим битди, том битди
гулларнинг қичқириғидан,
капалакни найладингиз?

Дарди тушар оғизларга,
дод айлар, чақирар сизни.
На едирар, на тўйдирар,
на қишдан чиқарар сизни,
капалакни найладингиз?!

ОДАМ

Дўстим Нотиқ САФАРОВга

Энди мени ким овутар,
Эй мени овутган одам,
Ўзга дардин кўрган вақти
Ўз дардин унутган одам,

Хуш сўзини, қилиғини,
Гудакдай соф йўриғини,
Дастурхонин бор-йўғини
Еру кукка тутган одам?!

Дунёда на сув, на ўт бор,
Дунёда на дўст, на ёт бор,
Аллоҳдан кейин бир от бор:

Одам,
    Одам,
        Одам,
            Одам!..

АЙРИЛИҚ

Яна бир шаҳарда юзма-юз келдик,
Начора, бошқа бир шаҳаримиз йўқ.
Эҳтимол, биз бахтли бўла олардик,
Эҳтимол, бахтлимиз,
хабаримиз йўқ.

Орадан шунча йил ўтиб кўрганда
Таний олмадим мен,
мени кечиргин.
Ўйлардимки, сенсиз ўлиб қоларман,
мен ўлмадим сенсиз,
мени кечиргин!

«Ўлмадим...» – деяпман, не билай, ахир?
Эҳтимол, мен сенсиз ўлиб қолганман,
қабрсиз, кафансиз ўлиб қолганман.
Эҳтимол, биз унда айрилмасайдик,
на мен эндигийдим,
на сен эндиги –
Айрилдик, шайтонни кулдирдик унда:
бу йилнинг
бу ойнинг
бу кундаги
мана шу кўчанинг шу бурчидаги
мени ҳам, сени ҳам ўлдирдик унда.

Сўлимиз, соғимиз одамга тўла,
қўл ушлашиб эрлар, хотинлар ўтар.
Ўзидан хабарсиз,
умрида минг бор
ўзини ўлдирган одамлар ўтар,
ўтар ўз қонига ботган одамлар.
Дарвоқе, қон қани?
Қон, ахир, йўқдир. . .
Ҳамма гуноҳкордир дунёда,
аммо
Дунёда ҳеч кимнинг гуноҳи йўқдир.

Бизсиз битилмишдир бу толе, бу бахт,
палахмондан учган бир жуфт тошмиз биз.
Балким, бу дунёда
ўн-ўн беш йилмас,
бундан минг йил аввал айрилмишмиз биз.

Ҳалол йўлимизни қўйиб
не учун
Адашдик, бир ўзга йўлдан кетдик биз?
Балким, минг йил аввал саҳв тушиб недир,
минг йиллик хатога қурбон кетдик биз.

Алмашди ўрнини, балким, қиш-баҳор,
қоришди дунёнинг шаҳари, кенти.
Балким, ўз ичида ўгай оналар
ўгай болаларни кўтарар энди.

Умрим бошдан-оёқ ёлғондир, балким,
толеим ўзгадир ростдан ҳам менинг.
Ҳув йўлдан ўтган қиз
онамдир, балким,
эҳтимол, ўғлимдир бу ўғлон менинг.

Бу ёлғон умримда
сен ўзинг несан?
Балким, ҳеч севгилим эмассан менинг.

Онамсан,
синглимсан,
момомсан,
кимсан?!
Фақат Аллоҳ билар кимимсан менинг.

Бизни ким айирар бу айрилиқдан?
Етмас додимизга на йўл, на кўприк.
Ўликсан, тириксан, ҳар несан, тўхта!
Тўхта, ҳеч бўлмаса, қўлингдан ўпай...

Дегайсан: «Ўлганман мен, ўликни ўпма...»
Қўлимнинг кафтида
қўлинг увушар.
Дегайсан: «Хайрингни берсин, қўлимни ўпма,
қарагин, қўлимдан қон иси келар...»

БЎҒИЛАР

Дунёнинг суви булғанар,
Балиқ деб қармоқ бўғилар.
Булғанар, кўки булғанар,
Кўкида Аллоҳ бўғилар.

Кўп чўккан ерида чўкар,
Додига келган ҳам чўкар,
Ақлли чуқурроқ чўкар,
Саёзда аҳмоқ бўғилар.

Бирови нағмали-созли,
Бирови боши қафасли,
Бирови кўйлак-либосли,
Биров яланғоч бўғилар...

БОШИ КЕСИК ГЎЗАЛ ТУТ

Пилла қуртига едириш учун чавақланган тутларга

Боши кесик гўзал тут,
бу доғни сенга ким суқди?
Болтани сенга ким урди,
пичоқни сенга ким суқди?

Ипак-ипак япроқларинг
қуртлар аро таландими?
Билақдай оқ бутуқларинг
ўчоқларга қаландими?

Куйдингми қисматнинг аччиқлигидан?
Золимлар қайтмади золимлигидан,
йиқилдинг қўл етмас баландлигингдан,
боши кесик гўзал тут. . .

Гўзал тутим, изиллама, бўзлама,
на болталар, на пичоқлар қолажак.
Самовотдан йиқилсанг-да ғам ема,
сен йиқилган самовотлар қолажак.

Дунёнинг қуртлари ўтар,
қори, ёғиши ўтар,
қатор-қатор қуши ўтар,
Тош отарлар – тоши ўтар
сен йиқилган баландликдан.

Умидли кўзлар тикилар,
ёш ниҳолчалар экилар
сен тўкилган баландликда. . .

Мендан сенга салом бўлсин,
боши кесик гўзал тут!

Болам бўлса, боланг бўлсин,
боши кесик гўзал тут.

Эгилиб кўксингга бошим қўярман,
суягим най қилиб чаласан менинг.
Пойингга бир уй бўлар ошни уярман,
уйимнинг тиргаги бўларсан менинг.

Гўзал тут,
яраларинг битсин, соғайсин.
Бу дунёда на болталар,
на пичоқлар қолажак.
Самовотдан йиқилсанг-да,
яна жонинг соғ бўлсин,
бу дунёда
сен йиқилган самовотлар қолажак...

ҚАРИЛИК

Ёлғизлик бошланар бундан буёғи,
қочиб қутулмассан, отам боласи.
Ойларни, йилларни тутсанг бўйингга,
Сойларни, чўлларни тутсанг бўйингга,
ўлчаб етолмассан, отам боласи.

Энди кўплар билан орам совуган,
кўплар омадимга севинмас энди.
23 ёшимда мени севганлар
33 ёшимда севолмас энди.

Мен, ахир, на Чўлман,
на Йўл,
на Кўча,
Ахир, ҳамманики бўла олмайман.
Мени севганлар деб ўла-ўлгунча
23 ёшимда қола олмайман.

Қанчалик сўзлар бор сўзимдан жасур,
энди чақирмоққа нафасим йўқдир.
Энди бу дунёда ўзимдан жасур
сўзларни ёзмаққа ҳавасим йўқдир.

Йиғини бас қилди, тинди шеърим ҳам,
қариди мисралар, сўзлар мен билан.
Дўстлар ёшлигича қолар шеъримда,
қаримоқ истамас дўстлар мен билан.

Илоҳим, қарилик шундай экан-да,
дўстлардан жимгина узилар одам.

Умр лойқаланган сувдай экан-да,
озайгани сари тозарар одам.

Ичиму ташимнинг занги ювилар,
сатрлар кўкарар бу оқ varaқда.
Узоқдир юрак-ла қўлнинг ораси,
хайрият, ўлмадим шу оралиқда.

Сўзлар юрагимдан қўлимга етди,
бир оз сарғайди ва сўлди, на илож.
Бир оз жасурлиги, шўхлиги йитди,
гина қилмасинлар, йўл-да, на илож.

Энди болта кесмас ақлим кесганни,
тириклик тотини биламан энди.
Бу кўхна дунёда ҳар нафасимни
дарахтдан мевадай тераман энди.

Сўнг нафас дунёда ҳар недан ширин,
шоир ҳам қарийди, ўлар – биламан.
Сўзидан қон ҳиди келган шоирнинг
оғзидан сут ҳиди келар – биламан.

Бу дунё бир қайнар қозондир, илло,
сўндирмас ўтини на қор, на ёмғир.
Бу дунёдан кетиш осондир, аммо
дунё-ла чиқишиб яшамоқ оғир...

КИМ АЙТАР, УЙҚУДА ЎЛМОҚ ОСОНДИР?..

Дейдилар, уйқуда ўлмоқ осондир...
Ўзинг ҳам билмайсан нечук ўлурсан.
Саҳар сокин эшитарсан азонни,
Уйқудаги сокинликда ўлурсан.

Кўзу кипригингдан айрилар жонинг,
Руҳинг баданингдан учар қуш каби.
Қўлингда қолмайди дардинг, дармонинг,
Ташвишга қўймайсан уйда ҳеч кимни.

Ким айтар, уйқуда ўлмоқ осондир?..
Ким билар, қандоқ бу уйқуда ўлмоқ?
Балким, бу энг буюк дарддир, азобдир,
Энг тор исканжадир уйқуда ўлмоқ?

Бир кўз кипригинг ҳам уйқуда, балким,
Йилларча белингда тош ташийдирсан.
Нафасинг кесилар охирда, балким,
Умрингни тошларга бағишлайдирсан.

Бир кўз кипригинг ҳам уйқуда, балким,
Жаллод болтасидан узилган бошинг.
Унда қизил қонинг оққандир, балким,
Ёстиққа оққандир унда кўз ёшинг.

Уйқуда ўлмоқдир энг роҳат ажал...
Бу ҳам бир ёлгончи тасаллимиди?

Кўрарсан, уйқуда сени бўлган қўл
Душман қўлимиди, дўст қўлимиди.

Недир бирдан унда умринг боғлаган?
Дилга оқиб тушган бир томчи қондир.
Кимдир қабринг узра додлаб йиғлаган,
Балким, у уйқуда сени бўлгандир.

Кеча қўрқув солар уйқумизга-да,
Тебранар кимнингдир қора қўлкаси.
Балким, чизиқ тортсак уйқумизга ҳам,
Ҳеч ким тушимизга кира олмасин.

Балким, ҳеч ётмасмиз – ҳар ётганнинг-да,
Агар уйғонмаслик қўрқувси бўлса.
Балким, ҳеч ётмасмиз – умр сўнгида
Сокин бир ажалнинг уйқуси бўлса.

Аммо уйқунг келар – кўрарман, э воҳ;
Ана, секин-секин юмилар кўзинг.
Ёт... тонгда уйғонмоқ умиди ила...
уйқунг ширин бўлсин,
ухла, азизим...

НЕ БОР АЛЛОҲДАН ЮКСАКДА?

Не бор Аллоҳдан юксакда,
Не бор қабрдан қуйида,
Чекканим оҳдан юксакда,
Билганим сирдан қуйида?

Нега куннинг кундузида
Қушлар учар қўк юзида?
Кўз ёшлари қуш кўзидан
Томчилар дондай қуйига.

Демаки, биз қуш эмасмиз,
Аллоҳга таниш эмасмиз...
Руҳим, тур, тамом, кетайлик,
Сен юксакка, мен қуйига...

КЕТСАК БИЗ БЎЛМАГАН ЕРГА

Кел, қўл-қўлни тутиб кетсак,
Кетсак биз бўлмаган ерга.
Бор дардни унутиб кетсак
Дардимиз бўлмаган ерга.

Бунда қўйсак ўзимизни,
Бу тиришган юзимизни,
Бу эскирган сўзимизни,
Кетсак биз бўлмаган ерга.

Бир кимса олмасин хабар,
Кел, чиқиб кетсак бир саҳар
Бу уй, бу кўча, бу шаҳар,
Бу денгиз бўлмаган ерга.

Одам ўғли оз топилар,
Сен деган дўстинг сотилар,
Бу Рамизни ким оборар
бу Рамиз бўлмаган ерга?!

ВАТАН

Сени севмоқ оғирдир, Ватан.
Сен не кундасан,
тепадан қуйигача
гуноҳ ичиндасан.

Биласанми, сени севмоқ
бу онда нега ўхшар?!
Зўрланган бир қизни севганга ўхшар.

Бу севгидан ичкин-ичкин
ичида ёнар одам.
Аммо очиқ айтмоққа
қўрқар, уялар одам.

Бу не ҳолга тушмишсан,
бу қандоқ кундир, Ватан?

Одам сени севмоққа энди уялар, Ватан.

Устингда нефть қўлкаси,
ким ювади бу қўлкани,
Милёнчилар ватани, тиланчилар ўлкаси?

Нефт-ла кетди баракотинг,
баракот қочди сендан.
Нефт-ла кетди бокиралигинг,
бурғулар кечди ичингдан.

Қарич-қарич қазилсанг-да,
севин то ҳануз соғсан.
Бир кун нефть тугаганда,
ойдин кунга чиқажаксан.

ЎЛИМ

«Эшик» достонидан

На урушдан боланг келди,
На уйингга келин келди.
Кўзинг равшан, Зебо момо,
Эшикни оч, Ўлим келди.

Юзи йўқ, сени чақирса
нафасини ютиб Ўлим.
Ўлимларнинг энг фақирини,
шўрлик Ўлим, юпун Ўлим.

Не ҳам олсин, ниманг бордир
биргина дардингдан бошқа,
Ажин тушган афт-ангоринг,
букилган қаддингдан бошқа?

Бу Ўлим сенга не десин?
«Момо» десин? «Она» десин?
Она бўлсанг, боланг қани?
Момосан – набиранг қани?

Набирасиз, боласиз кампир.
О, қиз кампир, ёлғиз кампир.
Ёстиқлар ҳўл бўлди
кўзинг ёшидан,
Бошингни кўтаргин, ахир!

Эҳтимол, сескандинг Ўлимдан, ахир,
Уйқунг қочди, балким.
Ҳеч ким оч кетганмас уйингдан, ахир,
Тур, қозон ос, Ўлим очдир, балким.
Эшикка чиқ, Ўлим хафа бўлиб кетмасин,
юзингни сурт оёғига-қўлига.

Яхшиямки, бу дунёда ҳар кимнинг
ҳаққи бордир ҳақдан келган ўлимга.

Дунё ботди ўғилларнинг қонига,
Балиқ каби талпинади, ёлворар.
Яхшиямки, Ўлим келиб оборар
Оналарни ўлган ўғил ёнига.

Оналарни кўриб шошар ўғиллар,
бир ўғил ҳам онасини танимас.
Онасининг дардга тўла юзини,
юзи тўла дардини-да танимас.

Пешонадаги бирор ажинни,
сочидаги оқ толани танимас.
– Бу кампир кимдир? – дер.
Ўлим айтар: – Онангдир!
– Йўқ, бу менинг онам эмас,
менинг онам жувондир...
Кўзлари мўлтираб
Ўлим қолар ўртада,
Энди, ахир, ўз бошига
не тош солсин бу Ўлим?
Қари-қари кампирларни қайтариб,
Ёш-ёшгина оналарни
қайдан олсин бу Ўлим!?
Ўлим, нега лўқиллатдинг кўзингни,
Нечук бунча йўқотгансан ўзингни?
Ўлим, сенки ойу қундан айириб
умримизни бизга парча-парча
бўлиштирган Ўлимсан.
Бу дунёда
сен ҳаммани бир-биридан айириб,
У дунёда кўриштирган Ўлимсан.
Милён-милён жон олсанг-да
жонсизсан.
Темирмисан, пўлатмисан, сен кимсан?!
Ўлим, сенинг боланг йўқдир – пуштсизсан,
Ўлим, сенинг онанг йўқдир – етимсан.

Нега қарайсан
оналарнинг, ўғилларнинг юзига?
Пуштсиз Ўлим, етим Ўлим, буюр, топ:
Оналарнинг орасидан
она ахтар ўзингга,
Ўғилларнинг орасидан ўғил топ.

Отамиз бўл, бошимизни силагин,
Онанг сенга алла айтсин, ётасан.
«Ўғил» бўлсанг – қандай нонкўр ўғилсан,
«Ота» бўлсанг – қандай золим отасан?

Чиқ, кет, Ўлим, йўлимизда айланма,
Ўнгимизда, сўлимизда айланма,
бунда сенга эга бўлган топилмас,
бола бўлган, она бўлган топилмас.

Тирик-тирик ўғилларни
олиб кетдинг оналарнинг қўлидан,
Аммо энди
девор янглиғ ёпишиб бир-бирига,
Қаттиқ ушлаб
аввал ўлган болаларнинг қўлидан,
Бир она ҳам ўғил бермас Ўлимга.

Ва ҳар ўғил шундай
қўлидан танийди ўз онасини...
Ҳар ўғил ўз онасининг қўлини
силар, сийпар, уқалайди бармоғин.
Нега қарайсан, эй Аллоҳнинг Ўлими?!
Яхшиликча кетгин, Ўлим, йўлинг оқ бўлсин!..

ДЕВОР

Қоғоз эмас – девордир бу,
Бошимни ургувчи девор.
Хаёл суриб, йиғлаб-кулиб,
Ўртаниб тургувчи девор.

Бир тоқ-танҳо дарахт каби
Остида битгувчи девор.
Йиғлаганда болиш каби
Юзимни суртгувчи девор.

Варақ эмас, девордир бу,
Ғамдан оқарар ҳар кеча.
У томондан кимдир мени
Саслар, чақирар ҳар кеча.

Мен ўлсам, демангиз ёлғиз,
Йиғлангиз бизга, йиғлангиз.
Мени дея азоб чеккан
ул етим сасга йиғлангиз.

Бу деворнинг бул юзинда
ўлган Ромизни қўминг ва
Бу деворнинг ул юзинда
қолган Ромизга йиғлангиз...

МУҲАММАД ОРАЗ

* * *

На бўлди, сенга дон тушди,
Нега тушди, недан тушди?
Бўйним ҳам қувватдан тушди,
Оқарма, сочим, оқарма!
Орзум сўнгсиз, умрим ярим...
Орти юзнинг тиришлари.
Сенда инсоф бўлсин, ёрим,
Оқарма, сочим, оқарма!
Мени ғамгин кўрса агар
Душман кулар, дўст ғам еяр,
Қизлар боқиб «тоға» деяр,
Оқарма, сочим, оқарма!
Тошдир қалбинг, тошдир жонинг,
Йўқдир туйғунг, йўқдир қонинг,
Ҳали ёшман, бор виждоним,
Оқарма, сочим, оқарма!
Умр ўтар, ёмон ўтар,
Юракдан қора қон ўтар,
Ёнимдан бир жонон ўтар,
Оқарма, сочим, оқарма!
Ҳали сасим эримаган,
Билақдан куч аримаган,
Ҳали кўнглим қаримаган,
Оқарма, сочим, оқарма!
Илҳом отли шаҳварим бор,
Йўлдадирман, сафарим бор,
Ёзилмаган асарим бор,
Оқарма, сочим, оқарма!

ОЛМОНИЯ

Немис мумтоз балладалари

СУВ ВА ШАРОБ ҲАҚИДА БАЛЛАДА

Яқинда эшитдим, ниҳоят,
Шароб ва сув ҳақда ҳикоят.
Баҳс этибди эрта-кеч тинмай
Оқар сув ва бу лоларанг май.

Гердайибди сувга ул шароб:
«Ҳамма юртда менман энг сероб!
Ҳар таомхонада май тўла хум бор,
Ҳар кеча ичарлар мени ул дўст-ёр».

Сув айтибди: «Жим бўл, эй шароб!
Мен билан сен тенгмас ҳеч қачон!
Мен зўр қайиқларни ташийман,
Мен туфайли ишлар тегирмон».

Аммо шароб айтди сувга ўша дам:
«Пиёла тагига етган масрур он
Менга мадҳ айтади ҳар одам,
Хоҳ бойвачча ва хоҳ у чўпон».

Сув айтибди: «Гердайма, шароб!
Менда рўзғорларда жуда иш сероб –

Менда кир юварлар ва мудом
Пазандалар пиширар таом».

Аmmo май ҳам бўш келмас минбаъд:
«Мен жангларда ботирга мадад!
Лаблар шароб тотган у фурсат,
Баҳодирда жўшар жасорат».

Сув сўзлабди: «Тинглагин фақат,
Ҳаммомларда сувдан-ку роҳат!
Оташюрак жононлар мудом
Сувга тушиб оларлар ором».

Сувга яна гап отди шароб:
«Мени ичар бургомистр жаноб!
Мен-ла яшар умрин ҳар оқшом,
Бременда, қўлда майли жом».

Сўзлабди сув: «Шошилма, шароб!
Хонадонлар ёнганда шу тоб,
Ким ёприлар оловга, айт, ким?!
Ёнғинларни ўчирган ўзим!»

Сувга жавоб берибди шароб:
«Табибларда мен мудом сероб!
Дориларнинг барин, эй ҳабиб,
Спирт билан қорийди табиб!»

Сув сўзлабди: «Майли-ю, бироқ
Кунсткамерада сенмас, мен тотли,
Сув париларининг чашмидан оқиб
Эртаксевар элга улашгум шодлик».

Шароб сувга мақтанар тинмай:
«Шоҳона байрамда хумлар тўла май,
Одамлар қувончга юрсин деб тўлиб
Отилиб тураман фаввора бўлиб».

Сув айтибди: «Шароб, бир боқ,
Дарё, денгиз – сув тўла ҳар чоқ,
Улкан кемаларни судрайман ҳар он,
Менинг ила тўладир уммон!»

Шароб сувга айтибди шу он:
«Мен узум ғужмида намоён.
Нозик қўллар боғда кезишар
Ва шохлардан мени узишар».

Сув сўзлабди: «Шароб, жавоб бер,
Ким узумни суғорган, ахир?
Боғлар сувсиз бўларди хароб,
Сен ҳам асло бўлмасдинг, шароб».

Тан олибди шу онда шароб:
«Начора, мен сеники шу тоб,
Фақат менга тегма, ўтавер,
Ўз йўлингда секин кетавер».

Сув айтибди: «Омон бўл, ошна!..»
Аммо шу он – майчи ҳам ташна –
Фойдани оширмоқ шавқида жўшиб
Сувни бу он майга юборди қўшиб...

ҲАЁТ ВА ЁЛИМ БАҲСИ ҲАҚИДА БАЛЛАДА

Ҳаёт айтди тавалло:

«Меникидир бу Дунё,
Қувончи, қўшиғи, ғала-ғовури – мен.
Мен кўқда офтобмен, ернинг нури мен».
Ҳаёт шундай айтди тавалло:
«Меникидир, асли, бу Дунё!»

Ёлим ҳам айтди шу дам:

«Йўқ, меники бу Олам.
Дунёни зулматга кўмаман абад.
Қўшиқлар ҳам тунда тинади, албат».
Ёлим шундай сўзлади у дам:
«Меникидир, асли, бу Олам!»

Ҳаёт унга сўз айтар шу дам:

«Йўқ, меники, асли, бу Олам!
Майли, сен мрамрдан қабр эт барпо,
Муҳаббатни кўмолмайсан тупроққа асло»,
Шундай Ҳаёт айтди тавалло:
«Меники, меники бу Дунё!»

Яна Ёлим айтарди чакки:

«Йўқ, бу Дунё меники!
Жанг бошларман, йўлларман ўлат,
Қабрга тушади бор инсоният».
Ёлим шундоқ деди-да, илло:
«Ҳа, меники, асли, бу Дунё!»

Аммо Ҳаёт айтди тавалло:

«Йўқ, оқибат меники Дунё!
Қабристон ҳам шудгор қилинар, шундай;
Уруғ унар, далаларда шовуллар буғдой».
Ҳаёт шундоқ қилди тавалло:
«Меники, меники бу Дунё!»

АКА-УКА ҲАҚИДА БАЛЛАДА

Шундоқ ҳам бўларкан, мангу тарози –
Ака-ука ногоҳ ўлди бир вақтда,
Камбағал бўлгани жаннатда ҳозир,
Бой яшагани куяр дўзахда.

Бой акани бўғар оташ олови,
У чанқоқ назарин фалакка қадар.
Ана, юқорида жаннат боғида
Қардоши – укаси оромда ётар.

«Оҳ, сеvimли, кўнгилчан укам,
Мен томонга қара, садо бер, садо.
Озгина ҳаловат юборгин менга,
Сув юбор, ташнаман, бўляпман адо».

«Оҳ, акам, бечора, бахтсиз, жон акам,
Сенинг оҳингни кўк тингларми бу он?
Сен ўз кучугингни гўшт-ла боқардинг,
Аммо гадога ҳам бермас эдинг нон».

«Севимли, ягона, қалби пок укам,
Акангни ҳимоя айлагин, ёлвор:
Бу гуноҳларда менинг айбим йўқ –
Барча кўргиликда бойлигим айбдор!

Дўзах оловида абад куйгунча,
Шармандалиқ ичра ёнгунча бу он
Мен учун дунёнинг бор тоғларини
Елкада кўтариб турмоқлик осон.

Агар бу тоғлардан битта тошчани
Бир қушча об кетса йилда бир бора,
Мен билардим – ҳукм бир кун ўзгарар
Ва мени ҳам Худо авф этар, зора».

«Омин, омин! Унда ҳам, бунда ҳам
Бошқарар барини Яратган эгам.
Тавба қил, айлагин тинмай тиловат –
Сени ҳам оловда қолдирмас абад...»

МАРТИН ОПИЦ

1597 – 1639

***

Ҳар ёнда хиёнат, аза, укубат,
Қабохат остида қуриган илик.
Ёлгон авжидадир, гўрда ҳақиқат,
Зулм ардоқдадир, қувгин яхшилик.

Содом ва Гоморра дунёсидир бу,
Мен нотавон қандоқ, зулм ўтган сайин,
Қулларни, қонларни, зулматни кўрмай,
Муҳаббат ҳақида қўшиқ куйлайин?!

Нозик, гулбаданлар, қимтинган лаблар!
Бу шеърлар ўлиқдир, бўм-бўшдир, ахир,
Озурда қалбларга кераксиз, тамом!

Эл дардини ёзгин! Пайт келди! Йўқса,
Сен шоир эмассан. Сен – қофиябоз.
Сени энди мангу тарк этсин илҳом!

ФРИДРИХ ЛОГАУ
1604 – 1655

ЖАСОРАТ

Бу даврда ким у – жасоратли инсон –
Қорани қора деб, деса оқни оқ,
Қотилларга мадҳ айтмаса ялтироқ,
Ростин айтолмаса, айтмаса ёлғон?!

ОРЗУЛАР РЎЎБИ

Уйни орзу қилсам, макон истасам,
Барига етказди Ўлим – оқил сўз:
Мен урушда ўлдим, қабрга кирдим,
Бу уйда ўлим ҳам, ғам ҳам дахлсиз.

ПУЛЛАР

Мудом пул истайди кекса ҳам, ёш ҳам:
Бири жамласам дер, бири – сарфласам.

ЎЗИНГНИ ЕНГМОҚ

Ҳа, ўзинг-ла кураш – энг мураккаб жанг.
Асли, ғолибдурсан нафсингни енгсанг.

АНДРЕАС ГРИФИУС
1616 – 1664

БАРИ ЎТКИНЧИ...

Қаёққа қарама – бари ўткинчи.
Сен уй қураяпсан! Бекор бу жонлар.
Шаҳарлар бир қуни шудгор бўлади,
У ерда қўй боқиб юрар чўпонлар.

Воҳ, энг алвон гул ҳам сўлар бегумон,
Шовқин ҳаёт сўнги – сокин қабристон.
Мармар ҳам, темир ҳам охири тупроқ,
Бахтнинг кети фоже... Ҳамиша шундоқ!

Ўтади туш каби ғалаба, зафар:
Замоннинг кўзюмуқ ўйинларига
Қарши туролмайди нотавон инсон.

Дунё – чанг ва тупроқ, шамол сепган кул.
Ҳаммаси ўтади. Мен ҳам ўламан.
Қоришиб кетаман абадиятга!

ХРИСТИАН ГОФМАНСВАЛЬДАУ
1617 – 1679

ЗАМИНДАГИ ҲАЁТ

Нимадир дунёнинг сохта чеҳраси?
Нима бу ялтироқ либосли ҳаёт?
Ердаги борликнинг бору йўқ йўли
Қисқа бир фурсатдир, ғамдир беадоқ.

Ҳаёт – зулмат ичра бир дамлик чақмоқ,
Ҳаёт – ўлат кезган жарда яшамоқ,
Уқубат қамалган қоронғу қамоқ,
Барчасин ўраган ҳашам ялтироқ,
Буюклик бўшлиги ичра бўғилмоқ.
Қабрлар устида кўкарган майса –
Шу оний ҳаётни боқувчи тупроқ.
Аммо, руҳим, сен вужудга менгзама!
Тақдирингдан нолима бекор.
Ялтироқ умиддан, сохта бахтданмас,
Нажотни ҳақ йўлдан излагин абгор!
Алдовчи саробдан қочгин, югургин,
Нафсининг домидан қутул, албатта,
Шунда етадирсан орзуга аён,
Гўзаллик, боқийлик ери – жаннатга!

АНГЕЛУС СИЛЕЗИУС
1624 – 1677

ФИКР ПАРЧАЛАРИ

* * *

Дунёда энг ажиб мўъжиза – инсон:
Унда жамлашгандир раҳмон ва шайтон.

* * *

Нима қилай, ахир, бари-бари менда мужассам:
Лаҳза ва мангулик, кундуз ва кеча,
Эзгулик – ёвузлик, ҳаёт, ўлим ҳам!

* * *

Фалакка қарайсан. Ёнма ўчингдан,
Худо тепангдамас, кўрар ичингдан!

* * *

Бой киши молим кам деб ёзғирар, боқ –
Ишонгин: кўзи оч – гадойдан қашшоқ.

УЛЛА ХААН

ОКТАБРЬ ИБТИДОСИ

Сен менга атиргул совға қиласан, бутаси ўзингга.
Боғингдаги ўзи узилиб тушган олмаларни тухфа қиласан,
аммо... дарахтларни эмас, уйни эмас, фарзанд эмас
ва сенинг сўзларинг кушнинг чуғуридай енгил.
Мен сенга ёлвораман: мен билан узоқроқ қол,
кейин йўқол.
Мана, кушлар ҳам шу –
маймунжоннинг пишган меваларини чўқилаб
қайгадир олиб кетарлар...
сенга ўхшаб.

АДАШУВ

Йигит айтарди:
муҳаббат – бу енгилгина қор,
ҳамманинг бошига қўнар баравар
ва тезда эриб кетар.
Маҳбубаси унга дерди:
Йўқ, ишқ – гулхан,
ҳамма уни топтайди
ёнгин катталашиб кетмасин дея.
Улар жим қолишди.
Бир-бирига отилди
ва узоқ кўкка боқиб ерда ётишди.
Йигит қордай эриди, қиз ҳиссиётнинг гулханида ёнди
Ва, албатта, иккаласи ҳам қабргача чўзиладиган абадий
муҳаббатга ишонмасдилар.

ЮНОНИСТОН

КОСТИС ПАЛАМАС
(1859 – 1945)

* * *

Мен қандай бўлсам шундайман,
титраётган кўксимдаги омонат юрагим
қафасдаги асир қушга ўхшайди –
юрагим омонат, аммо мен дунёнинг кучлилари
ва қудратлиларидан кўра яқинман нурга,
муқаддас ҳақиқатга яқинроқман.

Шунинг учун юрагим заиф ва соғинчга тўладир ҳамон,
Шунинг учун қалбим қайнар, куйиб-ёнаман,
кучлилар кучаяр, зўрлар зўраяр ва бўлар зўравон,
мен улардан ёмон нафратланаман...
Ажабо, менга ярашади бу нафрат.

* * *

О, қадимий сўзлар, чирик моғорларга ўранганча
отамнинг китоблари тубида ётибсиз
муқаддас туш ичида ухлаб.
Сиз-чи, қалтираган қўрқоқ қарғалар, нега жимсиз?
Кўндалангдир менинг қаршимда тирик ҳаёт.
Мен тақдир билан қадимий баҳсга қанчалар қаттиқ кириш-
сам
ва тафаккур отини нечоғлик ишонч ила қамчиласам
шунчалар ташналик билан
юксак тоғларнинг насимини шимираман
ва шунчалар осонлик билан сўзлашаман жайдари
тилимизда.

ЯНИС РИЦОС
(1909)

ГЕРАКЛ ВА БИЗ

Сенга сўзлайдилар: у улкан ва улуғ, Тангрининг ўғли у,
ва, бундан ташқари,
қатор ёрқин устозлари билан машҳурдир,
унинг саводини Аполлоннинг ўғли
маърифатли Лин чиқарган; эпчил Эврит
унга камонда ўқотарлик санъатидан бергандир сабоқ;
Филамоннинг илҳомбахш зурёди Эвмолп унда
қўшиққа ва илҳомга шавқ уйготган; аммо асосийси –
Гермеснинг фарзанди, қалин ва қўрқинчли
ўрмонзордай қуюқ қошлари пешонасининг ярмини босган
Автолик унга аргоссликларнинг сеvimли санъати –
бировни чалиб юборишдан дарс берган,
бировни чалмоқ – жангда, муштлашувда
ва ҳатто илму фанда ҳам ғалабани шартта
эгалламоқ учун
мислсиз, ишончли восита.

Аммо биз, хом сут эмган, оқибат ўлимга маҳкум бандалар,
устоз кўмагисиз ўз иродамизга, тиришқоқлигимизга,
қийноқлар ва қурашлар тизимига эгамиз, холос,
мана, қандай бўлса шундай вояга етдик.

Биз ўзимизни ҳеч ҳам паст деб билмаймиз,
истаган кишининг кўзига тик қараймиз.

Бизнинг унвонимиз бугун – учта сўз:

Макронисос, Юра ва Лерос.

Агар бизнинг шеърларимиз сизга беўхшов кўринса –
дарҳол эсда тутинги, биз уни соқчилар назорати остида,
нозирлар бурнининг тагида,

бўғзимизга қадалган пичоқ тиғида ёздик.

Шунда ўзимизни оқлашга ҳожат қолмайди,

шеърларимизни борича қабул қилинлар

ва улардан йўқ нарсани талаб этмангиз –

сизга рутубатсиз, дағал Фукидид

ҳуснихатда моҳир Ксенофонтдан кўра

кўп нарсани айта олади.

НИКИФОРΟΣ ВРЕТТАКОС
(1912)

БАРМОҚЛАР СУҲБАТИ

Сенинг бармоқларинг
мен билан қарийб бир соатча сўзлашдилар,
мен дарёлар ва ўрмонларнинг ашуласини тинглаганман,
аммо бундай ашулани биринчи марта эшитдим –
сенинг бармоқларинг қуйлади ашула. Ниначи
қарағай шохига кўниб тинди, тинглади бу ашулани.
Уфқ шафақланган томонда
тик таралган нурлар менга излар бўлиб кўринар –
заминга учиб келган Тангриларнинг қанотлари таратган
нурлар.

Дунёни қамраган
ғира-шира қоронғуликда
фақат шу ашула эшитиларди,
жаранглар эди сенинг бармоқларинг.

Ўнта бармоғингда ўнта чигиртка,
олис самовотга боқиб шавқ ила
қуйларди –
менга яна туюлдики,
қанотлардан таралган нурларнинг изи
ноталар дафтаридаги бешта чизиққа айланаётир.

ШОИРЛАРНИНГ ИШИ

Шоирлар қўрқувдан нари яшашар.
Нурларини тўғри бизга йўналтираётган
офтоб сингари сертафт,
бизга тўғриси сўзларлар. Йўқдир
уларнинг оғзини ёпа оладиган кафт,
илҳомини кишанлай оладиган тушов йўқдир.
Улар сулолалар ва тахтларнинг баҳосини биладилар,
қиролларнинг қоғоздаги қонунларига эмас,
Олий, азалий қонунга итоат қиларлар.

Маҳбусхона бонги каби
ҳақиқатни такрор-такрор сўзлайдилар... Шоир –
заминнинг нафаси, руҳи. Қоронғи тушганда
шоир замин узра тик туради, юксакдан нур таратади,
чақмоқ парчаси каби
юксакликда,
тунда.

ЖЎРОВОЗ

Ҳеч ким билмайдиган қайғулар, ҳасратлар бор.
Бордир қуёш ҳам тушиб боқмаган,
зарра нур тушмаган чуқурликлар. Лабларга сукунат муҳри
босилган.

Барча гувоҳлар жим. Кўзлар сукутда.
Бу қадар узун нарвон, инсон қалби вулқондай жўшган
чуқурликка тушишга етарли нарвон йўқ.
Агар қалб сукунати тилга кирсайди,
агар қалб қўзғолсайди – дунёдаги барча дарахтлар
илдизи билан қўпорилиб чиқарди ер юзига...

МИХАЛИС ГАНАС

* * *

- Сен ўлмайсан-а, онажон?!
- Фонусни ўчиргин, болажон.
- Оналар ҳам ўладими, ахир?
- Оналар ўлмас ҳеч ҳам.
- Йўқ, Йўқ. Оловдан эҳтиёт бўл, болам.
- Николиснинг онаси нега ўлди?
- Касал эди шўрлик, оғриқ адо қилди.
- Тишинг оғригандими, жоним онам?
- Тиш – бошқа гап. Тиш оғриганидан ўлмас одам.
- Бор, болам, ўйна.
- Истамайман. Истагим шу – она, сен ўлма.
- Валдирама, болам. Товани келтир.
- Момомиз ўладими, у қари кампир?
- Қўрқма, сен унда катта бўласан, албатта.
- Қанчалик катта?
- Эркак бўласан. Хотининг бўлади ва боланг.
- Эҳтимол, ё насиб, бўлар неваранг.
- Ўшанда сен қандай бўласан, онажон, ахир?
- Худди момонг каби. Бир қари кампир.
- Момодай? Тиши йўқ, кўзлари кўрмас...
- Йўқ, сен ундоқ бўлмайсан. Оналар ўлмас.
- Ўлмассан. Ўлмайсан-а, онажон?
- Йўқ, ўлмайман. Келтиргин қозон.
- Агар ўлсанг, мен ҳам ўламан шу он.
- Ишон, онажон.
- Бундай дема, тилинга чиқсин-а чипқон.
- Сен ўлсанг, ўлиб қоламан аниқ,
- Билиб қўй, онажон.

– Эшитяпсанми, жим бұл, бундай дема, болажон!
Эшитяпсанми?

...Эшитяпман. Ёлгончиман мен.

Буюк ёлгончи...

Сен ваъдангда турмадинг-да, онам,

ўлмайман дединг-у, ўлдинг.

Мен сен ўлсанг, ўлиб қоламан дегандим.

Ҳали ўлмадим.

Ўлолмадим.

Моҳир ёлгончиман мен.

МАНОЛИС АНАГНОСТАКИС

«P.S.» китобидан мансура

Фақат унинг бармоқларини чизиш учун у мусаввир бўлмақчи эди.

Якшанбада кун оққан пайт ҳамма футбол ўйинидан кейин майдон яқинидаги емакхонага йўл олганда, у уйга шошарди – дарс қилиши керак эди.

Яхудийлар маҳалласида ҳеч ким у билан ўйнамасди, чунки у яхудий эмасди-да.

Эски дўстларга ҳаяжон билан қарайсан, эски жазманларга эса жирканиш билан.

Шу тахлит аста-секин ён-атрофинг бўшаб қолади.

Мактуб ҳам кутмай қўясан.

Унутиш мумкинлигига ишонмасдинг, мана, унутдинг ҳам.

Аккордеон овозини эшитмаганингга ҳам анча йил бўлди...

Унга аблаҳ эканини қандай айтасан, ахир, у йигирма йил қамоқда ўтирди ...

У ўлимдан кўрқмасди – ҳар қалай,
бировнинг ўлиmidан кўрқмасди-да.

Кўҳна, серодам оилалар фаранг романларида бўлади –
ака-укалар, тенгдош жиянчалар, шаҳар ташқарисидаги
кенг ҳовлилар ва яна қайноқ ёз.

Орадан саккиз йил ўтгач у аёлнинг телефони ўша кеч
ишламай қолганини билди.

Битта-ягона шеърда қанчалар маҳмаданалик бор.

Бир хомтамаликнинг ўтмиши.

Қовоқхона «Гўзал Севилья» деб аталарди.

Кальвос ва Соломос йигирма йил
бир шаҳарда яшадилар ва ҳеч қачон бир-бирларига
юзма-юз келмадилар.

Сен ҳеч қачон дафн маросимларида йиғлаган эмассан.

Унда, эски журналларда, уларнинг бари энди ўлиб
кетганлар.

У ҳатто ўша аёлнинг
телефон рақамларини ҳам севарди.

Ҳамиша икки тоифа бор: арбоблар ва томошабинлар.

Эслаяпман, эсимда бор, демак,
ўзим ҳам ҳали борман.

Столининг тортмасидан у отасининг ёзишмалар
дафтарини топиб олди.

Интеллектуал жасорат мавжуд эмас.

Яшадик, яъни вақтичоғлик қилдик.

Эсдаликлар ишлаб чиқарувчи корхонаман.
Яна ёмғир ...

Сен мандан бор-йўғи етти ёш каттасан – аммо
Испанияда жанг қилишга улгурдинг.

Инсонпарварлик мақсадида қилинган ёвузлик!

Сўзларни ахтариб-ахтариб, мана, ёлғон сўзлашга ҳам
тушдилар.

Ҳақиқат сўзини муқаррар катта ҳарф билан ёзишни
исташи асабига тегарди.

«Мундарижа»даги сарлавҳаларнинг ўзи, агар уларни
бирин-кетин ўқисанг, янги шеърга айланади – энг яхши
шеър: ортиқча сўзларсиз, маҳмаданаликсиз, ясамалик-
сиз, безаксиз.

Сен ҳам қариб қолдинг.

У изларди – сўзларнинг ортида ҳеч нарса йўқ эди.

Ҳақиқатга талабгорлик – қанақа ҳақиқат?

Нақадар гўзал китобларни ёзамиз, нақадар нафис
қўшиқларни қуйлаймиз, нақадар латофатли дафн маро-
симларида йиглаб ўтирамиз.

Сукут.

Ниҳоят, улар яна ўша сўзларга қайтдилар:
дўстлик, тушуниш, ишонч.

АРИСТОТЕЛИС ВАЛАОРИТИС
(1824 – 1879)

ДИМОС ВА УНИНГ МИЛТИФИ

«Болаларим, қаридим мен. Олтмиш йил ортда.
Эллик йилки тўйиб ухлаганим йўқ, охир чарчадим,
уйкуга кетаман энди. Юрагим тинди, бўлди адо.
Дарё бўлиб оққан қонлар тушди сўнгги томчисигача.
Уйкуга кетарман энди. Буталарни кесинглар.
Навниҳол бўлсин, ҳали суви қочмаган, салқин новда.
Новдани тўшанглар ва мени шох-шаббалар устига
ётқизинг.

Ким билади, вақт ўтиши билан
қабрим тепасида гуллар қай дарахт!
Қад ростласа улкан чинор, унинг қуюқ соясида
ёш ўғлонлар милтиқларин осарлар шохга.
Ёшлар менинг ва сафдошларимнинг жасоратини этар-
лар мадҳ.
Сарв дарахти ўсиб чиқса,
қора азадорлик кийимин кийса,
қариялар ёш дарахтга
пишган мева териш учун келарлар,
яраларини юварлар ва Димосни оларлар ёдга.

Олов ўғирлади шамширимни, кучимни олди йиллар.
Вақтим битди. Керакмас кўз ёш.
Ўғилларим, бардам бўлинглар.
Жангда тобланган ботирнинг ўлими
ёшларга ҳаётни қолдирар мерос.
Яқинроқ келинлар. Атрофимни ўранглар.
Бош устимга эгилиб кўзларимни ёпинглар,
оқ фотиҳа олинглар мендан.
Кенжа ўғлим, баҳодирим тоғ чўққисига чиқсин.
Милтиғимни олсин қўлга, содиқ пилтамилтиқни.
Самога уч марта ўқ отсин ва қичқирсин уч бор:
«Кекса Димос кетди бизни ташлаб, адо бўлди Димос!»

Тоғ дараси оғир хўрсинар, қоя айтар марсия,
тоғлардаги арвоҳлар қўзғолар ва жўшар ирмоқлар
ва тоғлар бошидаги
салқин шабадаларнинг нафаси сиқар,
шамоллар мадорсиз қанотларин пастга туширар,
бу уввосни илиб олиб тарқатишдан чўчир,
тарқатса кўҳна Пинд ва Олимп эшитар,
мангу қорлар эриб кетар ва қуриб қолар шоҳу буталар.

Югур, болам, шошилгин. Чиқ энг юксак чўққига.
Уч бора отилсин милтиқ. Уйқуга кетарканман мангу,
бу гумбур-гумбурни эштай сўнги бор, сўнги бор».

Ёш баҳодир чопар оҳу каби. Қояга чиқар шиддаткор.
Тоғнинг чўққисига чиқиб бақирар уч бор:
«Кекса Димос кетди бизни ташлаб, адо бўлди Димос!»
Қояларни тутди қалтироқ, жарликлар отилар ингроқ.
Баҳодир биринчи бор отар. Иккинчи бор ҳам отар ўқ
Ва, ниҳоят, мана охириги, учинчи бор.
Шонли пилтамилтиқ
ўқирар, ёввойи ҳайвондай ҳайқирар, оғзини очар
ва ёрилар, қўлдан тушар, йиқилар яраланган ботирдай,
қоядан жарликка, дарёга йиқилар – энди йўқ у,
энди у йўқ...

Димос бу гумбурлашни эшитди, чуқур уйқу ичра эшитди
ва жилмайди, кейин мангу уйқуга кетди...
Кекса Димос кетди бизни ташлаб, тамом бўлди Димос!
Баҳодирнинг салобатли руҳи учар,
самодаги милтиқ гумбурини учратар,
биродардай бағрига босар,
булутлар ортига кетар –
сўнар, энди улар йўқдир,
йўқликда...

АТИРГУЛ ВА ШАБНАМ

Нафис,
енгил,
нозик
шудринг томчиси айтди
оқшом пайти алвон атиргулга,
илк юлдузлар остида,
ташналикдан қақраган лабдай
оҳиста очилиб ётган,
шабнам тўкилсайди дея
ўпични кутаётган
атиргулга.

Нафис,
енгил,
нозик бу шабнам айтди:
«Эй қонмаган, ташна атиргул,
қайдан билдинг менинг келишимни
ва сокин қалбингга
оҳиста қўнишимни?
Буни сенга айтдими ирмоқ
ёки айтди булбул –
ул ишқи сайроқ?»

«Йўқ, бу булбул овози эмас
ва ирмоқнинг гурроси эмас.
Олов қайнар эди қонимда.
Кел, қалбимни тирилтир, шабнам.
Тонгда сўлиб қолар баргларим,
ёшлигимнинг олови ҳам».

Никоҳ узуги каби кўкда ой,
ой шуъласи олтиндир – сўлим...
Битта оқшом яшайди улар.
Битта кеча – сўнг ширин ўлим.
О, шўрликлар... Кимда бор, айт,
бундай офир тақдир,
бундай ширин бахт!?

Ўта ошкора,
Ўта беозор
улуғлик васвасаси,
кибри ҳақида ўйланг.

Бунақа шеър ёзадиган,
шеъриятга ишонадиган,
сўзлар билан дўст тутинган
савдойи одамнинг, эҳтимол,
ишхонасида кутиб турган
тинкақуритар машмашалар,
ноқулайликлар ҳақда ҳам ўйланг.

Ўйланглар бу азобга ботган,
азоблари ўзига ёқадиган,
азобларга қарамасдан
(яна бизнинг шу замонда-я!)
шеър ёзаётган одам ҳақида.

ИСПАНИЯ

МИГЕЛ ДЕ УНАМУНО
(1864 – 1936)

***

Куним битар. Хотирага айлангум,
оз қолди, мозийга бўларман сургун.
Ўтмиш саҳросида, дўстлар, хокимни
қумлар орасидан излангиз ул кун.

Ўлимнинг қўлидан қумдай тўкилиб
кетарман, оғриқдан қутуларман шахд:
мен ҳаётга қаттиқ боғландим, лекин
ҳаёт – бу охири ҳалокатли дард.

Жасадим хок бўлиб тўкилса ҳам гар,
гарчанд икки-уч бор маърака қилиб
ўтказарсиз ўлди-ку деб маросимлар,
қўлингизда тириламам яна, билинг.

Бу китобни қўлга оларкансиз, сиз
мени қўлга олаётирсиз, чироғим.
Шеърим танингизни титратар, ана,
секин ўтаётир сизга титроғим...

ФРАНЦИЯ

РОБЕР ДЕСНОС
(1900 – 1945)

ЭПИТАФИЯ

Суронли асрда яшадим мен. Ўлдим аллақачон.
Нима келса – тайёр эдим, қилмадим фарёд.
Зиндонда ётарди виждон, номус ва иймон.
Қуллар орасида эдим гарчанд, мен – озов.

Суронли асрда яшадим, ғам қилмади, кўзларимни кўр,
Ернинг кенглигини кўрдим, самовотни кўрдим лол.
Алмашиб турарди кун-тун, зулмат билан нур,
Қуш нағмасин тинглаб гоҳи яладим ҳам бол.

Тириклар! Энди булар бари – сизнинг насиба.
Асраяпсизларми ерни? Шудгорландими шу он?
Ҳосил олдингизми? Чиройга тўлдими у кун мен
Яшаган, курашган бетимсол макон?

Тириклар! Биз энди чангмиз, тупроқмиз алҳол,
Ерни ҳайдайверинг, чопинг, босинг бемалол...

ҲИНДИСТОН

ШУКАНТО БХОТТОЧАРЖО
(1926 – 1947)

УФҚҚА ТЕРМИЛИБ

Тириклик риштаси узилар
ва юзсиз вақт
вужуддан нафасни,
ҳаётни шимирар.
Зах тортган,
бемор замин осилар коинотга.
Данаклар, дарахтлар ва жониворлар
ажалолди мудроғида алаҳсирайди.
На олов бор, на бир қатим нур.
Юлдузлар – қўз илғамас хира нуқтачалар,
экинлар чалажон.

Аммо
барча мўътабар ақидаларга кўра,
бу қадар зим-зиё тун,
бу қадар қоп-қаро зулмат
фақат тонг олдидан келади,
дўстлар,
ёруғ тонг олдидан!

ВУЛҚОН

Мен ўзимга гоҳо
ухлаётган вулқон,
мудраётган тоғ бўлиб туюламан.
Ёнганимдан қолган
кулларим орасида
зўрға милтиллайди
қуруқ чўғ.
Асрлар бўйи чўзилар
воҳада
йўлбарс уйқуси.

Сиз бўлса шоирнинг устидан куляпсиз,
эҳтиёт бўлишни унутиб.
Мени тупроқнинг чанги, дейсиз, тўзони...
Аммо портлайман, кутинг!
Ҳозир жилмаяман – оҳиста, ҳазин.
Қалбимда эса ловулар оловли лава.
Уйқусираган кўзларим билан қарайман,
назар соламан тош уйларнинг башарасига,
сердераза тушларнинг
исталган қаватига,
ҳароратли чироқларга,
очқўз бармоқларга,
масхарабоз бу тун
ёвузликнинг мушакбозлигидан ёришар.
Огоҳ бўлинг!
Жаннатда яшаётганингиз йўқ,
Жар ёқасида турибсиз,
вулқон оғзида...
Озгина қолди –
отилар вулқон. Ёниб кетар буткул
ёвузликнинг қароргоҳи!
Ҳа, мен вулқонман. Мен
Везувий ва Фудзияма билан бирман.
Мен – энг сокин, энг итоаткор.
Мен – ҳеч ким, мен – жарлик.
Аммо менинг сокин юрагимда
исёнкор ёнғин бор,
чақмоқлар рақсга тушар унда,
овозсиз оловнинг уммони ёнар!
Майли, байрам қилинг –
сизда ҳамма нарса етиб ортар, тужжорсиз
олам бозорида сиз.
Аммо сиз вулқоннинг оғзида –
шоирнинг назаридасиз...

ИОРДАНИЯ

ИССАМ ҲАММАД

ТАБИАТНИНГ ШОИРГА АЙТГАН СЎЗЛАРИ

Мени қўй.
Гўзаллигим ҳақида
қасидалар куйлашинг
жонимга тегди.
Сатрларингда
уйқусираб тотилган ҳислар,
ойнинг шуъласи,
гулдан таралган атирлар,
новдаларнинг шитирлаши
ва ирмоқларнинг шилдираши мадҳ этилар..
Жонимга тегди
бундай сатрлар.

Сенинг кўзларинг
туннинг милтираган ёғдусидан
қандай баҳра топар,
минглаб одамларнинг нигоҳларидан
армон, ғазаб
ва қуллик
дунёга боқаётган пайт?!

Тун сукунатини
оч-ночор қардошларингнинг
инграшлари бузаётган дамда,
қандай қилиб ойга термилиш
ва ошуфта қушларнинг
шўх сайроғини тинглаш мумкин?
Умиднинг нурлари,

озодлик уруғи,
ғамсиз кўзлар,
адоватсиз диллар!
Сизларсиз табиатнинг,
заминнинг ва самонинг,
қуёшнинг ва сувнинг
ғўзаллиги кераксиздир!

Мен Қудратли Ақл,
Абадий Дарёдан яралганман!
Оддий тоштарош
менинг сарзаминимга кўп асрлар
меҳнатини сарфлаган.
Офтоб нуридан қорайиб кетган
фаллоҳ тиллоранг узум шингилларини
шаробга айлантитар
ва деҳқон ерга уруғ ташлар..
Менинг уларсиз қимматим борми?

Мени қўй.
Ўзаллигим ҳақидаги қасидалар
жонимга тегди.
Одамлар ҳақида ёз!
Ҳар лаҳзангни
қайғуга ботган юртингга
бахш эт.
Қарига ва ёшга
умид беролгин,
қалб қонинг билан
тонгги юлдуз бўлиб порла,
исёнкор юрагинг ҳаприқиб,
қардошларингни
эзгуликка,
тинчликка чорла.

АМЕРИКА

ЭДНА СЕНТ-ВИНСЕНТ МИЛЛЕЙ

МУСИҚАСИЗ МАРСИЯ

Замин беҳад миннатдор,
аммо мағрур инсонларнинг бирин-кетин
қабрга, ерга кетишларига
мен ҳеч қачон кўниколмайман.

Шундоқ ўзи, шундай бўлган ва шундай бўлади мудом:
Кимдир обрў билан, кимдир бешону шуҳрат,
охири бир кун
жимгина ерга кириб кетаверади.
Лекин мен бунга кўниколмайман.

Ҳаммангиз кетасиз ер тагига,
тўпланасиз севиклилар, донишмандлар.
Ҳаммангизни ўлим хокка айлантириб тўплар бир ерга.
Қуринг, ёзинг, изланг, кулинглар ва орзуланинглар!
Формулангиз, сўзингиз қолади –
асоси сиз билан кетади гўрга.

Ижод ва ҳайратлар, қувноқларнинг янгроқ кулгуси!
Ҳаммасини ютар қабр, лаҳаддаги совуққон зулмат.
Қабрлардан унар ёрқин лолақизғалдоқлар,
Аммо сизларнинг кўзларингиз офтобда ловуллаган
лолақизғалдоқ алвонидан ёрқинроқ эди.

Чуқурга, куйига, пастга – қабрнинг қаро зулмати томон!
Инжа, хокисор одам жимгина киради ерга,
найлай ман?
Ботир кулиб кирар ерга, оқил хотиржам беради жон...
Биламан. Аммо исён қиламан.
Ҳаммани ер олишига кўниколмайман.
Ҳеч қачон.

ЭРОН

ЭҲСОН ТАБОРИЙ

САНЪАТ

Шеърият яралмас, гар бўлмаса дард,
Санъатга илм ўзи етмоғи гумон.
Ёнғин ловуллаши учун учкун шарт:
Музлаган кўнгилда ёнмас ҳаяжон.

Сўзамол Саҳбоннинг қалбидаги ўт,
Сўзидаги вулқон, тилдаги шиддат
Қалби тош, гунгларда бўлмагай буткул.
Шеърият яралмас, гар бўлмаса дард.

Қайсар, исёнкорлар дилларида дард,
Ярашар энг оташ сўзни айтсалар.
Азобдан туғилар асл шеърият –
Қаро ердан унар... яшил майсалар.

СУРИЯ

ШАВҚИ БАҒДОДИЙ

МУҲАББАТ ЯШАЙДИ ҲАММА ЗАМОНДА

Ишқ замони эмас
бизнинг бу замон.
Ишқ овозин кўмгин.
Қуёшни сўндир.
Бугун бори олам – жанг учун майдон,
Шиори – «зарба бер», «чавақла», «ўлдир».
Ўлдиргин ё жанг қил ўзинг ўлгунча.
Нафрат қўнғироғи янграб басма-бас,
Бу замон жанг вақти,
ишқ вақти эмас.

Йўқ асло, қалб улкан меҳрга тўлиқ,
Қўнгил кенг – унда жой бордир оқ-ойдин.
Севган диллар истар ишқ оловини.
Мен севиб заифмас, баттар кучайдим.
Мени ўз домига тортмас сукунат,
Мени жангга чорлар, асли, муҳаббат.
Мен милтиқни бир қўлимга оламан,
Бир қўлимда эса най,
Илоҳий ишқ куйин чаламан...

ПОРЛОҚ ҲАЙРАТЛАР ЧАҚИНИ

Чин шеър ҳамиша тоза туйғудан туғилади. Тоза туйғу эса ойдин тафаккур ва порлоқ ҳайратлар мевасидир. Ҳйчил ойдин, таниқли журналист Абдулкарим Баҳриддин болалик йилларидан шеър ёзар, аммо уларнинг босилиб чиқишига кўпда қизиқавермасди. Ниҳоят, шоир ўзининг поэтик яратиқларини бир китобга йиғишга жазм этибди. Қўлингиздаги тўпلامда Абдулкарим умр бўйи ёзган шеърларидан энг саралари ўрин олган. Улар шоирнинг болалик, ўспиринлик, йигитлик, балоғат босқичларида туйган чин ҳайратларидан юзага келган порлоқ шеърый чақинлардир.

Болалик ҳайратлари

Бадий адабиётда ҳар қандай ижодкор, ҳатто фантаст ёзувчи ҳам бир умр ўз болалигини ёзади деган қараш бор. Бу қараш ижодкор руҳоний дунёси шаклланишида болалик хотиралари ҳал қилувчи ўрин тутишидан келиб чиққан. Шоир Абдулкарим Баҳриддиннинг қўлингиздаги китобида ҳам турли йилларда яратилган, аммо бевосита болалик хотираларидан сувланган бир қатор шеърлар бор. «1962 йил 2 январь» деб аталган шеърда шоир ўзининг дунёга келиш ҳолатини манзаралаштирган. Шеърда ўғил кўриб элга тўй беришдан кўкраги кўтарилган ота, ўз бахтидан уялаётган она, чақалоқ туғилганидан қувонаётган яқинлар ҳолати жонли чизилган:

Замҳарир қиш тиш қайраган чоғ

Бир кишига кўпайди дунё.

Йўқ, ўрнидан кўзгалмади тоғ,

Ўзанидан чиқмади дарё.

Отам хурсанд, уялар онам,

Мен йиғлардим, ҳамма куларди.

Тоғ ўрнидан кўзгалмаса ҳам,

Бир силкиниб қўйса буларди.

Ўзининг дунёга келиши шарафига тоғнинг қўзғалмагани, дарёнинг ўзанидан тошиб кетмаганидан бир оз оғринган шоир мавжуд ҳолатни шунчаки қайд этиб қолмай, «дунёни бир кишига қўпайтган» шахснинг моҳиятини идрок этишга интилади:

*Қўларимни ҳайрат-ла очдим:
О, поёнсиз, нотаниш олам!
Бахтни севиб ортидан чопдим,
Мени эса севиб қолди... Ғам.*

Очуннинг мураккаблиги, унинг болалик тасавуридаги каби жўн эмаслигини шоир: «Бахтни излаб мен тополмадим, Лекин мени излаб топди Ғам» йўсинида ифодалайди. Абулкарим бежизга «Ғам» сўзини бош ҳарфларда ёзмайди. Имло қоидаларини бу тарзда бузиш олам ва ўзини англамоқчи бўлган инсон ҳаётида ғамнинг кўлами қанчалигини туйдиргандай бўлади.

Абулкарим Баҳриддин 1979 йили ёзган илк шеърларидан бирида: «*Рухим, хатарлидир бу кўрқиш, ётаверсин уйкуда титроқ, Орзу – қанотлари учқур қуш – парвоз қилур тобора тикроқ*», – дейди. Ана шу иқрорда бўлажак ижодкор шахсиятига хос максимализм, юксак туйғуларни баланд пардаларда қуйлашга интилишнинг илк илди-зи намоён бўлган.

Абулкаримнинг ўн етти ёшида ёзган «Ургут ҳақида кўшиқ» шеърида юртнинг тоғи, чинори, музли қиши, гўзал кўклами, алвон чечаклари, чўнг чўққилари, тоза шамоллари ўспиринлик ҳайратлари оғушида тасвирлангани ҳолда ватан туйғуси балоғат ёшидаги шахсникидай ифода этилади: «*Севмай бўлмас ёниб, ҳайқариб, кучоғини тарк этган кунинг – соғинчлари қайтарар тирик, армонлари ўлдирар унинг*». Каримнинг ўспиринликдаги шеърларида юрт бор-у, юртдошлар кўзга ташланмайди. Зеро, шоир ҳали ватанни ташқаридаги тупроқ тарзида тушунади. Улғайгани сари унинг руҳият мулки кенгайиб, миллатдошлар ҳам шоирнинг ватан англамидан чиқмас бўлиб жой олади.

Шоирнинг 1979 йили ёзилган бир шеъри «Ачинмасман вақт, ҳавасларга, Ачинаман... ёнолмасларга» сатрлари билан тугайди. Вазну оҳанг борасида сакталик сезилиб турган бу шеър туйғулар самимияти ва ниятнинг улканлиги билан ўзгача қиммат касб этади. «Уйғониш» шеърисида кўкламги янгаришларнинг ўн олти ёшли ўспирин қалбига яшинвор таъсири «Энди бўлмас хонада ётиб, Кўчаларга отаман ўзни. Орзу қўймас юракка ботиб, Ўтли сўзлар ёқар бўғизни» тарзида тасвирланади. Бўлажак шоирнинг безовта юрагидаги ўтли сўзлар алангаси тенгдош ва замондошлар руҳияти пучмоқларини ёритишга қаратилган.

Севги ҳайратлари

Чин шеърият ҳамиша ишқ сурури ва айрилиқ азобларининг изҳоридир. Ушбу китоб ҳам бу туйғу ифодасидан холи эмас. Абдулкарим Баҳриддин ўн беш ёшида ёзган бир шеърини «Бевафолик қилсанг бир кун, водариг, Қарғишим шу: урса, сени ишқ урсин!» тарзида яқунлайди. Қарғиш либосидаги бу алқовда севган кўнгил ҳолати самимий акс этган. Юртнинг гўзаллигидан туғилган узлуксиз ва давомий ҳайратни шоир бир тўртликда худди ягона кўшма гап сифатида ёзади. Тиниш белгиларини ҳам шундан келиб чиқиб қўллайди. Бу ошиқ юрак кечинмалари таъсир даражасини оширади:

*Бунда тунлар энг митти терак
ўсавериб юлдузга етар;
қувончига чидолмай куртак
новдаларда ёрилиб кетар.*

Юксак туйғулар оғушида маст шоирни фақат «мен севган шу тилсимли дунё кирмас сенинг тушларингга ҳам» деган хавотиргина безовта қилади. Шоир кўнглига оламнинг жаннатий гўзаллигини жойлаган ҳолат суюқлисига туюлмай қолишидан чўчийди.

«Ишқ марсияси» шеърисида туйғуларини севгилисига билдирмагани боис унинг висолига етолмаган ошиқ руҳиятининг қон тусидаги қонсиз фожиаси таъсирли чизилади:

«Нега кулай десам, сизиб чиқар ёш, Нега оҳ чекканда, сачраб кетар қон? Ахир, топганим йўқ сизни, қаламқош, Йўқотганим ҳам йўқ, демак, ҳеч қачон». Севмоқнинг ўзи мағлублик эканини билган шоир суюклисидан айрилишни тириклик мазмунини йўқотиш деб ҳисоблайди. Сездирилмасдан туриб айрилиққа йўлиққан севги эса даҳшатли фожиа. Чунки севгувчининг кўнгилда ишқим жавобсиз қолди деган таскинга ҳам имкони йўқ. Шоир шундай оғриққа йўлиққан юрак эгасининг қонталаш руҳияти манзарасини чизади.

Оламдаги барча ошиқлар учун универсал бўлган ҳолатни *«дунёда бахт йўқдир васлингдан бошқа»* йўсинида оҳангдор тасвирлаган шоир умумий кайфиятнинг хусусий ифодасини топа билади. Шеърда, мумтоз лирикамизда бўлганидай, *«Орзусига етишган барглар хазон бўлиб қулар пойингга»* каби одатий ташбеҳлар қўлланса-да, ошиқ-маъшуқа муносабатига ёндашув янгичалиги боис, ўзгача таъсир қилади. Шоирнинг *«Янгиликмас дунёда севмоқ, Айрилмоқ ҳам кашфиёт эмас»* шаклидаги қаноати ишқ ҳайратлари ифодасининг таъсир кучини оширади.

«Фақат ишқ» шеъридаги: *«Эй Худо! Ҳаммаси бунчалар оддий? Бунчалар шунчаки жўн ва сафосиз?! Тонг отади шундоқ, шундоқ кун ботар, бундоқ торикарли бу ҳаёт, эсиз...»* нидосида мавжуд ҳолатдан қониқмаган ошиқ юрак қутқулари акс этган. Шоир: *«Бўлиши керак-кунимадир мангу, Яшаш, ёниш учун муқим бир асос! Эркинлик қайдадир? Қайдадир хурлик? Қайдадир муҳаббат? Қайдадир қасос?»* тарзидаги саволларга жавоб излайди. Шоир олам тартиботларини ислоҳ қилмоқ, уни тоза ва ёниқ юрак талабларига мувофиқлаштирмоқни истайди.

Шоирнинг севги туйғуси ёниқ ва эвазсиз. Унинг *«О исёнчи кўзлар, покиза чирой, яширдим эл кўриб қотган кўзимдан, Мен Сизни бировга кўрмадим раво, Мен Сизни асрадим ҳатто Ўзимдан»* тарзидаги иқрорида йирик севги туйғуси ёниқ акслантирилган. Унда суюклисини тоза бўлмаган ўз назаридан-да асраган ошиқ ҳолати қабарик ифода этилган.

Барча шоирлар каби тушунилишни истаган Абдулкарим Бахриддин ҳам: *«Қалбимга етмади, васлимга ет-*

ган», – дейди ичкин бир дард билан. Абдулкаримнинг ошиқона шеърлари муҳаббатгина яшашга арзидиган туйғу эканини таъсирли ифода этиши билан ўқирман ёдида қолади.

Эрк ҳайратлари

Абдулкарим Баҳриддиннинг шеърларида «одам», «миллат», «ватан» тушунчалари ҳамиша эрк ва озодлик ғоялари билан бақамти келади. «Эврилиш» шеърисида шароит билан келишишга маҳкум шоир кўнгил ҳолати «*Бугун ўлтирибмиз чивинни кўриб, Энди кўрқмаса ҳам бўлади биздан*» тарзида надомат билан ифода этилади. 1983 йили битилган «Сочимга оқ тушди» шеърисида сочга тушган оқ толалар оригинал талқин этилади. Шоир қора сочга тушган уч оқ толани юртга яширинча кирган уч айғоқчига ўхшатади. Сочнинг қоралигини, яъниким юртнинг дахлсизлигини сақлаш учун уйғонишни лозим билган ёш шоир қорақўз ёрга илтижо қилади:

*Қорақўз, силагин, тароқ қил қўлни,
Уйғот, қулогимга сўзла уйғонч сўз.
Бўлмаса, ҳар куни қорасоч элни
Бир-бир йўлдан урар бу учта жосус.*

Бу шеърда уйғонч сўзга муштоқ шоирнинг эрка талпинган кўнгли истаклари ёрқин ифодасини топган.

«Замонавий даҳо» шеърисида шоир кейинги вақтда юртдан даҳолар чиқмаётгани сабабини одамлар шахсияти синдирилгани билан изоҳлайди. Кўрқитиб ёки сотилиб синдирилган «даҳо» ҳолати: «*Унвонни кўтармай буйни эгилган, Буйни эгилганга берилган унвон*», – деб ғоят ўзига хос изоҳланган.

«Амирқул Пўлкан» шеърисида қаҳрамон номидан битилган «*Эрмакка ёзганим йўқ, куйиб-ёниб яшадим*» тарзидаги қаноат шоирнинг ўз битикларига ҳам тегишли. 1984 йили ёзилган «Тилак» шеърисида Абдулкарим: «*Озод Ватаним деб куйлайсан, Айтганинг келсин*», – деб орзуланади.

Шоир бир шеърида миллатнинг уйғониши шундай юз беришини тилайди:

ТУСАТДАН

*Тарсиллаб ёрилар куртак,
Қизарар уятдан шафтоли гули,
Қарсиллаб ёрилар момогулдурак,
Жарликлар хўрсинар бехос қайгули...*

Шеърнинг кейинги уч бандида юқоридаги ҳолатга монанд тарзда қутилмаганда саҳроларда эпкинлар кезиши, асрий қорлардан сув келиши, хумдаги жинларнинг асоратдан қутулиши, девларнинг ёрлардан чиқиши, эртақлар бағридан қанотли отлар чиқиб келиши, аёллар беланчакка сиғмас гўдақлар туғиши, кўр кўзларнинг очилиши, гунглар тилга кириши, музейдаги қиличлар ботирларнинг қўлига тушиши тасвир этилади. Шоир атроф-жавонибдаги бунча ўзгариш миллат руҳига-да қўчишини истайди:

*Воҳ, охир тугайди минг йилдан буён
Нафасини ютган ернинг жимлиги.
Куртаклар ёрилган шу тонг ногаҳон
Халқимнинг ёдига тушар кимлиги.*

Абдулкарим Баҳриддин ватанни эрк билан биргаликда идрок этади. Ватан эркини ватандош ҳурлигида, ватандош озодлигини ватан эркида кўради. Шу боис ҳам «Ватан» сўзи юракларга титроқ солиб, айтган ва эшитган шахсда қутлуғ сезимлар уйғотишини истайди. «Чўлпон дарди» шеърида: «Сен «Ватан» деб туриб овқат ютарсан, Мен ютарман қон. Тамаки чекарсан «Элим» деб сўзлаб, Мен чекдим афғон», – дейди. Шоирнинг ватаний шеърларида эзгу амаллар покиза туйғулар уйғотиши салимий куйланади.

Улғайиш ҳайратлари

Китобдаги кўпчилик шеърларда олам ва одам моҳиятини англамоқ истаган шахс руҳияти акс этган. Шоир улғайиб, олам ва одам сир-асрорини илғагани сари ҳайратлари ортиб боради. У фақат кўнгил истаги ва ҳаяжон етовида ҳақиқатга етиб бўлмаслигини яхши англайди. Шунинг учун умрини тўрт фаслдан иборат деб билган шоир «*уч фасл мен қалбга буюрдим, буёғи куз – буюрар юрак*» деган тўхтамга келади ва юраги буюрганини бажаришга аҳд қилади.

Абдулкарим – йирик сезимларни кўрнакли ракурсларда тасвирлайдиган шоир. Унинг битганларида қувончу изтироб, топишу йўқотишлар ҳам йирик ва қабарик, «Қабртошга ёзувлар» шеъридаги бир қадар шафқатсиз ифодалар ана шундай сезимлар натижасидир:

*Сен севган ойдай дилбар
Бегонага кулади.
Сен ўрнингдан турмайсан...
Яхшиямки, ўлгансан,
Яхшиямки, кўрмайсан.*

Ўлганликдан таскин топиш – шеъриятда ғоят кам қўлланиладиган ифода усули.

Шоир умрнинг мазмуни тўғрисида тинимсиз ўйлайди. Унинг бир шеъридаги «*Куним – кипригимдан томаётган ёш, юрагим – чирсиллаб синаётган тош. Шу тошга бошимни уриб бешикдан токим тобутгача қилурман бардош*» сатрлари юраги буюрганидай яшашга интилган собир инсон кайфиятини англатиши билан ардоқли.

«Сўнги автопортрет» шеъридаги:

*Бош устимда йиғлар аллаким,
шивирлайди оғриниб, эзиб.
Айтганимни шамолга бердим,
ёзганларим юрар юрт кезиб.*

*Оҳ, биламан, дафтарим ярим,
юрагимда қолар бир кўчкин.
Сиз, ёзилмаган шеърларим,
энди сизни ёзмайди ҳеч ким, –*

сатрлари улғайган шоирнинг ҳаёт тўғрисидаги мардона ўйлари ифодасидир.

Ожизлик қудрати

Абдулкарим Баҳриддин не учундир «Ушшоқ» деб номлаган шеърда оловдай ёниб турган ёш йигит ҳам дунёга боғлаб қўйилмагани, унинг жони-да омонат эканини жонланаётган гўзал табиат ва жонсизланаётган йигирма уч яшар йигит ҳолатининг чоғиштирма тасвири орқали ўта таъсирчан акс эттиради:

*Шамоллар уйғонди. Барг ҳаяжонда...
Ҳатто ер тагида кўзғолди илон.
Дунё тириляётган шу тоза тонгда
Улгим келмаяпти, онажон.*

*Ўнғирларда елар муздай ҳаволар,
Ишқалаб қабогин кўтарар осмон.
Дунё кўзларини очаятганда,
Мен кўз юмайинми, онажон?!*

Шеърнинг кейинги бандларида теварак-атрофдаги уйғониш ва жонланиш жараёни билан бемор ўғлоннинг мангу уйқу ва жонсизланиш томон бораётгани бири-бирдан таъсирли қиёслар асосида кучайтириб тасвирланади. Шеър «Мен ҳали дунёга тўйган йўқ эдим, Дунё тўйдимикин мендан, онажон?» тарзидаги одам жавоб беролмайдиган нидо билан тугалланади. Шеърда ўлимнинг олдида ожиз эканини англашдан яшашга интилиш кучи пайдо бўлган йигит руҳий ҳолати ишонарли чизилган.

Шоирнинг инсон қудрати унинг ўз ожизлигини се-

зишда экани борасидаги қаноати негадир бир хилда «Тиловат» деб номланган икки достонида, айниқса, таъсирли тасвирланган. 2007 йили ёзилган, «Тунги муножот» ва етти бўлимни ўз ичига олган биринчи «Тиловат» достонида Каримнинг олам ҳодисалари моҳияти борасидаги оғир ўйлари, ўз амалларининг чин баҳоси нимада экани тўғрисидаги оғриқли иштибоҳлари акс эттирилган. Шоир ўз руҳий безовталигини «*Ерданми, кўкданми келар бу наво, Менинг ичимданми, билолмай қолдим. Ё йиғлар кўп яшаб чарчаган Дунё, Ё оз яшайман деб йиғлайди Қалбим*» йўсинида ифода этади. Шоир одамнинг ҳар бир қадами эзгулик сари ташлангандагина илоҳий моҳиятга мувофиқ бўлишини «*Гар Каъбага томон бўлмаса, гуноҳ, босган ҳар қадимимиз. Юракларда иймон бўлмаса, гуноҳ, олган ҳар нафасимиз*» йўсинида тасвирлайди.

1984 – 1995 йилларда яратилган саккиз бўлимдан иборат «Тиловат» достони бадий кучи, тасвир самимияти, акс этган туйғуларнинг юқумлилиги жиҳатидан китобдаги бошқа битиклардан ажралиб туради. Асарда шокир шахснинг ташаккури «*Ташаккур, бу тонг ҳам яна уйғондим, Ахир, мумкин эди уйғонмаслик ҳам*» тарзида ёлқинли ифода этилади. Шокирлик ҳамisha собирлик билан уйғун келади. Шу боис шоирнинг «*Аллоҳим, ташаккур дардларинг учун, Бошимга тизгинсиз гамлар ташладинг. Бошим кўкка етди, азобларингга Бандалар ичидан мени танладинг*» сатрларида азобга бўлса-да танланганидан, Яратган назаридан четда эмаслигидан хушбахт шахс туйғулари намоён. Раббидан йироқ кимса азоблардан ёзғирган, демакки, исён қилган бўларди. Достон қаҳрамони эса «*Фамлар юборибсан, демак, дунёда Менинг борлигимни биласан*» йўсинида мамнуният изҳор қилади. Шоир жон Яратганники деб ҳисоблагани учун ҳам: «*Жоним сеникидир, олмогинг мумкин*», – дейди. Яратганга яқинлаштиргани учун ҳам ўлим шоир назарида тирикликдан кўра азизроқ. Шу сабаб: «*Муқаррар бир ажал бу – менинг мулким, Ҳаётим оларсан, ўлимни эмас*», – дея нидо қилади.

Ҳақни танишга интилгани, эзгулик ва адолатни иста-

гани учун ҳам шоирнинг дили ярали, унга ҳамиша «*бир маъюс ҳасрат*» йўлдош. Бу маъюс ҳасратни бошқалар билан бўлишгиси келади, аммо кулиб турган хурсанд дўстни кўриб, уни қайғуга солишни истамаганидан, бунини деб бир умр ташвишда яшаган ота-онасига озор етказгиси келмаганидан, бахтиёр одамлар базмини бузишни, бахтсизларни баттар қайғуга солишни истамаганидан, жилмаяётган боласию кулаётган хотини кайфиятига соя солгиси келмаганидан дардини айтолмагани ўта ҳаққоний акс эттирилган. Зеро, «*Ғамгин одам ёқмас ҳеч кимга*», ғамгиннинг йўлдоши ёлғиз Аллоҳдир!

Шоир ўзни англамоқ Яратганини топмоқда эканини теран туйгани боис: «*Кечир, мен ўзингни жуда кеч топдим*», – дея тавалло айлайди. Оламлар ва тақдирлар Эгасини топган ва таниган киши «*ерда юрганларга сажда*» қилолмайди. Шу боис қаҳрамоннинг «*Энди фақат сенга топинурман жим, Энди сизинмасман ерда ҳеч кимга*» йўсинидаги тўхтамида ёлғон йўқ. Қисматининг чин хожаси ким эканини билган шахс ўзи каби бандаларга сизина олмайди. Ердаги кимгадир сизиниш Яратганини инкор қилиш, унинг қудратига ишонмаслик белгисидир. Аллоҳга астойдил сизинган зот ҳамма нарсада Яратганини кўради, унинг ҳамиша тирик ва мангу яшаши ҳамда ҳар дақиқада ҳар маконда ҳозирлигию қодирлигига шубҳа қилмайди.

«Тиловат» достони бадиий қурилиши жиҳатидан ҳам ўзига хос. Унинг дастлабки олтинчи бўлими тўртлик бандлардан иборат, еттинчи бўлим эса ҳар бири беш қаторлик олтинчи банддан ташкил топган. Бўлимнинг олтинчи банди олдинги беш банднинг сўнгги мисралари такроридан тузилган. Шоир лирик қаҳрамон муножотининг авж нуқтасини ҳар бир банднинг сўнгги мисрасига жойлайди ва олтинчи банд ана шу юксак таваллолар йиғмасидан ташкил топади:

*Ўткинчи дунёга ёр қилма, Аллоҳ,
Инсонни инсонга зор қилма, Аллоҳ,
Йўллар тор, дилларни тор қилма, Аллоҳ,*

*Дарахтни бешик қил, дор қилма, Аллоҳ,
Хор қилма, хор қилма, хор қилма, Аллоҳ.*

Яратган ҳақида ўйлагани сари шоир тозариш, майдаликлардан узоқлашиш кераклигини теранроқ ҳис этади. Шу сабаб «Томчидил» шеърисида: «*Билдим, кутқаролмас одамни одам, Агар қўл чўзмаса Аллоҳнинг ўзи*», – деган тўхтама келади. Лекин шоир Аллоҳнинг қўл чўзишини одамга унинг-да бошқалар қатори одам эканини англа-тиб, ғурур бахш этишида деб билади. Одам ўз ожизлиги-ни, демакки, бошқаларнинг ҳам ўзи каби ожиз бандалар эканини идрок этган ондан эътиборан қудратли бўли-шини шоир ўта таъсирли акс эттиради.

Очун ҳайратлари

Шоир олам ҳодисаларини бефарқ кузатолмайди. Лоқайд бўлмаган одам ҳамиша ҳодисалар марказида туради. Бу унинг истагидан ҳам кўра уринчоқ табиати-нинг бошқариб бўлмайдиган «стихиясидир. Абдулкарим Баҳриддин бахтни тинимсиз интилишнинг ўзида кўради. Бахт деганда қандайдир шаклга тушган ўзгармас турғун ҳолатни эмас, балки эзгуликка тиним билмай интилиш-ни тушунади. Шунинг учун «Инсоннинг бахти» шеърисида ёзади:

*Кўзғолон руҳимнинг қаърида,
Юрагим ёрилар ҳозир нақд.
Сезяпман, бир қадам нарида
Кўзимга кўз тикиб турар бахт.
Талпинаман. Қайга? Билмайман.
Қўймайман васлига етмасдан.
Югурсам, қувади ортимдан,
Термилар, ҳансираб тўхтасам.*

1984 йили ёзилган бу шеърда очун тартиботларига ўта тийрак кўз билан қарайдиган йигирма икки яшар йигит чинакам инсоний бахт номус билан яшаб, шараф билан ўла билишда эканини ғоят таъсирли акс эттирган.

Шоирнинг кўпчилик шеърларида инсон шаъни, унинг ғурури авж пардаларда қуйланади. Абдулкарим Баҳриддиннинг туйғулари бу нуқталарда баъзан очиқ чорловга ҳам айланиб кетади. Бу жиҳат «Уят» шеърисидаги «*Бу захил тупроққа бир чўп қадасанг, Осмонга талпинар, тик ўсар яккаш, дарахтлар аскардай тик турган юртда Инсонга уятдир эгилиб яшаш*» сатрларида яққол бўй кўрсатади. Шоир одамларни оғочлар каби тик бўлишга чорлайди. Синиқлик шахсиятни ҳалок этиши, тараққиётга тўсиқ бўлиши, юртнинг мустақиллиги шахснинг мустақиллигидагина кўриниши мумкинлиги шу йўсин акс эттирилади.

Ҳайратли топилмалар

Шу вақтга қадар шеърлари кўпда эълон қилинавермаган шоир Абдулкарим Баҳриддиннинг ушбу китоби оҳорли тасвир воситаларига бойлиги, чин туйғулар самимий тасвирлангани, энг муҳими, муаллиф сезимлари ифодасининг табиий экани билан эътиборни тортади. Шоир суюқлининг ўзига яқинлигини «*юпун шохга осилган ойдек*» деб тасвирлайди. Тўртгина сўзда ҳам тамсил, ҳам тафсил, ҳам тимсол бор. Қисмда бутунни кўра олган шоир рақс тўшаётган қиз кўзгаган туйғуларни «*Қизнинг этагидан кўпди бўрон*» йўсинида акс эттиради.

«*Ситамгар шом. Қора самонинг юзларини ювар пок сувлар. Шу поёнсиз чексиз дунёнинг бир четида бўрилар увлар*» сингари сатрларда эзгулик ва ёвузликнинг доимий ёнма-ёнлиги оригинал поэтик топилдиқлар воситасида ифодаланади. Шоир шеърларида ҳолатни шунчаки тасвирламайди, ҳолат ҳамиша ҳаракатда кўрсатилади. Бу ҳолни юқоридаги шеърнинг тўртинчи бандига бориб тасвир бир қадар кучлантирилганда кўриш мумкин: «*Ғамангиз шом. Дарахт шохлари ой нурида сутга йўғрилар, бундай тунда уйғоқдир фақат ё шоирлар ва ё ўғрилар*». Тасвир динамикаси бандларнинг таъсир кучини ошириб, шомнинг «ситамгар»ликдан «ғамангиз»лик даражасига етишини асослашга хизмат қилган. Тасвир кенгайиб, шоир ва ўғрилар ҳам қамраб олинган.

Шунингдек, «Раққоса» шеърида *«излагани шеър топгани озор»* йигит тилидан айтилган *«Сен рақсга тушсанг парқанот қушсан, бахт қуши, нурларинг кўмди оламни. Мен эса шу кеча йиғладим эзгин, силкиб қуш кўрмаган озгин елкамни»* тарзидаги иқрорда суюқлининг бахт қуши экани билан ўзининг елкасига қуш қўнмаганлиги ўртасидаги тазод, йиғининг «эзгин»лиги ва елканинг «озгин»лиги ўртасидаги таносибга эришилганида шоир тасвир маҳорати кўзга ташланади.

Чин шоирона назар борлиқни эмас, кайфиятни асл реаллик сифатида қабул қила ва кўрсата олишда. Бу «Таққослар» шеърида яққол намоён бўлган. Ёр висолига етишган пайтда *«отиш ҳукми бекор қилинган маҳбусдай қувонган»* ошиқнинг маъшуқаси кетгандаги ҳолати *«Сиз кетдингиз, тўшакда ётибман сувга чўкиб кетган одамнинг Қирғоқда қолдирган кийими каби Эгасиз, Оқлов қозини йўқотган маҳбусдай Маҳкум»* шаклида ифода этилар экан, инсон руҳияти жилвасидаги бетакрор қирралар ҳаққоний кўрсатилган. Борлиқ ҳақиқатини бузиш эвазига тасвир ҳақиқатига эришилган.

Шоир деярли барча шеърларида қофиялаш йўсинини янгилаб боришга уринади. Ушбу китобда *а-б-а-б* шаклида қофияланган шеърлар кўп бўлгани сингари, *а-б-б-а* ёхуд *а-а-а-б* тарзида қофияланган бандлардан иборат битиклар ҳам талайгина. Шоир «Начора» шеъридаги *«Офтоб соя каби, совуқдир нур ҳам»* сатрлари, «Экология» шеъридаги *«Сувсираган сувларнинг ўзи, Шўрлаб кетган шўрлик дарёлар»* мисралари орқали фожиа кўламини қабариқ тасвирлаш бобида маҳорат кўрсатади.

«Куйган куйиб-куйиб сўзлар», – деган ҳикмат бор. Карим ҳам тўлиқиб кетганида пўртанавор туйғуларини ҳикмат билан ифодалайди: *«Қаттиқ тиш синди-ю, Турар юмшоқ тил»* ёки *«Қувонч ўйнашимдир, Ёрим – ҳасратим», «Бутун халқ уйқуга ботганда чуқур, Қайдадир бўрилар увиллар узун», «Уйқу босган элни яна не босар?»* Ушбу ҳикматлар теран фикр ва тоза туйғулар уйғунлашган тасвирлар натижасида пайдо бўлган.

«Сокин кеча» бирикмасини Абдулкарим Баҳриддин

кўп ўринларда «сокина кеча» шаклида қўллайди ва тасвирнинг ўзгача таъсирчанлигига эришади. Зеро, «а» товуши билан тугалланган «кеча» сўзи «сокина»ни олиши билан жинсланган бирикмага айланиб ўзгача жаранг ва хос маънога эга бўлади.

***

Шунча ютуқларга эга айрим шеърларда ўхшовсиз ўхшатишлар қилинган. Чунончи, «*лаблар олмасини тишлай ютоқиб*» дейди шоир. Ўзбек шеъриятида лаб гилосга, лаълга ўхшатиладди, зинҳор олмага эмас. Муваффақиятли чиққан баъзи образ ёки ташбеҳлар турли шеърларда такрорланган. Жумладан, «*Энди тунлар энг кичик терак қўл узатиб юлдузга етар*» сатри сезилмас ўзгаришлар билан икки-уч шеърда қайтарилади. Айрим шеърларда «*Қалб кечарми дала-тузлар кўмилгач Ё ёнгайми токи кўзлар кўмилгач?*» сингари ўзаро мантиқий боғланмаган сўзлардан иборат мисралар ҳам учрайди. «*Қамиш каби шовул-лаётган сочларига қўл теккан эмас*» шаклидаги оҳорлигина шеърий мисрани айтишга нафас етмаслиги сезилиб туради. Баъзи шеърларда «*жиловла-бошла*» қабилидаги ўзаро руҳан бегона сўзлардан қофия ясалган. «*Шоирлар хансираб, осиб тилларни, Бол томган тилидан чакиллар захар*» сингари мисраларда ифода ғализлиги ва мазмун терслигига йўл қўйилган.

Бунинг устига, номи икки дostonга қўйилган «Тиловат» сўзи нутқда фақат Куръон ўқиш маъносида қўлланилади. Ҳар икки дoston номидан эса шоир тамомила бошқа маъно чиқармоқчи бўлгани англашилиб турибди. Бизнингча, бу сўз ўрнига «Муножот» ёхуд «Тазарру» қўлланганда, мақсад аниқроқ ифодаланган бўларди.

***

Китобдан бир қатор таржима шеърлар ҳам ўрин олган. Таржимон ўз туйғуларига кучли таъсир кўрсатган ва руҳига яқин асарларни ўзбекчалаштиришга тутинган. Жуда кўп ўринларда ўғирмалар муваффақиятли чиққан.

Самимий ва юксак туйғулар табиий дард, қабариқ ифо-

далар воситасида поэтик тимсолларга айлантирилган шеърлардан ташкил топган ушбу китоб китобхонларнинг туйғуларини тозартиш ва уларни муқаддас қадриятлар борасида ўй суришга йўналтириш борасида катта аҳамият касб этади деб ишонамиз.

Қозоқбой Йўлдош,
профессор

МУНДАРИЖА

Тақдим. Абдулкарим Баҳриддин (Рауф Парфи)..... 4

САБР КОСАСИНИНГ СИНИҚЛАРИ

Илтижо	6
Тилсимли дунё	7
Эврилиш	8
Такбир	9
Сочимга оқ тушди.....	11
Ушшоқ	12
Замонавий даҳо	14
Мувашшаҳ	15
Инсоннинг бахти.....	16
1962 йил 2 январь	17
Ургут ҳақида қўшиқ.....	18
Туғилган ерларим, туққан элларим.....	19
Боғда	20
Хаёлпараст учун дарс	22
Дангал хулоса.....	23
Ўзбекистон, авайлагин болаларингни.....	24
Қарор.....	25
Хазонрез	26
Гарсиа Лоркага бағишлов.....	27
Қўриқхонада.....	28
Тоштарош	29
Қабртошга ёзувлар	32
Дафн	33
«Илк қор босган хазонни кечиб...».....	34
Амиркул Пўлкан	35
Фалсафадан конспектлар	36
Тўсатдан	38
Зулфи момо	39
Гўзаллик ҳақида шеър	40

Раққоса.....	42
Уйғонч.....	44
Аёл.....	45
Узр.....	46
Ишқ марсияси.....	47
Таваккал.....	48
И.Р.га.....	49
Гүёки ҳазил.....	50
Таққослар.....	51
Менинг ота-онам.....	52
Ишқинг суратига чизгилар.....	53
Оқ шеър.....	54
Гулшананинг таваллудига.....	56
Бошқаларга насиҳат.....	57
Бизга ким жавоб беради?.....	58
Иқрор.....	60
Фироқ туни.....	61
Балоғатнинг остонасидан репортаж.....	62
Ошиқона.....	63
Ўтинч.....	64
Сизнинг баҳорингиз.....	65
Малоҳат.....	66
Баҳорнинг шеъри.....	67
«Умрим...».....	68
«Кетавергин...».....	69
«Кўшиқ айтар дилбар шивирлаб...».....	70
Орзу.....	71
«Кузакнинг шўх, дайди еллари...».....	72
Саволлар.....	73
«Хотиралар – ёлғиз юпанчим...».....	74
Тилчининг қайдлари.....	75
Раҳминг келсин боғларга, гулим.....	76
Тилак.....	77
«Яшнаётган гулим, гулшаним...».....	78
«Нуроний тарихни титганда гоҳ-гоҳ...».....	79

Бобораҳим Машраб.....	80
Раҳмдил.....	81
Ёзувчилар уюшмаси мажлисидан репортаж.....	82
«Серёғду кун кечар – ёнаман...».....	83
«Бўрилар, қон тўлган қўзингиз тикиб...».....	84
Диалектика.....	85
«Кўзларингда илоҳий ўтлар...».....	86
Ўн олти ёш.....	87
Қадимий қўшиқ.....	88
Қиз боланинг қўшиғи.....	90
Сўров.....	91
«Оқ шом...».....	92
Севги йўлларида.....	94
Топишмоқ.....	95
Достондан сўнг.....	96
Шеър излаётиб.....	97
Ушбу шеърни ўқиганларга.....	98
Начора.....	99
Уйғониш.....	100
Сўнги автопортрет.....	101
Эртачи хотиралар.....	102
Яна илтижо.....	103
Тунги муножот.....	104

ТИЛОВАТ

Тиловат I.....	107
Тиловат II.....	113
Фақат ишқ.....	118
Тунги ҳужумлар.....	120
Уят.....	122
Томчидил.....	123
Чарос, Раъно ва Шаҳло.....	124
Чароснинг қўлида ўйинчоқ қўриб.....	125
Куз сезимлари.....	126

Раъно.....	127
Шаккоклик.....	130
Чўлпон дарди.....	131
Улим.....	132
Одам.....	133
Интизор.....	134
Дунё.....	135
Мен сизни соғиндим.....	136
Онам хотирасига.....	138
Тажриба.....	139
Васият.....	140
Туш.....	141
Қадимий ҳикматлар.....	142
«Қор каби беғубор...».....	150
Экология.....	151
Ишқ жилвалари.....	152
«Булбулни англадим, боғни тушундим...».....	154
«Тоғларга бош уриб борай, майлига...».....	155
Валфажр.....	156
«Бу қиз шафқат билмас...».....	157
Чарос марсияси.....	158
О, она Ватаним!.....	161
«Воҳ, бунчалар шавққа, шахдга тўлганмиз?...».....	162

ТАРЖИМАЛАР

ОЗАРБАЙЖОН

Озар баётлари.....	165
<i>Баёт Аббос</i>	
«Кўрсат қоматингни, эй сарви равон...».....	170
<i>Исмixon Муҳаммад</i>	
«О, титраган дудоқларинг...».....	171
<i>Наримон Ҳасанзода</i>	
«Кел ёнимга, гўзал ёрим...».....	173

Нигор Рафибейли

«Гоҳ асабий, гоҳ юргундир...» 174

Ромиз Равшан

Бир оз узун бўлди умрим, шекилли. 176

Қадримни билмади бу одам менинг. 178

Зерикиш 180

Шам.....181

Қорнида тўққиз ой кўтарган аёл.....182

Фақат сенинг юзинг қулсин.....184

Курболикқа олинган қўзи.....185

Нозик капалак мурдасини талашаётган
қора-қора чумолилар.....186

Одам.....187

Айрилиқ.....188

Бўғилар 191

Боши кесик гўзал тут.....192

Қарилиқ 194

Ким айтар, уйқуда ўлмоқ осондир?.....196

Не бор Аллоҳдан юксакда? 198

Кетсак биз бўлмаган ерга.....199

Ватан 200

Ўлим.....201

Девор 204

Муҳаммад Ораз

«На бўлди, сенга дон тушди...» 205

ОЛМОНИЯ

Сув ва шароб ҳақида баллада.....206

Ҳаёт ва ўлим баҳси ҳақида баллада.....209

Ака-ука ҳақида баллада.....210

Мартин Опиц

«Ҳар ёнда хиёнат, аза, укубат...».....212

Фридрих Логау

Жасорат.....213

Орзулар рўёби.....213

Пуллар.....213

Ўзингни енгмоқ.....213

<i>Андреас Грифиус</i>	
Бари ўткинчи.....	214
<i>Христиан Гофмансвальдау</i>	
Заминдаги ҳаёт.....	215
<i>Ангелус Силезиус</i>	
Фикр парчалари.....	216
<i>Улла Хаан</i>	
Октябрь ибтидоси.....	217
Адашув.....	217
ЮНОНИСТОН	
<i>Костис Паламас</i>	
«Мен қандай бўлсам шундайман...».....	218
«О, қадимий сўзлар, чирик моғорларга ўранганча...».....	218
<i>Янис Рицос</i>	
Геракл ва биз.....	219
<i>Никифорос Вреттакос</i>	
Бармоқлар суҳбати.....	220
Шоирларнинг иши.....	221
Жўровоз.....	221
<i>Михалис Ганас</i>	
«– Сен ўлмайсан-а, онажон?!».....	222
<i>Манолис Анагностакис</i>	
«P.S.» китобидан мансура.....	224
<i>Аристотелис Валаоритис</i>	
Димос ва унинг милтиғи.....	227
Атиргул ва шабнам.....	229
БЕЛЬГИЯ	
<i>Констан Бюрно</i>	
Бу ҳақда ўйлаб кўринг.....	230
ИСПАНИЯ	
<i>Мигел де Унамун</i>	
«Куним битар. Хотирага айлангум...».....	232
ФРАНЦИЯ	
<i>Робер Деснос</i>	
Эпитафия.....	233

ҲИНДИСТОН

Шуканто Бхотточаржо

Уфққа термилиб..... 234

Вулқон..... 234

ИОРДАНИЯ

Иссам Ҳаммад

Табиатнинг шоирга айтган сўзлари..... 236

АМЕРИКА

Эдна Сент-Винсент Миллей

Муסיқасиз марсия 238

ЭРОН

Эхсон Таборий

Санъат..... 239

СУРИЯ

Шавқи Бағдодий

Муҳаббат яшайди ҳамма замонда..... 240

Порлоқ ҳайратлар чақини (Қозоқбой Йўлдош) 241

Адабий-бадiiй нашр

абдулкарим баҳриддин
ТОМЧИДИЛ

Муқова дизайни ва оригинал макет
«ARTLOL» дизайн марказида тайёрланди

Муҳаррир: Абдулла ШАРОПОВ

Бадiiй муҳаррир: Баҳриддин БОЗОРОВ

Техник муҳаррирлар: Хуршид ИБРОҲИМОВ,
Алимардон АҚИЛОВ

Мусахҳиҳ: Марҳабо ЖЎРАЕВА

Нашриёт лицензияси: AI №134, 27.04.2009
Теришга берилди: 01.02.2013 й.
Босишга рухсат этилди: 09.07.2013 й.
Офсет қоғози. Қоғоз бичими 84x108 ¹/₂.
Мурғад гарнитураси. Офсет усулида босилди.
Ҳисоб-нашриёт т.: 7,95. Шартли б.т.: 13,86.
Адади: 1000 нусха.
Буюртма № 183/2

«AKADEMNASHR» нашриётида тайёрланди.
100156, Тошкент шаҳри Чилонзор тумани 20^А-мавзе 42-уй.

Тел.: (+99871) 217-16-77.
e-mail: akademnashr@mail.ru
web-site: www.akademnashr.uz

«OFSET PRINT» МЧЖ босмахонасида чоп этилди.
Тошкент шаҳри Шайхонтоҳур тумани Махтумқули кучаси 1-уй.

абдулкарим баҳриддин ● томчидил

ISBN 978-9943-4116-0-9

9 789943 411609